

Riksdagens protokoll

2001/02:117

Fredagen den 31 maj

Kl. 09.00 – 15.09

1 § Anmälan om sammansatt utrikes- och försvarsutskott

Från sammansatta utrikes- och försvarsutskottet hade följande promemoria inkommit:

Sammansatt utrikes- och försvarsutskott

1 bil.

Utrikesutskottet och försvarsutskottet har jämlikt riksdagsordningen 4 kap. 8 § i separata beslut överenskommit att genom deputerade i sammansatt utskott gemensamt bereda *dels* proposition 2001/02:179 Fortsatt svenskt deltagande i en internationell styrka i Afghanistan, *dels* de motioner som kan komma att väckas med anledning av propositionen.

Till deputerade i det sammansatta utskottet har utsetts de i bifogade förteckning upptagna riksdagsledamöterna.

Det sammansatta utskottet, som benämns Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet (UFöU), har vid konstituerande sammanträde denna dag utsett följande presidium:

Henrik Landerholm (m), ordförande

Berndt Ekholm (s), vice ordförande

Stockholm den 30 maj 2002

Thomas Hörberg

Ingemar Wahlberg

Bilagan hade följande lydelse:

Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet

2002-05-30

Ledamöter och suppleanter i sammansatta utrikes- och försvarsutskottet (UFöU)

Ur utrikesutskottet

Ledamöter

Sören Lekberg (s)

Berndt Ekholm (s)

Carina Hägg (s)

Bertil Persson (m)

Sten Tolgfors (m)

Lars Ohly (v)

Suppleanter

Agneta Brendt (s)

Marianne Jönsson (s)

Birgitta Ahlqvist (s)

Liselotte Wågö (m)

Karin Enström (m)

Murad Artin (v)

Ur försvarsutskottet

Ledamöter

Håkan Juholt (s)
Christer Skoog (s)
Karin Wegestål (s)
Henrik Landerholm (m)
Olle Lindström (m)
Berit Jóhannesson (v)
Margareta Viklund (kd)
Runar Patriksson (fp)
Lars Ångström (mp)

Suppleanter

Ola Rask (s)
Berndt Sköldestig (s)
Kurt Kvarnström (s)
Rolf Gunnarsson (m)
Anna Lilliehöök (m)
Stig Sandström (v)
Jan Orrenius (kd)
Erik Arthur Egervärn (c)

Promemorian med bilaga hade delats ut till kammarens ledamöter.

Promemorian lades till handlingarna.

2 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 30 maj

KU20 Granskningsbetänkande

Näringsminister Björn Rosengrens utfästelser om statlig garanti till flygbolag (avsnitt 2.2)

Godkännande av

1. utskottets anmälan
2. anmälan i res. 1 (m)

Votering:

217 för utskottet

68 för res. 1

3 avstod

61 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 112 s, 35 v, 36 kd, 13 c, 13 mp, 8 fp

För res. 1: 67 m, 1 -

Avstod: 1 kd, 2 fp

Frånvarande: 19 s, 14 m, 8 v, 5 kd, 5 c, 3 mp, 6 fp, 1 -

Margareta Viklund (kd) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Godkännande av

1. utskottets anmälan
2. anmälan i res. 3 (s, v)

Votering:

144 för utskottet

140 för res. 3

65 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 3 s, 67 m, 37 kd, 13 c, 13 mp, 10 fp, 1 -

För res. 3: 105 s, 35 v

Frånvarande: 23 s, 14 m, 8 v, 5 kd, 5 c, 3 mp, 6 fp, 1 -

Mona Berglund Nilsson (s) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Statsrådet Mona Sahlins hantering av ett ärende om bidrag till Fryshuset (avsnitt 2.6)

Godkännande av

1. utskottets anmälan
2. anmälan i res. 4 (m)

Kammaren godkände utskottets anmälan med acklamation.

FN-sanktioner (avsnitt 2.11)

Godkännande av

1. utskottets anmälan
2. anmälan i res. 5 (v, fp, mp)

Votering:

229 för utskottet

58 för res. 5

1 avstod

61 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 112 s, 67 m, 36 kd, 13 c, 1 -

För res. 5: 35 v, 13 mp, 10 fp

Avstod: 1 kd

Frånvarande: 19 s, 14 m, 8 v, 5 kd, 5 c, 3 mp, 6 fp, 1 -

Avvisning till Egypten (avsnitt 2.12)

Godkännande av

1. utskottets anmälan
2. anmälan i res. 6 (v, fp, mp)

Votering:

226 för utskottet

59 för res. 6

3 avstod

61 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 112 s, 67 m, 34 kd, 13 c
För res. 6: 35 v, 13 mp, 10 fp, 1 -
Avstod: 3 kd
Frånvarande: 19 s, 14 m, 8 v, 5 kd, 5 c, 3 mp, 6 fp, 1 -

Tillstånd till vapenexport (avsnitt 2.13)

Godkännande av

1. utskottets anmälan
- 2 anmälan i res. 7 (mp)

Votering:

273 för utskottet
14 för res. 7

1 avstod

61 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 112 s, 67 m, 33 v, 37 kd, 13 c, 10 fp, 1 -
För res. 7: 1 v, 13 mp
Avstod: 1 v
Frånvarande: 19 s, 14 m, 8 v, 5 kd, 5 c, 3 mp, 6 fp, 1 -

Regeringens hantering rörande M/S Estonias förlisning (avsnitt 2.14)

Godkännande av

1. utskottets anmälan
2. anmälan i res. 8 (mp, kd)

Votering:

250 för utskottet
35 för res. 8

3 avstod

61 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 64 m, 34 v, 18 kd, 13 c, 10 fp
För res. 8: 1 s, 2 m, 1 v, 17 kd, 13 mp, 1 -
Avstod: 1 m, 2 kd
Frånvarande: 19 s, 14 m, 8 v, 5 kd, 5 c, 3 mp, 6 fp, 1 -

Justitieminister Thomas Bodströms ansvar för bristen på ordning och säkerhet under EU-toppmötet i Göteborg (avsnitt 2.15)

Godkännande av

1. utskottets anmälan
2. anmälan i res. 9 (m, fp)

Votering:

206 för utskottet
79 för res. 9

2 avstod

62 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 112 s, 35 v, 35 kd, 13 c, 11 mp

För res. 9: 67 m, 1 kd, 10 fp, 1 -

Avstod: 1 kd, 1 mp

Frånvarande: 19 s, 14 m, 8 v, 5 kd, 5 c, 4 mp, 6 fp, 1 -

Regeringens utnämningsspolitik (avsnitt 2.17)

Godkännande av

1. utskottets anmälan

2. anmälan i res. 10 (m)

Votering:

216 för utskottet

72 för res. 10

61 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 112 s, 35 v, 37 kd, 13 c, 10 mp, 9 fp

För res. 10: 67 m, 3 mp, 1 fp, 1 -

Frånvarande: 19 s, 14 m, 8 v, 5 kd, 5 c, 3 mp, 6 fp, 1 -

Kulturminister Marita Ulvskogs utövande av ägandet i bolaget Teracom AB (avsnitt 2.18)

Godkännande av

1. utskottets anmälan

2. anmälan i res. 11 (m, fp)

Votering:

209 för utskottet

79 för res. 11

61 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 112 s, 35 v, 37 kd, 13 c, 12 mp

För res. 11: 67 m, 1 mp, 10 fp, 1 -

Frånvarande: 19 s, 14 m, 8 v, 5 kd, 5 c, 3 mp, 6 fp, 1 -

Statsrådet Britta Lejons offentliggörande av aktieförsäljning (avsnitt 7)

Godkännande av

1. utskottets anmälan

2. anmälan i res. 12 (m)

Votering:

220 för utskottet

68 för res. 12

61 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 112 s, 35 v, 37 kd, 13 c, 13 mp, 10 fp

För res. 12: 67 m, 1 -

Frånvarande: 19 s, 14 m, 8 v, 5 kd, 5 c, 3 mp, 6 fp, 1 -

Utskottets genom fattade beslut godkända anmälan lades till handlingarna.

FöU13 Beredskapslagring av olja och kol

Kammaren biföll utskottets förslag.

MJU21 Handel med skogsfrö och skogsplantor

Punkt 1 delvis (Ändring i 34 a § skogsvårdslagen)

Eftersom propositionen innehöll förslag till ändringar i skogsvårdslagen (1979:429) som, såvitt avsåg 34 a §, innebar att uppgift som innefattade myndighetsutövning skulle överlätas till Europeiska gemenskapernas kommission måste beslutet fattas i den ordning som föreskrivits i 10 kap. 5 § fjärde stycket regeringsformen, vilket krävde att riksdagens beslut skulle fattas antingen med tre fjärdedels majoritet eller i den ordning som gällde för stiftande av grundlag. Av förslaget framgick att beslutet önskades bli antaget i ett enda beslut. För bifall krävdes därför att *minst tre fjärdedelar* av de röstande förenade sig om beslutet.

Enligt RO 5 kap. 3 § andra stycket skulle beslut fattas genom omröstning.

Votering:

283 för bifall

4 för avslag

62 frånvarande

Tredje vice talmannen konstaterade att *minst tre fjärdedelar* av de röstande hade röstat ja och kammaren hade således bifallit utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För bifall: 112 s, 66 m, 34 v, 36 kd, 13 c, 11 mp, 10 fp, 1 -

För avslag: 1 m, 1 v, 2 mp

Frånvarande: 19 s, 14 m, 8 v, 6 kd, 5 c, 3 mp, 6 fp, 1 -

Punkt 1 delvis (Övriga ändringar i skogsvårdslagen)

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Myndighetskontroll)

1. utskottet

2. res. (kd, m, c)

Votering:

169 för utskottet

118 för res.

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 35 v, 13 mp, 10 fp

För res.: 67 m, 37 kd, 13 c, 1 -

Frånvarande: 20 s, 14 m, 8 v, 5 kd, 5 c, 3 mp, 6 fp, 1 -

Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkande 2001/02:SfU15

Integrationspolitik för 2000-talet (skr. 2001/02:129).

*Integrationspolitik
för 2000-talet*

Anf. 1 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Sverige i dag är ett mångkulturellt land. Det betyder också att Sverige är ett förändrat land. Mer än var tionde invånare i Sverige är född utomlands. Ytterligare 800 000 personer som är födda i Sverige har en eller två föräldrar som är födda utomlands.

Sverige har invånare från över 200 länder. Majoriteten av dem som har invandrat till Sverige har varit här i minst tio år. Drygt 60 % av dem som invandrat har i dag svenskt medborgarskap. Sverige är ett mångkulturellt land.

Den politiska utvecklingen i många delar av Europa med främlingsfientliga partier på frammarsch skiljer sig ännu från Sveriges, och vi har ett gemensamt ansvar för att se till att det så ska förbli. Från svensk sida kommer vi att såväl inom Norden och EU som internationellt vid alla tillfällen där det går med kraft markera att integrationsfrågorna inte får bli ett slagträ för främlingsfientliga krafter.

Integrations- och mångfaldsfrågorna handlar ytterst om det demokratiska samhällets allra viktigaste hörnstenar: social rättvisa och jämlikhet. Regeringens utgångspunkt och även målsättningen för integrationspolitiken som den är beslutad här i riksdagen är att den ska präglas av alla människors lika rättigheter, lika skyldigheter och lika möjligheter men också av ömsesidig respekt för kulturella olikheter så länge de inte strider mot samhällets allra mest grundläggande demokratiska värderingar – för det handlar om mänskliga rättigheter.

Integration innebär verkligen ett ömsesidigt utbyte och även ett ömsint hänsynstagande mellan oss som individer som lever i Sverige, mellan de regioner som vi har i närheten av oss men också mellan olika länder.

Olof Palme sade en gång:

”Rasismens grogrund kan man ofta söka i människors ekonomiska och sociala villkor. Vi bekämpar därför rasismen också genom att slåss för full sysselsättning, ekonomisk expansion och social rättvisa. I ett samhälle där människor vet att de har arbete, kan försörja sig, känner social trygghet och ser optimistiskt på sin och sina barns framtid, har rasismen svårt att få något fotfäste.”

Det är sant som Olof Palme sade att rasismen då har svårt att få något egentligt fotfäste. I en samhällsanalys räcker det inte att ha fokus enbart på de sociala och ekonomiska orättvisorna. Man måste också se den strukturella diskrimineringen, det underliggande, sökandet efter likhet, att rasismen ligger djupare än klassamhället.

Det är där det politiska ansvaret ligger – att bryta normen på alla punkter, när det gäller klass, etnicitet och kön. Det handlar om att faktiskt gilla olikheter och att bejaka andra värden som binder ihop en nationalstat i dag än etnicitet och hudfärg. Det är värderingar som demokrati, mänskliga rättigheter, solidaritet och öppenhet som ska vara Sverige, och de värderingarna ska gälla oss alla.

Fru talman! Det är oerhört viktigt i en debatt som denna och i debatter som förs i samhället i dag att försöka hålla isär flyktingpolitiken och integrationspolitiken. Flyktingpolitiken måste avgöras av människors behov av skydd och av människors rätt till asyl. Det är en fråga om solidaritet. Integrationspolitiken handlar om att ge rättigheter, klargöra skyldigheter och erbjuda möjligheter. Det är framför allt frågor om hur man introduceras i ett nytt land, hur man får möjlighet att lära sig språket, att få arbete och bostad och rätten att inte bli diskriminerad.

Sverige har tagit ett mycket stort ansvar under många år för Europas flyktingar, och det är jag stolt över. Men det betyder självklart också att det periodvis blir svåra påfrestningar på integrationspolitiken. En del debattörer har t.ex. använt OECD:s siffror från 1997 till att försöka visa att vi skulle vara, som man menar, bland de sämsta i Europa. Jag skulle vilja be kammarens ledamöter att tänka efter lite hur situationen var i mitten på 90-talet och hur Sverige ser ut. Sverige har i dag 17 flyktingar per 1 000 invånare, Danmark har 13, Tyskland har 11 och Holland har 9. Åren 1994–1997 tog Sverige emot över 100 000 flyktingar. De flesta flydde från ett oerhört grymt krig mitt i Europa.

Under den här perioden var arbetslösheten i Sverige väldigt hög. Konjunkturen var oerhört svår, och det är klart att detta var påfrestningar på möjligheterna att snabbt integrera. Men Sverige gjorde det självklara. Vi erbjöd asyl åt förföljda, och vi har och hade ett stort arbete för att få integrationen att fungera samtidigt.

Jag vill påstå att någonting mycket stort har hänt sedan dess. Jag påstår att det åren 1997–2001 har inträffat ett trendbrott på arbetsmarknaden. Under den perioden har skillnaden i arbetslöshet mellan utlandsfödda och den övriga befolkningen mer än halverats. För utländska medborgare som kommer från länder utanför EU minskade skillnaden i arbetslöshet med 20 %.

Vi måste fortsätta. Vi måste komma längre. Fortfarande är skillnaden för stor. Fortfarande är diskrimineringen stor. Men det är viktigt att se att trots den påfrestning som vår självklara asylnpolitik gav genom så många flyktingar har strävandena att komma in i arbete verkligen givit ett trendbrott de senaste åren. Integrationspolitiken handlar nu om att förstärka och komma längre med detta arbete.

Vi ska minnas att Sverige behöver sina invandrare så oerhört väl. År 2000 skulle vår befolkning ha minskat om det inte vore för invandringen. Låt oss inte smita undan från problemdebatten genom att tala om arbetskraftsinvandring utan låt oss nu se hur vi gör för att undanröja de strukturella hindren för att ge alla lika rättigheter, lika skyldigheter och lika möjligheter.

Fru talman! Regeringen vill nu koncentrera integrationspolitiken kring fem områden. Det första är introduktionen av nyanlända – flyktingar, asylsökande och anhöriginvandrare – vilken ska handla om att ge praktik, validering, yrkessvenska och ett individualiserat mottagande.

Det andra området är svenska för invandrare, vilket har genomgått stora förändringar under de senaste åren. Vi måste komma längre med att individualisera och att ha en tydligare koppling till arbetet och till den yrkestillhörighet som man har med sig.

Det tredje området är ungdomsskolan, där utbildningsminister Thomas Östros har redovisat hur regeringen vill prioritera det nya skolver-

kets arbete mot segregationen i skolan, inte minst i förortsområdena, där storstadssatsningens mycket lyckade resultat betyder mycket.

Det fjärde området är kampen mot diskrimineringen, både genom att skärpa lagstiftningen och tydligare samla diskrimineringsgrunderna och genom att förvänta oss en större insats från landets arbetsgivare för att ta till vara den kompetens som vi har i vårt land.

Det femte handlar om att fortsätta den mycket framgångsrika valideringen av utländsk utbildning och kompetens.

I Stockholm har projektet med läkare arbetat sedan 1999. Nu har 190 läkarlegitimationer kommit sådana personer till del som har utbildning från ett annat land. 40 % av alla dem som förra året fick läkarlegitimation i Stockholm hade fått sin utbildning utomlands.

Ett annat exempel är de lärare som Högskoleverket arbetar med att validera. Detta arbete har gett 500 utländskt utbildade lärare en plats i den svenska skolan.

Det övergripande målet, fru talman, måste dock fortfarande vara kampen mot fördomar och rädslor. Detta måste vi debattera, och vi måste tala om svårigheterna. Men vi måste också tala om de möjligheter som ett land med mångfald har.

Vi sopar ingen debatt under mattan, och vi ska fortsätta att vara tydliga i att aldrig falla undan för rasism och främlingsfientlighet.

Anf. 2 PER UNCKEL (m):

Fru talman! Dagens debatt handlar om integrationspolitiken. Det är en bra bakgrund för att ägna omsorg åt varför extrema politiska rörelser uppkommer, men också åt att reflektera över många fler människors otrygghet och utanförskap i vårt eget samhälle.

Extrema rörelser hämtar sin näring från många olika källor. Politiska irrläror har i det här sammanhanget en stor skuld. Till följd av sådana förtrycktes miljoner och åter miljoner människor i Öst- och Centraleuropa, liksom i delar av Sydeuropa, under stora delar av det förra seklet.

Demokratin och friheten vann. Länder befriades från förtrycket. Vårt eget land fick grannar där människor tillerkändes samma självklara rörelsemöjligheter och friheter som vi själva har. Det var en mycket stor seger.

Demokratin måste emellertid vinnas igen och igen. Irrlärorna är inte försvunna – bara försvagade. De kräver vår fortsatta vaksamhet till stöd för människans rätt och demokratins värde.

Men det handlar inte endast om det. När främlingsfientlighet hotar är det inte bara vår skyldighet att varna för konsekvenserna och framhålla de goda värdenas styrka. Det är också nödvändigt att undanröja de orsaker som föder alltför många människors avoghet mot medmänniskor från andra länder. Här bär ett flertal europeiska regeringar ett tungt ansvar. Den svenska regeringen är minst av allt något undantag.

I skyddet för ett tolerant och öppet samhälle är en mer framsynt integrationspolitik det viktigaste bidraget. Om vi däremot fortsätter som hittills kommer främlingsfientligheten att få ny näring.

I Sveriges segregerade bostadsområden är arbetslösheten det alldeles avgörande problemet. Arbetslösheten slår ut människor ur sociala gemenskaper och undanröjer möjligheten att ekonomiskt rå sig själv. Det

skapar beroenden hos dem som drabbas och föder misstänksamhet hos många fler.

Att skapa förutsättningar för många och riktiga jobb är därför integrationspolitikens huvudfråga. Här står den avgörande striden mot främlingsfientligheten.

Fru talman! Sverige lever i detta hänseende farligt. Jobb som många skulle velat ha har slagits ut – ofta alldeles i onödan. Bakom den glättade statistiska arbetsmarknadsfasaden är den riktiga arbetslösheten hög och bidragsberoendet stort. Det gäller i synnerhet många av dem som inte har sin historiska hemvist i vårt land.

Fru talman! Staten ska behandla alla människor som individer. Det gäller invandrare och flyktingar lika väl som dem som bott länge i vårt land. Det måste bli slut på en invandrar- och flyktingpolitik som tenderar att se på människor som horder snarare än som individer. När alla dessa enskilda människor kommer hit ska deras sak behandlas fort och samtidigt rättssäkert.

Det är vår skyldighet att inte göra dem som kommer hit till socialstatens bidragstagare. Vi stöder bäst genom att öppna arbetsmarknaden och ge alla chansen att erbjuda sin insats. Det finns ingen brist på arbete som behöver utföras i Sverige – bara brist på förutsättningar för alla att få göra sin insats.

Det krävs inga märkvärdigheter för att åstadkomma en bättre tingens ordning, men väl en grundläggande insikt om hur jobb kommer till. Inte bara regeringar utanför Sverige saknar uppenbar förmåga att se det självklara. Också i vårt eget land väger andra hänsyn ofta tyngre än att på allvar ta till vara flyktingars och invandrades potential.

Gunnar Strömmer beskriver i en nytkommen bok, med egna erfarenheter från rättighetsarbete i USA, hur det kan gå när individens rätt inte ges företräde. I en intervju i Dagens Nyheter står: ”Men statens tvångsmakt får heller inte användas för att gynna vissa grupper, skriver han för att väl hemma mötas av krav från integrationsminister Mona Sahlin på lagstiftning om positiv särbehandling. ’Sverige står i dag vid samma vägval där USA stod för fyrtio år sedan. Den väg de nu överger som felaktig skulle vi alltså slå in på. Det vore dystert’, säger Gunnar Strömmer.”

Precis så är det, fru talman. Sverige ska vara ett samhälle där alla behandlas lika eftersom alla har samma värde. Allt annat föder orättfärdigheter, avund, misstänksamhet och rättsosäkerhet.

Med en hållning som den jag har angivit motverkas främlingsfientlighet och intolerans. Så skapas ett samhälle där vi alla kan komma till vår rätt, och där vi ömsesidigt kan ställa krav på varandra.

Främlingsfientlighet är inte en mänsklig egenskap utan resultatet av dålig politik. Det är hoppfullt. Dålig politik kan ersättas med en bättre, som ger varje människa möjlighet att växa, och som därigenom undanröjer främlingsfientlighetens orsaker.

(Applåder)

Anf. 3 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik:

Fru talman! Det var en mycket intressant betraktelse, inte minst – det vill jag verkligen understryka – över hur demokratin aldrig är färdigvunnen utan måste återerövrats gång på gång. Det är viktigt, inte minst för

den unga generationen, att se Europas kamp för demokrati också i det historiska perspektivet, precis som Per Unckel gjorde.

Jag har två reflexioner. Den ena handlar om Europas främlingsfientliga partier som nu har gått framåt och också fått insteg i regeringar i många länder i Europa. I samtliga fall har de fått insteg i regeringspolitiken genom borgerliga partier. Per Unckels partibröder har öppnat dörren för deras medverkan. Vilka slutsatser drar han av det?

Den andra reflexionen gäller arbete. Som Per Unckel mycket riktigt säger är arbete viktigt i kampen mot främlingsfientlighet och utanförskap. Men, Per Unckel, det räcker inte som analys. Rasismen gör alltid invandrarna till problemen, antingen för att de tar jobben eller för att de tar bidragen.

Man måste se att kampen mot diskrimineringen är den överordnade frågeställningen. I det hänseendet var Per Unckels inlägg totalt befriat från varje diskussion kring detta ämne och också från arbetsgivarnas roll i den diskriminering vi ser i Sverige i dag.

Tänk om Moderaterna någon gång kunde visa samma upprördhet över den negativa särbehandling som många människor i dag är utsatta för på svensk arbetsmarknad som när socialdemokratiska politiker med lag och politik vill förändra detta till en positiv särbehandling.

Anf. 4 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Jag sade i mitt anförande att man måste förstå hur arbete kommer till. Det verkar inte som att Mona Sahlin gör det. Invandrarna hör till dem som har den svåraste uppförbacken när jobb ska sökas. Det är ofta därför att de inte riktigt talar språket eller därför att de möts av tveksamhet av det ena eller andra skälet.

Ju högre tröskeln till det nya arbetet är genom höga skatter, otidsenlig arbetsmarknadsreglering och allt det andra som i dag gör att så många människor går utan arbete, desto fler invandrare och flyktingar kommer att drabbas av den politikens resultat.

Det är därför jag säger att kampen mot främlingsfientligheten går genom att öppna arbetsmarknaden. Gör man inte detta kan man hålla hur många högtidstal som helst i Sveriges riksdag, men invandrarna kommer aldrig i närheten av de arbeten som vi vill få utförda.

Det är därför den otidsenliga arbetsmarknadspolitik som Mona Sahlins parti bär som sitt signum är ett sådant hinder för att integrationspolitiken ska fungera.

Fru talman! Den andra frågan gäller de främlingsfientliga partierna i Europa. Låt oss analysera om främlingsfientligheten har fått insteg i den österrikiska regeringen, för att ta det exempel som Mona Sahlins parti allra oftast brukar tala om. Svaret på denna fråga är nej. Vad vi har lyckats göra ute i Europa är att ta död på en del av främlingsfientligheten genom att inte nonchalera främlingsfientlighetens orsaker.

Anf. 5 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik:

Fru talman! Det sista var en intressant analys. Det bästa sättet att ta död på främlingsfientlighet är, sade Per Unckel, att släppa in dem i regeringsrummen för att påverka integrations- och flyktingspolitiken. Jag gör en totalt omvänd analys. Det viktiga är att ta debatten, vara tydlig, men

aldrig någonsin sätta sig i regeringsrummet tillsammans med de krafterna. Det är den socialdemokratiska analysen.

Per Unckel säger att vi socialdemokrater inte förstår hur jobb kommer till, eller att vi har en otidsenlig arbetsmarknadspolitik. Är det riktigt att säga det om en regering som har en rekordutveckling av antalet nya jobb i Sverige de senaste åren och som har mer än halverat arbetslösheten?

Som jag beskrev har vi sett en fantastisk trendutveckling när det gäller arbetslöshet och sysselsättning bland människor som är födda utanför Europa. Per Unckel säger att vi inte förstår hur jobb kommer till. Jag påstår att det är hörnstenen i integrationspolitiken.

Det Per Unckel saknar är insikten om hur diskrimineringen försvårar denna utveckling. Det räcker inte att bara skälla på Socialdemokraterna, Per Unckel. Vi måste också gemensamt bearbeta Sveriges arbetsgivare så att de är med och tar sitt ansvar för att göra det Per Unckel efterlyser, nämligen öppna arbetsmarknaden.

Då kan man inte vara mer upprörd över positiv särbehandling än över den diskriminering som är ett så stort problem för många invandrare i Sverige i dag.

Anf. 6 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Först om Österrike. Det har inte intagits någon främlingsfientlighet i den österrikiska regeringen. Vad den österrikiska regeringen har lyckats göra är att ta undan den främlingsfientlighet som annars skulle ha kunnat få utlopp. Titta på den österrikiska regeringens politik i praktiken. Mona Sahlins analys borde bli något mer nedstämd i tonläget.

Dessutom ska vi minnas vilka regeringar som i dag tar initiativ för att skärpa Europas flyktingpolitik. Det gör inte Österrikes regering. Men det gör väl Tony Blair från Storbritannien och Gerhard Schröder från Tyskland. De är inte mina partikamrater, utan Mona Sahlins.

Låt oss återigen titta på arbetena. Ingen skulle vara gladare än jag om den svenska arbetsmarknaden såg ut såsom Mona Sahlin beskriver det. Men den höga sysselsättningen och den låga arbetslösheten finns bara i AMS statistikkolumner. Den finns inte i de segregerade bostadsområdena.

Där går fortfarande mängder med människor utan möjlighet att få göra sin insats för sig själva och för sitt nya hemland. Det sker därför att också på de allra lägsta inkomsterna i Sverige betalar arbetsgivare och inkomsttagare enorma mängder i skatter och förhindras dessutom att expandera till följd av otidsenliga arbetsmarknadslagar.

Precis innan människor slås ut från arbetsmarknaden i Sverige, invandrare, flyktingar eller svenskar, säger Mona Sahlins regering att det är rimligt att de och deras arbetsgivare ska betala 60 % av arbetskraftskostnaden i skatter. Vad händer när detta meddelas dem? Jo, jobben kommer inte till, och de som först slås ut är de som har den högsta tröskeln att klättra över.

Det främsta skyddet mot intolerans och främlingsfientlighet, Mona Sahlins, ligger i att undanröja orsaker som i dag gör att människor som vill arbeta inte kommer in på arbetsmarknaden. All annan politik kommer dessvärre att visa sig verkningslös.

Anf. 7 TASSO STAFILIDIS (v):

Fru talman! En av mina viktigaste erfarenheter i livet är kanske den som jag påminns om varje dag. Det är en erfarenhet som jag delar med många människor i Sverige, en erfarenhet som både fyller mig med glädje och fasa.

När jag var liten ville jag inte vara svartskalle. För det var ju just för att jag var svartskalle som jag blev mobbad i skolan, det var just för att jag var svartskalle som jag blev slagen. Var det för att jag var svartskalle som jag inte fick stöd av de vuxna i skolan när jag behövde det som mest? Varför fick inte jag känna mig trygg? Det är en erfarenhet jag bär med mig i livet, och det finns fler.

Fru talman! Tänk dig att gång på gång bli förföljd av en vakt när du går in i en affär. Tänk dig att gång på gång bli stoppad av passkontrollanter för en resa på 20 minuter mellan Helsingör och Helsingborg. Eller kanske ännu värre: Tänk dig att bli utpekad som den skyldige när det är någon annan som har gjort det. Det är också några av mina erfarenheter. Det är erfarenheter jag delar med många i Sverige och i Europa. Erfarenheten av otrygghet och erfarenheten av att bli utpekad och skyldig, enbart på grund av mitt utseende, mitt ursprung.

Varför känner jag fasa? För att många känner igen sig än i dag, och för att många i dag blir utpekade och diskriminerade i Sverige år 2002. Och det handlar inte bara om att inte bli insläppt på krogen.

Fru talman! Det handlar om att inte få något arbete. Det handlar om att inte ha råd att bo var man vill, eller att våga bo någon annanstans än där man känner sig trygg och välkommen. Det handlar om de barn som blir kvar i skolan när alla svenska föräldrar har valt en annan skola åt sina barn. Det handlar om att inte få lära sig svenska när man har kommit till Sverige.

Det handlar om mycket mer än så. I grunden handlar det om människovärde, vår människosyn och solidaritet.

Fru talman! Solidaritet får aldrig handla om att tycka synd om. Solidaritet är en aktiv handling som kärlek, att ta parti för och inte emot, att våga se och att mötas. Det existerar problem i Sverige. Det visar inte minst regeringens skrivelse *Integrationspolitik för 2000-talet*. Men det finns lösningar.

Vänsterpartiet är ett antirasistiskt parti, och vi har alltid aktivt deltagit i kampen mot rasism och högerextremism. Sedan flera år har högerpopulistiska och främlingsfientliga partier byggt upp ett betydande folkligt stöd i europeiska länder som Frankrike, Italien och Österrike. Men främlingsfientliga partier visar på stark framgång även i Nederländerna, Danmark och Norge.

Det senaste exemplet från Danmark visar med förskräckande tydlighet vad som kan hända om etablerade partier låter dagordningen sättas av främlingsfientliga krafter. Det är här jag känner en uppriktig oro. Det gör jag inte minst med tanke på att den borgerliga majoriteten hemma i Skåne styr med stöd från, just det, det främlingsfientliga Skånes väl, som till valet ställer upp för inte mindre än Sverigedemokraterna.

Jag känner mig stolt över att vi i denna fråga har en grundläggande enighet mellan partierna i Sveriges riksdag. Men jag vill ändå rikta en fråga till de borgerliga partiernas representanter. Tänker ni efter valet

acceptera liknande majoritetslösningar med högerpopulistiska och främlingsfientliga partier som ni gör i Skåne i dag?

Fru talman! Vi i Vänsterpartiet ser det som alla partiers uppgift och skyldighet att bekämpa rasism, främlingsfientlighet och homofobi i alla dess former och att stå upp för solidaritet, medmänsklighet och rättvisa.

Främlingsfientliga ideologier och rörelser får fotfäste i ett samhälle där klassklyftorna växer. De som inte har mycket har fått det ännu sämre, och de riktigt rika har kunnat fylla på sina plånböcker ännu mer.

Det är knappast någon nyhet men det förtjänar att sägas igen: Med hög arbetslöshet och ökade sociala skillnader söker en del någon att skylla på, någon att peka ut. En känsla av maktlöshet föder otrygghet, desperation och hat. Det är därför som kampen mot rasismen också handlar om att utjämna klassklyftorna – en konstruktiv kamp för att förändra samhällets strukturer och för konkreta förbättringar i människors vardag.

Fru talman! Det vi i Vänsterpartiet säger är att det handlar om att kampen mot rasism förs inte bara mot uttalat rasistiska grupper utan också mot ökande klassklyftor och för en generell välfärdspolitik som omfattar alla invandrade och infödda kvinnor och män. Om argumentationen och kampen för alla människors lika värde inte upprätthålls bidrar det till att högerpopulistiska partier kan nå framgångar i länder som inte befinner sig i ekonomisk kris och som har ett relativt ekonomiskt välstånd. Det visar exempelvis utvecklingen i Danmark.

Fru talman! Jag har även en fråga till Socialdemokraterna och Mona Sahlin. Den migrationspolitik som i dag förs i Sverige och i övriga Europa präglas av en anda av intolerans, inhumanitet och bristande solidaritet. Följden blir ett rent dubbelspel där statliga kampanjer och myndigheter talar om vikten av en kamp för alla människors lika värde, samtidigt som den verkliga politiken ser helt annorlunda ut och ger signaler om människors olika värde utifrån etnisk bakgrund.

Ett annat exempel är det bemötande som många människor med utländsk bakgrund stöter på hos olika myndighetsutövare. Denna dubbelmoral, som vi kallar för statlig rasism, ger just högerextrema organisationer argument och ökar deras möjligheter till framgång.

För Vänsterpartiet är kampen mot denna statliga dubbelmoral avgörande för att Sverige ska kunna bli ett samhälle där alla är lika mycket värda och där alla i realiteten ges samma möjligheter och grundförutsättningar.

Om den direkta fråga som jag har besvaras med ett ja kommer det att få positiva och konkreta konsekvenser, helt i linje med den anda i vilken vi för debatten här i dag, helt i linje med kampen om respekt för människovärdet. Vi är fem partier i Sveriges riksdag som vill se andra konkreta lösningar på den svenska flyktingpolitiken än den flyktingpolitik som i dag förs av Socialdemokraterna tillsammans med Moderaterna.

Min fråga är: Mona Sahlin, är ni från Socialdemokraterna beredda att bryta det samarbete som ni har med Moderaterna i flyktingpolitiken?

Fru talman! För att avsluta där jag började vill jag säga följande. Själv tillhör jag en rad olika minoriteter, och jag har ett svenskt hjärta som pumpar runt mitt grekiska blod. Jag tror att roten till fientlighet är strukturell. Men jag tror också att det handlar om brist på kärlek och solidaritet. Det är många människor som inte känner någon kärlek och som därför inte har förmåga att ge kärlek tillbaka till någon annan.

Dagens hårda samhälle har gjort att människor har blivit rädda för varandra i stället för att vara rädda om varandra. Rädda människor är otrygga, och otrygga människor stänger in sig. Instängda människor blir lätt inskränkta, och inskränkta människor blir fördomsfulla. Det är med kärlek och kunskap som vi spräcker hål på fördomar. Här har vi alla ett gemensamt ansvar för att våga se och mötas, att våga ge kärlek och att våga bli älskade.

Anf. 8 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik:

Fru talman! Får jag börja med att understryka analysen av vad jag väljer att kalla för den strukturella rasismen och som jag nämnde i mitt anförande. Detta är en oerhört viktig beståndsdel. Det är också viktigt att erkänna de problem som vi har djupt inne i det svenska samhället – både i stat, kommuner och landsting och på den privata arbetsmarknaden. Utan en sådan analys – den uppfattningen delar jag – blir integrationspolitiken bara halv.

Det var inte så lätt att uppfatta exakt vilken fråga som skulle besvaras med ett ja eller ett nej, måste jag säga, men jag vill bestämt dementera beskrivningen av att vi socialdemokrater och Moderaterna skulle ha ett speciellt samarbete just kring flyktingpolitiken.

Jag betonade, och det vill jag fortsatt göra, hur oerhört viktigt det är att Sverige ska fortsätta att vara ett mycket generöst land när det gäller människors behov av och rätt till asyl och när det gäller att ha en generös flyktingpolitik. Det är också oerhört viktigt att i debatten skilja på flyktingpolitiken och integrationspolitiken, så att man inte trillar i fällan – det tror jag att Tasso Stafilidis håller med om – när det gäller detta med att man om man tar emot för många flyktingar inte kan bedriva en framgångsrik integration. Det är människors behov av att fly och rätt att få asyl som måste styra migrationspolitiken. I det arbetet lägger också Jan O Karlsson ned stor möda på att få den debatten att bli starkare i hela Europa. Det har också varit en av anledningarna till den oro som regeringen har gett uttryck för när det gäller den danska hållningen. Danmark tar ju snart över ordförandeskapet i EU.

Anf. 9 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Jag håller med Mona Sahlin om att man inte ska skylla på flyktingpolitiken när integrationsarbetet inte går bra. Men det är inte det som det handlar om. Det är problematiskt när Mona Sahlin säger att man ska hålla isär flyktingpolitiken och integrationspolitiken. Vad det i grunden handlar om tycker jag faktiskt är hur vi behandlar våra flyktingar. Det är där som jag tycker att integrationspolitiken och flyktingpolitiken är en gemensam debatt.

Vi kan inte ha en integrationspolitik som är framåtsyftande och bra när vi sedan behandlar dem som söker asyl och dem som är flyktingar i Sverige på ett helt annat sätt – som tredje klassens medborgare och som människor utan människovärde. Det är i det avseendet som jag tycker att det är problematiskt. Jag hoppas att Mona Sahlin och jag är överens om det.

Vad min fråga handlade om, och som faktiskt stämmer med det som sker här i riksdagen och med den flyktinglagstiftning som vi har, är det faktum att den svenska flyktinglagstiftningen i dag i stort bygger på att

Moderaterna och Socialdemokraterna har en majoritet i denna kammare och kan bedriva den flyktingpolitik som vi har. Det är där som min kritik riktas till Socialdemokraterna och Mona Sahlin, och det är det som min fråga handlar om, alltså: Varför fortsätter ni med denna tysta överenskommelse? Trots att det kanske inte är ett gemensamt samarbete är det ju ni som är överens om den flyktingpolitik som förs.

Anf. 10 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik:

Fru talman! Hur ett land hanterar flyktingar, hur mottagandet och introduktionen fungerar, påverkar självklart integrationspolitiken. Om detta tror jag att vi är helt överens. Jag ville bara betona faran i att argumentera och agera som t.ex. den danska regeringen gör. Man stramar ju åt villkoren för flyktingar med den direkt uttalade ambitionen att därigenom få färre flyktingar för att därmed bli mer lyckosam i integrationen. Det är detta som är så farligt. Flyktingpolitiken måste vara till för att ge människor som har behov av skydd och asyl den rätten. Det tror jag att vi är överens om.

Sedan tycker jag att Tasso Stafilidis medverkar till en mytbildning och kanske därför vill fortsätta debatten specifikt om flyktingpolitiken när vi i dag diskuterar integrationskravet. Men det räckte väl att höra Per Unckels inlägg här för att inse att det inte är speciellt mycket som han och jag är överens om eller har samma uppfattning om – vare sig när det gäller dagens integrationspolitik eller när det gäller framtidens integrationspolitik.

Anf. 11 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Jag är glad över det klargörandet. Det är precis vad jag ville ha.

Det är viktigt att ni från socialdemokratisk sida är tydliga när det gäller att framhärda i att det beträffande den flyktingpolitik som i dag förs i Sverige faktiskt skiljer sig ganska väsentligt trots att ni och Moderaterna gemensamt bildar en majoritet. Framför allt skiljer det sig i integrationspolitiken.

Vi är överens om allt det som Mona Sahlin säger. Det är just när hon lyfter fram skillnaderna här som det blir tydligt varför det är viktigt att hålla isär olika debatter. Mona Sahlin och jag är helt överens om att det som händer i Danmark inte är rätta sättet att debattera. Jag tror att vi också är överens i denna kammare om att vi, om det finns problem, ska lyfta upp dem till ytan och debattera och diskutera dem.

Från Vänsterpartiets sida kommer Kalle Larsson att i sitt anförande tydliggöra Vänsterpartiets ställning i fråga om integrationskravet. Men det är ändå viktigt att vi har ett gemensamt avstamp i denna kammare där vi inte, som Mona Sahlin sade tidigare, någonsin sopar någonting under mattan. Vi för upp det till ytan och diskuterar det. Framför allt kommer vi med gemensamma lösningar som bygger på alla människors lika värde och alla människors lika rättigheter.

Anf. 12 STEFAN ATTEFALL (kd):

Fru talman! Låt oss först gemensamt slå fast att i en demokrati kan vi *aldrig* tolerera att människovärdet relativiseras. Det existerar inget mänsklighetens A- och B-lag. Det är oacceptabelt att tala om ”vi” och

”dom”, att dra upp gränser som relativiserar det universella människovärdet. Det är av största vikt att vi i familjer, i skolan och i samhällsdebatten hela tiden betonar respekten för alla människors lika värde. Därför är det så viktigt att skolan har en tydlig värdegrund, att familjerna har tid för vardagssamtalen hemma runt köksborden. Det är i de miljöerna som mycket av det som vi måste värna och ska stärka kan odlas.

Vi ser nu hur främlingsfientliga partier vinner mark runtom i Europa, och det finns inga skäl att föreställa sig att Sverige skulle vara immunt mot sådana politiska strömningar. Alla vi som är ute och träffar väljare på gator och torg möter människors irritation över och frågor om hur flykting- och integrationspolitiken fungerar. Vi märker rädslan för det nya och det okända, och vi märker att det också finns ren rasism i vårt land. Men låt mig betona en sak: Det är viktigt att vi inte stämplar alla dem som kritiserar flykting- och integrationspolitiken som rasister. Om vi gör det riskerar vi att driva vanliga människors oro för sakernas tillstånd rakt in i främlingsfientliga partiers armar.

Fru talman! Den svenska integrationspolitiken har misslyckats. Det erkänner t.o.m. regeringen. Huvudansvaret för detta ligger förstås på den regering som haft makten de senaste åtta åren och den största delen av tiden sedan andra världskriget. Borde inte Sverige se till att bli något av ett integrationens mönsterland, ett gott exempel för de europeiska länder som på sistone fått de massmediala strålkastarljusens riktade mot sig? Men Sverige är verkligen inget integrationens mönsterland. Att det inte finns någon Le Pen eller Pia Kjaersgaard i Sverige är sant, men den faktiska integrationsverkligheten – är den bättre i Sverige än i Danmark eller i Holland?

Det är egentligen märkligt hur fri den ansvariga ministern Mona Sahlin får gå i debatten när hon representerar ett så uppenbart misslyckande. Jovisst, Mona Sahlin gör precis som Göran Persson gör i andra sammanhang, tillstår att hon inte lyckats. Hon är väl som reklamen säger: Stolt, men inte nöjd. Men det förändrar ju inte verkligheten för invandrarna!

Att ta itu med en politiker som Pia Kjaersgaard såsom Mona Sahlin gjort är knappast någon större bedrift. När Europas två ledande socialdemokrater börjar samsas om en strängare flyktingpolitik och hotar med krigsfartyg för att stoppa flyktingar, då väntar vi oss att Mona Sahlin och Göran Persson med stor energi kritiserar dem för detta. Och frågan till Mona Sahlin blir hur många brev hon har skickat till Schröder och Blair.

Runtom i Europa ser vi hur populistiska och främlingsfientliga partier gått fram starkt i valen. Deras framfar har bidragit till att kasta ut socialdemokraterna ur regeringsmakten i land efter land, och de socialdemokratiska väljarna har lämnat sitt parti och lockats av populistiska krafter på högerkanten. Frågan som Mona Sahlin och de socialdemokratiska politikerna runtom i Europa bör ställa sig är varför deras politik lett fram till att högerpopulismen och främlingsfientligheten fått ett så stort uppsving.

Fru talman! Om vi ska kunna bli ett integrationens mönsterland tror jag att det finns tre områden som integrationspolitiken måste fokuseras på.

För det första korta handläggningstiderna. De som kommit hit måste snabbare få besked om de får stanna eller inte. Den långa passiva väntan bryter sönder människor och vaggar in dem i bidragsberoende. Riksd-

gens revisorer har visat att handläggningstiderna är långt ifrån målen. Av dem som sökt asyl 1999 var det endast 40 % som fick beslut av Migrationsverket inom sex månader, medan 25 % fick beslut först efter tolv månader eller mera.

För det andra måste invandrarna in i arbete eller praktik omedelbart. Det gäller att bryta bidragsberoendet, ge dem en ingång till arbetslivet och tillgång till alla de sociala kontakter som en arbetsplats erbjuder och därmed motivera dem att lära sig svenska språket snabbt. Parallellt med arbetet ska undervisning i språk finnas. Här måste både arbetsförmedlingarnas rutiner, men också hela arbetsmarknadspolitiken, ses över för att göra trösklarna lägre för de nya som kommer till vårt land att komma in i arbetslivet. I stället för vi en politik som i praktiken leder i motsatt riktning.

För det tredje måste vi komma ifrån omhändertagandeperspektivet som dominerat flykting- och integrationspolitiken så länge. Det är kort sagt för mycket av socialpolitik och för lite av närings- och arbetsmarknadspolitik. Vi ser flyktingen i första hand som ett problem vi ska ta hand om, trots att det handlar om aktiva, företagsamma människor som tagit sig från den miljö som de varit i till Sverige långt uppe i Norden. Vi måste vända perspektivet och se dem som den resurs som de verkligen är.

Fru talman! Ett samhälle med människor från olika kulturer och nationaliteter är ett rikare samhälle. Mångfald berikar. Men mångfalden måste vila på en värdegrund. En sådan värdegrund blir som kittet som håller ihop mosaiken. En mosaik är vacker just därför att de olika färgerna kompletterar varandra sida vid sida, sammanhållna av ett gemensamt kitt, men utan detta sammanhållande kitt skulle bitarna falla sönder.

Anf. 13 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik:

Fru talman! Får jag börja med att upprepa den fråga som jag ställde till Per Unckel. Betyder Stefan Attefalls mycket berättigade upprördhet över de främlingsfientliga krafterna i många länder i Europa att han tänker uppmana sina partibröder i Europas länder att sluta samarbeta med dessa krafter? Den frågan tycker jag i allra högst grad berättigad.

Jag har sagt många gånger att integrationspolitiken inte har lyckats. Det vore väl märkligt om någon här i kammaren skulle säga någonting annat så länge människor av olika skäl inte får bli ianspråkstagna, blir diskriminerade, inte kommer ut på arbetsmarknaden, inte deltar i det svenska samhället. Men jag försöker att vara ärlig nog att sätta det i perspektiv av just det som Stefan Attefall vill att Sverige ska vara, ett mycket generöst flyktingmottagarland. Det har inneburit stora påfrestningar som vi nu arbetar hårt med för att se till att integrationspolitikens riktning ska bli ännu tydligare. Det var länge sedan den var kollektiverande. Det var länge sedan den såg människor som klumpar. Det var länge sedan som man inte förmådde se flyktingar som individer.

Det har skett stora förändringar av både introduktionen, av svenska för invandrare, av valideringen, precis i den riktning som Stefan Attefall nu efterlyser. Det har också gjort att vi redan nu ser tydliga förändringar i sysselsättningsgraden, som har vuxit snabbare bland människor födda utomlands än bland befolkningen i sin helhet. Arbetslösheten har minskat mycket snabbare bland invandrargrupperna än bland befolkningen i stort.

Det är tecken på att vi gör rätt saker och att med en socialdemokratisk regering kan integrationspolitiken komma ännu längre. Men Stefan Attefalls totala befrielse från diskussion om diskriminering visar att det inte är den analysen en borgerlig regering skulle göra.

Prot. 2001/02:117

31 maj

*Integrationspolitik
för 2000-talet*

Anf. 14 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Först om situationen i de europeiska länderna. Jag tror att det är viktigt att titta på det sakpolitiska resultatet av de regeringar som våra systerpartier ingår i. Där tror jag inte att man kan säga att situationen har blivit stramare. Tvärtom verkar det vara de socialdemokratiska ledarna som går i bränschen för att strama åt flyktingpolitiken.

Jag tycker att det land där resultatet har varit bekymmersamt är Danmark. Men jag kan upplysa statsrådet Sahlin om att i den regeringen finns inget kristdemokratiskt systerparti med. Tvärtom tog jag avstånd från den regeringens bildande redan på tidigt stadium.

Det intressanta är att Mona Sahlin kryper undan frågan: Varför uppstår den här situationen runtom i Europa? Varför kastas socialdemokraterna ur regeringsmakten, och varför går de socialdemokratiska väljarna från socialdemokratiska till högerpopulistiska partier? Varför händer detta? Vad är det som gör att er politik misslyckas i land efter land i Europa och ni bäddar för den här typen av strömningar? Den självkritiska analysen måste Mona Sahlin och Socialdemokraterna göra. Och hur många brev, som sagt var, har Mona Sahlin skickat till Schröder och Blair och protesterat mot den linje som de verkar gå i bränschen för som t.o.m. handlar om att skicka ut krigsfartyg för att stoppa flyktingar?

Anf. 15 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag vill betona igen för Stefan Attefall att jag, den franska ministern och den belgiska ministern, som är de tre som har varit ordförande i EU:s arbetsmarknadsråd de tre senaste åren, skrev ett gemensamt brev till den tillträdande ordföranden, nämligen Danmark. Vi kände djup och gemensam oro över att Danmark skulle driva flykting- och integrationspolitiken i den riktning man gör i Danmark också som ordförande i EU. Därför skrev vi tre ett brev till Danmark. Den debatten är viktig, och det tror jag att också Stefan Attefall tycker.

Sedan för vi många diskussioner med våra partibröder runtom i Europa, precis som jag är övertygad om att också Stefan Attefall gör med sina partivänner. Men jag vill verkligen betona att det finns inget socialdemokratiskt parti i regeringsställning i Europa som samarbetar med ett främlingsfientligt parti. Jag har icke något sådant exempel. Det är en väldig skillnad i förhållande till hur många borgerliga partier agerar i Europa i dag.

Jag kommer att fortsätta debatten, oavsett med vem det vara månne, om att etablerade partier, vilka ofta har varit socialdemokratiska, måste se hur välfärdspolitiken, minskandet av klyftor, är kanske den viktigaste debatten och det viktigaste argumentet mot främlingsfientligheten. Där är det många regeringar i Europa som har misslyckats grovt under åren vi har bakom oss, såväl borgerliga som socialdemokratiska. Det är därför som det är så viktigt att se det sambandet också i Sverige.

I kampen mot rasismen spelar kampen mot sociala orättvisor och arbetslöshet en väldigt stor roll, men det räcker inte i kampen för en god

integration. Det som Stefan Attefall undviker hela tiden, diskrimineringen, är det som är den största fienden i dag och det som mycket av integrationspolitiken nu riktas in mot.

Anf. 16 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Självklart måste vi ha en mycket aktiv kamp mot diskrimineringen. Vi kristdemokrater har också medverkat aktivt till den lag som vi har i dag om diskriminering i arbetslivet. Det är viktigt att vi följer upp de lagarna. Men jag tror inte att man kan nöja sig med diskrimineringslagar. Det handlar mycket om värderingar, attityder och ett långsiktigt arbete, och jag tror att vi är överens om att det krävs mycket, mycket mer i den riktningen.

När det gäller utvecklingen i Europa är det märkliga just att det skrivs brev, att man kan skjuta på en borgerlig regering i Danmark – som jag inte har någon anledning att försvara eftersom jag inte har något systerparti i den regeringen – men när de stora aktörerna i Europa, Gerhard Schröder och Tony Blair, socialdemokratiska frontfigurer, går i bräsch för en stramare flyktingpolitik då skickas det inga brev. Då är Mona Sahlin och Göran Persson tysta.

Likaså är Mona Sahlin tyst om analysen av varför just hennes partier kastas ut från regeringsmakten. Det är klart att det är svårt för socialdemokratiska partier att bilda regering med något parti när man har förlorat stort i valen.

Sedan handlar det om att sakpolitiken inte får gå i främlingsfientlig riktning. Skulle det uppträda någonstans och ett systerparti till oss är med där, kommer vi att agera på alla fronter, kan jag försäkra Mona Sahlin om. Men det handlar helt enkelt om att undvika att skapa den situation som nu råder. Och då tror jag faktiskt att det inte bara handlar om Pia Kjaersgaard, utan det handlar också om den förda politiken i många länder med socialdemokratiskt förtecken.

Anf. 17 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Det är självklart rätt att klaga på Tony Blair och Schröder, och det är lätt att klaga på Socialdemokraterna. Jag förutsätter att Mona Sahlin kommer att skriva brev även till Tyskland och England och klaga på det som håller på att hända där. Men det fråntar ändå inte ansvaret från Kristdemokraterna, därför att även Kristdemokraterna, Stefan Attefall, finns ju med i underlaget för det styre som är i dag i Region Skåne.

Jag vill upprepa den fråga som jag i mitt anförande ställde till er partier från det borgerliga blocket och undrar om Kristdemokraterna är beredda att under nästa mandatperiod åter sätta sig i samma situation som i t.ex. Skåne i dag, där man styr tillsammans med Skånes väl. Det måste ha varit en fråga som ni har haft lång tid att fundera på, eftersom ni nu har suttit där med stöd från Skånes väl under fyra år. Vad säger Stefan Attefall om det? Kommer Kristdemokraterna att medverka till att åter släppa in högerpopulistiska krafter, eller kommer ni att motverka det med all kraft ni någonsin har?

Anf. 18 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Jag ser fram emot att Tasso Stafilidis och hans kamrater i Vänsterpartiet agerar spöskrivare till Mona Sahlin så att det kommer i väg några brev till Schröder och Blair. Jag tror att ni ska utöva mycket av ert inflytande, eftersom det kommer att krävas det för att få i väg dessa brev.

När det gäller Region Skåne känner jag självklart inte till alla turer där. Jag noterar att på sakpolitiken som drivs i Region Skåne har de här partiernas främlingsfientlighet inget inflytande. Vad jag också har förstått har man i Region Skåne bildat en majoritet med borgerligt styre, och vad Skånes väl har gjort är att de har stött detta styre. Det handlar alltså inte om någon aktiv medverkan i utformningen av regeringspolitiken, framför allt inte när det gäller frågor som främlingsfientlighet och flyktingpolitik som ju inte ens avgörs i Region Skåne. Det är framför allt sjukvårdsfrågor och regionala utvecklingsfrågor som behandlas där. Så den debatten blir lite märklig i sammanhanget. Vi behöver kanske diskutera just debatten om de länder och de nivåer där man avgör flyktingpolitik och integrationspolitik, och det är ju de nationella nivåerna.

Anf. 19 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Jag förstår att Stefan Attefall tycker att det här är en debatt som han inte vill ta, och jag är förvånad, för även Per Unckel lyfte fram i sitt anförande att en valkoalition inte spelar någon roll.

Fru talman! Jag vill påstå att det visst spelar roll. Tycker Stefan Attefall att det inte spelar någon roll om Kristdemokraterna tillsammans med de övriga borgerliga partierna skulle ha en valkoalition med Sverigedemokraterna i Region Skåne efter nästa val? Jag förstår inte att Stefan Attefall tar så lätt på den här frågan. Den fråga som just är så viktig i dag är på vilket sätt vi ska föra den här debatten. Är det att släppa in de främlingsfientliga högerpopulistiska krafterna med hjälp av valteknisk samverkan och valkoalitioner och sedan säga att vi låter dem ju inte sitta med i styret, deras politik har ju inget genomslag? Men vad är det man gör? Man ger dem ett berättigande om man säger: Okej, ni är så pass bra att vi tycker att det är okej att samarbeta med er.

Jag tycker att det är viktigt att Stefan Attefall tydligt deklarerar hur Kristdemokraterna tänker bedriva sin politik efter valet, om det nu finns en risk att Kristdemokraterna tillsammans med de övriga borgerliga partierna skulle få chansen att få majoritet med hjälp av valkoalition med främlingsfientliga och högerpopulistiska partier. Tänker Kristdemokraterna verkligen gå med på det?

Anf. 20 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! När det gäller Skåne och situationen där tror jag att Tasso Stafilidis ska diskutera den med Skånes regionfullmäktige. Det är självklart så att den politik som förs i Skåne, om Kristdemokraterna finns med i regeringsmakten, inte kommer att innebära en sämre utveckling när det gäller flyktingpolitiken, integrationspolitiken eller synen på människovärde. Det kan Tasso Stafilidis vara lugn för. Det innebär också att man inte kommer att släppa fram människor som har den typen av åsikter på några positioner där de kan utöva de politiska åsikterna. Tasso Stafilidis

kan vara lugn för att Kristdemokraterna kommer att agera i den riktningen.

Men hur man sedan hanterar ett valresultat, hur valen uppstår och vem som röstar på vilket parti i olika frågor vet också Tasso hur det fungerar, att allt detta inte är helt enkelt. Det handlar också om valresultatet. Om Socialdemokraterna och ni i Vänsterpartiet inte får det stöd ni söker blir det ju en annan majoritet. Och om något parti som har tokiga åsikter på riksplanel skulle välja att stödja en viss konstellation, beror det på hur det går till och vad som blir resultatet. Det ser man också runtom i Europa, där det finns partier som vi har samarbete med och som har varit i regeringsförhandlingar och hamnat i läget att det finns partier på högerkanten som har sagt: Vi stöder den här politiken. Då har man sett till att de inte har fått något inflytande i flyktingpolitik, integrationspolitik och liknande frågor.

Den utvecklingen kan man se i flera länder. Följer man utvecklingen i sak och inte bara tittar på etiketterna ser man att den strategin och den linjen driver kristdemokratiska partier runtom i världen och runtom i Sverige.

Anf. 21 ÅSA TORSTENSSON (c):

Fru talman! Alla svenska riksdagspartier har människors lika rätt och värde inskrivet i sitt partiprogram. Det är givetvis ingens slump att det är så, och det är ingen slump att det i dessa verkligt avgörande frågor råder en värdegemenskap mellan alla riksdagens partier. Men det får inte stanna vid högtidliga deklarationer, vid vackra ceremonier och vid fagert tal. Det måste också betyda något i praktisk handling, och det måste betyda självvranssakan, där vi ser till oss själva, till vår skuld för hur det faktiskt ser ut.

Fru talman! Det här är i sanning en viktig debatt som förtjänar att bli mer än en högtidlig inledningsrunda i en utskottsdebatt. Låt mig därför börja med att markera mitt missnöje med en debattordning som snarare leder till vackra deklarationer än en verklig debatt. Ministrar talar å ena sidan om vikten av att vi engagerar oss men väljer å andra sidan att ta diskussionen utanför riksdagen, närmast som en del av den egna valrörelsen.

Socialdemokraterna och Moderaterna, som båda ville avstyra en särskild debatt, har i dag ett särskilt ansvar att tala om varför en fråga av så stor vikt inte får debatteras ordentligt, varför man gärna lägger locket på.

Det är ett ödesdigert misstag att tro att främlingsfientligheten uppkommit av en slump eller att den beror på människors inbyggda ondska. Då ser man inte heller vari problemet verkligen består. De människor som röstat fram Le Pen i Frankrike, Pia Kjaersgaard i Danmark och Jörg Haider i Österrike är ganska vanliga människor med ganska vanliga jobb och ganska vanliga intressen. De röstar i vanmakt över ett samhälle där de inte längre känner sig hemma, där politikernas problem inte längre är samma sak som människors problem och där alltfler känner sig allt längre från maktens centrum.

Det är inget problem bara för länder på kontinenten. Det kan uppstå, och håller på att uppstå, också i Sverige. Den som försöker göra Sverige till landet annorlunda visar bara att hon ingenting förstått. Precis det utanförskap som finns i Frankrike, Danmark och Holland finns också

här. Det finns hos människor som permanent hamnat utanför, i långvarig arbetslöshet eller i förtidspensionering utan rehabilitering. Det finns i avfolkningsbygder där man upplever att alla talar om tillväxtområdena och i förorter där problemen är desamma som i glesbygden: arbetslöshet, nedlagd service, avlägsna makthavare. Där känner man inte igen sig i den glättiga beskrivningen att det går så bra för Sverige.

Sanningen är att det är toppstyrning, likformighet och centralism som präglat det system vi ser i dag. Det är en stelbent arbetsmarknadspolitik med passivisering av asylsökande genom bidrag i stället för arbete. Det är statliga myndigheter som inte går före i integrationsarbetet utan är stora bromsklossar. Så ser verkligheten ut, och den verkligheten bär s-prägel. Då duger det inte att skylla på EU eller att främst lägga sig i hur andra länder hanterar sin politik – oavsett vad vi tycker om den. Då måste arbetet faktiskt börja på hemmaplan.

Fru talman! Att stoppa och vråka tillbaka den högervåg som sveper över Europa kräver insatser på många plan i form av självrannsakan, genom positiva åtgärder, med en skola som ger tillräckliga kunskaper till varje elev, med möjlighet till och krav på jobb omedelbart, med snabbare besked om uppehållstillstånd, med förbättrad sfi och med skärpt diskrimineringslagstiftning. Det är bara några av de insatser som krävs.

Det krävs också en tydlighet i värderingar, framför allt gentemot de mörka krafter som försöker utnyttja människors rädsla. Det behövs dessutom tydlighet i fråga om samhällets värdegrund, om de värderingar vi aldrig kan kompromissa om. Otydlighet i fråga om dessa värderingar, fru talman, är att ge högerextremisterna tolkningsföreträde. Det måste vara vårt besked i dag, att vi aldrig kan kompromissa med det som varit Europas stolthet och storhet: öppenheten, toleransen, nyfikenheten och den kritiska diskussionen. Och det gäller alla i vårt samhälle. Det gäller också den som kommer hit på flykt undan förtryck eller i förhoppning om ett bättre liv. Det handlar om att vi tillsammans, alla vi som alltid bott i Sverige och alla med rötterna i någon annan kultur, måste slåss för upplysningens ideal och det öppna samhället.

Därmed bildas också fronten mot de fula yttringar högerpopulismen tar sig, där man hänvisar till något mytiskt svenskt och vädjar till människans lägsta instinkter, egoism och sektbeteende. De talar inte om förnuft, rationalitet, diskussion och öppenhet. Tvärtom tecknar de bilden av ett slutet samhälle med rädslan och hatet som drivkrafter. Det är dessa människor som har anledning att frukta förnuft och omtanke, öppenhet och diskussion. Det är deras arena som beskärs om vi talar om värderingar i stället för att försöka blidka populisterna med deras egna förslag.

Därför, fru talman, är det så viktigt att frågorna diskuteras och debatteras också i Sveriges riksdag. Så, och bara så, kan vi förhindra att det som skett i Danmark, Österrike, Frankrike, Holland och Italien sker också här.

Anf. 22 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Jag håller med om mycket av det som Åsa Torstensson har sagt i sitt anförande. Jag håller med om att det är vanliga människor som röstar på de här krafterna. Jag tog också upp det i mitt anförande. Det är människor som upplever känslan av maktlöshet, otrygghet och desperation. Jag är glad att vi är så pass överens som vi är i den här de-

batten. Men jag vill ändå upprepa en fråga, och jag kommer att upprepa den till alla de borgerliga partier som kommer att äntra talarstolen, fru talman. Det handlar inte om det som händer utanför Sveriges gränser utan om det som är ett faktum i Sverige i dag, nämligen styrelseunderlaget för Region Skåne och att de borgerliga partierna tillsammans med Skånes väl i en valkoalition har en majoritet i Region Skåne.

Det är ett viktigt ställningstagande, och det är ett viktigt besked som jag också vill ha från Åsa Torstensson. Instämmer Åsa Torstensson i det som Stefan Attefall och Per Unckel tidigare har anfört, nämligen att det inte spelar någon roll med valteknisk samverkan och valkoalitioner? Det är ju trots allt så att den borgerliga koalitionen nere i Skåne har givit Skånes väl plats. De har fått platser i olika nämnder och styrelser. De har sin plats, de har ett berättigande och de har blivit synliggjorda. De har fått en reell makt genom att de är tongan på vågen i styrelsen för Region Skåne.

Hur ser Åsa Torstensson på den här frågan? Instämmer hon verkligen i Per Unckels och Stefan Attefalls synpunkter?

Anf. 23 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Fru talman! Först ska jag säga att naturligtvis har koalitioner i allra högsta grad en viktig roll när man avgör vad det är för majoritet. Naturligtvis är det så.

Därmed vill jag också fänga in att rasism alltid börjar lokalt. Intolerans innebär alltid att det finns en lokal grogrund. Det är där vi måste ha den öppna debatten. Det är där vi måste konfrontera de här åsikterna, lokalt, i kommuner, likaväl som i vårt närområde.

I Skåne finns det tydliga centerpartister som just på det kommunala planet agerar mot de rasistiska strömningar som där finns. Vad gäller Region Skåne hoppas jag att det framgent inte kommer att finnas ett underlag där Skånes väl ingår. Jag kommer att vara mycket tydlig i de sammanhangen beträffande vad det är för majoritet i Region Skåne och i kommunala sammanhang eftersom det ligger mig varmt om hjärtat – där liksom på många andra ställen. Jag kommer att vara mycket tydlig där.

Anf. 24 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Jag vill ge en eloge till Åsa Torstensson. Jag tycker att detta är väldigt tydligt och väldigt bra. Det var ett uppriktigt svar, och jag hoppas verkligen att Centerpartiets linje kommer att färga av sig även på Centerpartiets borgerliga kamrater i Moderaterna och Kristdemokraterna.

Jag försökte lyssna på det som både Stefan Attefall och Per Unckel sade tidigare i talarstolen. Jag kan inte förstå att det är möjligt att man uppfattar en valkoalition på något annat sätt än vad en valkoalition faktiskt innebär. Jag är glad för att Åsa Torstensson gör det här ställningstagandet och visar att Centerpartiet i alla fall inte är berett att efter nästa val sätta sig i valkoalition med ett högerpopulistiskt eller främlingsfientligt parti.

Vi vet att de flesta av dem som i dag representerar Skånes väl ställer upp för Sverigedemokraterna. Jag hoppas innerligt att Centerpartiet kommer att ha inflytande över Moderaterna och Kristdemokraterna, så att det inte blir en koalition som bygger på stöd från högerextrema partier.

Anf. 25 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Fru talman! Det viktigaste med de varningssignaler som Tasso Stafilidis redogjorde för och som pågår i Skåne är egentligen inte vilken koalition det blir efter valet. Det viktigaste är den debatt som de facto sker. Det är den vi måste möta, diskutera och lyfta upp så att vi inte kommer i en situation där det finns främlingsfientliga partier som har ett väljarunderlag. Det är den debatten vi måste börja med.

Anf. 26 JOHAN PEHRSON (fp):

Fru talman! Kolleger! Medmänniskor! Främlingfientligheten har i organiserad form tagit plats i demokratins finrum runt om i Europa. Det är en sorglig utveckling. Vi kan se det i Frankrike, Norge, Danmark, Österrike, Holland och Italien. Det handlar om ”vi mot dom” – det gamla mot det nya.

Det finns en glidande skala från tokrasister till nationalromantiker som vill stoppa världens rörelse. Inte sällan gäller det både kosmopolitiska projekt som EU-bygget och invandring i alla former, som hotar det gamla och det som har varit. Danskheten, franskheten eller, för den delen, svenskheten hotas. Det är vad detta bygger på. De här strömningarna finns också i vårt land.

Vi liberaler har tagit denna debatt i Sverige nu och för tio år sedan. Vi tar den i kommunerna, och vi tar den gärna i Europa, inte minst över sundet. Där har även regeringen gjort värdefulla insatser.

Varför finns då de här strömningarna? Det finns en mängd olika förklaringar. Jag tror att en hel del handlar om förändring och om att vi människor i allt väsentligt är mer eller mindre trygghetsökande. Då påverkas samhällsbygget i Sverige, där tryggheten ligger i att staten har ett ansvar och att bidrag ska sköta omfördelning i stället för att det ligger i individens trygghet för att individen har kunskap, eller vad det nu kan vara. Det har också att göra med okunskap och fördomar. Människor sitter i torftiga mentala miljöer, och det bildas subkulturer där alla möjliga fördomar kan frodas. Och i slutändan finns det en del människor som är riktiga tokrasister.

Sjuka åsikter växer bäst i sjuka system. Jag tycker inte att man ska beteckna det svenska samhällsbygget som grundläggande sjukt, men det finns avgörande systemfel i det som vi beslutar här i riksdagen som gör att dessa problem förvärras.

Vi har arbetsmarknaden. Mona Sahlin säger att det går väldigt bra med integrationen där. Vi som verkar i riksdagen har delvis en annan uppfattning. Jag anser att det är ett stort problem att så många människor med invandrarbakgrund av olika skäl står utanför arbetsmarknaden. Det är verkligen ett stort misslyckande. Det beror på att vi har en väldigt stor utvecklad tjänstesektor i vårt land. Det beror inte minst på skatterna. En effekt av detta är att svartjobben frodas i vårt land. En massa människor gör hederliga arbeten men med ohederlig bokföring, som någon har sagt.

Det finns också barriärer när det gäller regler för arbetsmarknaden, inte minst vad beträffar AMS och arbetsrätten. Det skapar murar för de människor som vill komma in och håller dem som är inne trygga – tills hela fabriken läggs ned.

Det handlar om bidragssystemen. Vi har en stor grupp människor som är helt integrerade i våra gemensamma bidragssystem men samtidigt

är helt exkluderade från våra gemensamma skattesystem. Mona Sahlin lyfte fram det som Olof Palme hade sagt om vikten av att kunna försörja sig. Den brist på egenmakt vi kan se i dag – att så många människor inte kan försörja sig – är ju just en orsak till att människor med invandrarbakgrund blir segregerade, men också till att sjuka, främlingsfientliga tankar kan frodas. Det har vi sett i en genomgång av vilka som är nationaldemokrater och sverigedemokrater. De är bland de största bidragstagarna som finns i det här landet. De är fullständigt bidragsberoende. Det är en pinsam väckarklocka, och det visar vilken kultur som skapas i dessa miljöer.

Vi pratar om skolan. Mona Sahlin talade om att satsa på kunskap. Från liberalt håll brukar vi annars säga att vi är på marsch mot okunskap. Kunskaper nedvärderas, och det drabbar inte minst människor från andra länder.

Vi kan se på bostadspolitiken. Vi har hört redogörelser för flyktingpolitikens köelände. Detta måste vi göra något åt.

Men det handlar inte bara om system. Det handlar om hur våra ledare agerar. Det är tråkigt att se att man på det europeiska planet, oavsett politisk färg, är på väg mot hårdare gränser och mentala och fysiska murar.

Också i Sverige kommer det signaler som är lite knepiga. Vi har hört olika uttalanden från regeringsföreträdare om arbetskraftsinvandring. Om man är negativ till detta trots att man har vetskap om hur det kommer att se ut finns det en underliggande signalverkan. Vi vet att statsministern tidigare har sagt att han tyckte att vi tog emot för många människor från Bosnien. Nu vill Mona Sahlin vara stolt över att vi tog emot flyktingar under den borgerliga regeringstiden. Jag är också stolt över det som gjordes då, men jag är definitivt inte stolt över de signaler som en viss borgerlig invandrarminister gav på den tiden. Jag krävde hennes avgång när hon var ute och traskade och gjorde angrepp på etniska grupper.

Mona Sahlin lägger fram en rad förslag som hon och regeringen vill genomföra. Det gäller lite sfi, lite kamp mot diskriminering, lite validering och så detta med introduktion, som är väldigt viktigt. Jag tycker att det är bra, men det räcker inte riktigt till.

Jag skulle vilja se en lista med fler krav. Jag tycker att man skulle ta med arbetet för jämställdhet, att stötta invandrantjejer. Här har en hel del gjorts. Man borde ta upp frågan om anhöriginvandring och göra det lättare för människor att komma hit. Men se till att tala om att det finns en kostnad, för anhöriginvandring handlar inte om solidaritet. Det handlar om att bota längtan. Det gör det lättare att integreras. Man borde ta upp frågan om att säkra rättssamhället. Den kriminalitet som finns i vissa grupper – inte minst vissa etniska grupper – måste man ta tag i. Om vi ska bota fördomar måste dessa brott bekämpas.

Fru talman! Eftersom jag har så lite tid kvar förutsätter jag att Ana Maria Narti, min kollega i Folkpartiet liberalerna, kommer att ytterligare redovisa vilka åtgärder vi vill se för att stärka integrationen i vårt land.

Anf. 27 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Det är mycket som jag och Johan Pehrson är överens om, men jag tänker ändå ställa en fråga till Johan Pehrson. Folkpartiet har ju agerat väldigt tydligt i sådana här sammanhang förut och försöker

alltjämt att göra det. Ser Johan Pehrson och Folkpartiet det som uteslutet att man i framtiden kommer att ha valkoalitioner och valteknisk samverkan med högerextrema och högerpopulistiska partier?

Prot. 2001/02:117
31 maj

*Integrationspolitik
för 2000-talet*

Anf. 28 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är en väldigt stor skillnad mellan det Tasso Stafilidis kallar för valteknisk samverkan och det faktum ett parlament kan stå inför. Det gäller oavsett om det handlar om en riksdag eller en parlamentarisk församling i en region, ett landsting eller en kommun. Om väljarna har placerat ett gäng personer med djupt främlingsfientliga åsikter i det parlamentet måste de få finnas där. Men deras åsikter ska bemötas och bekämpas på alla sätt.

Om vi får ett valresultat som innebär att det finns en borgerlig majoritet men inte en egen majoritet kan inte de borgerliga rå för att det finns några som är beredda att stödja dem. Alternativet är ju en minoritet eller i detta fall, vilket jag gissar att Tasso Stafilidis spelar på, att Skånes väl ensamt skulle regera. Det vore väl det absolut sämsta?

Anf. 29 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Hjälp, Johan Pehrson. Jag hade inte väntat mig detta svar. Varför har inte Folkpartiet verkat för att bryta samarbetet med Skånes väl redan i dag? Skånes väl har ju redan i praktiken gått samman med Sverigedemokraterna. Visst är det skillnad, Johan Pehrson, om ett parti blir invalt i ett parlament eller om andra partier använder det partiet för att få en majoritet? Om man ser den valtekniska samverkan i Skåne är det väldigt tydligt att de borgerliga partierna tillsammans har färre röster än Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet tillsammans. Man får alltså sin majoritet med hjälp av ett högerpopulistiskt parti. Tycker inte Johan Pehrson och Folkpartiet att det här är allvarligt? Man gör det ju till sitt underlag för hur man ska bedriva ett styre. Man har det ju som ett underlag. Man ger dem legitimitet. Självklart ska alla som blir demokratiskt invalda i ett parlament ha den platsen. Men det är inte samma sak som att sedan sätta sig tillsammans med dem. Folkpartiet har ju gång på gång rest sig och gått ur TV-studion när Ian Wachtmeister och Ny demokrati skulle debattera i TV. Folkpartiet har också agerat mot Pia Kjaersgaard i Danmark osv. Det är jättebra. Men varför vill ni inte inse att även detta är ett problem, och varför låta dörrarna stå vidöppna inför det kommande valet?

Anf. 30 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Fru talman! Jag tror att Tasso Stafilidis misstolkar mig lite grann. Den utveckling som vi har sett och som Tasso Stafilidis beskriver är ju katastrofal. Vi kommer inte att ha någon som helst valsamverkan med främlingsfientliga partier. Vi kommer nog inte att ha valsamverkan med någon. Vi vill söka en majoritet för att fortsätta regera i Region Skåne. Men jag kommer, efter den utveckling som vi har sett hos Skånes väl som har gått käpprätt åt pipan, att se till att vi inte ska medverka i detta. Det är det budskap som jag har till min liberala vänner i Skåne, och det är kristallklart.

Anf. 31 MARIA WETTERSTRAND (mp):

Fru talman! Vi i Miljöpartiet anser att samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter ska gälla för den som har släkt i Sverige sedan flera generationer tillbaka som för den som nyss har kommit hit. Alla individer ska ha möjlighet att leva sitt liv på det sätt som de själva vill och kan oavsett etnisk bakgrund, kön, religion, ålder, politisk åsikt, sexuell läggning eller funktionshinder. Jag tycker att vi måste inse att kampen mot främlingsfientlighet och rasism är densamma som kampen för ett icke-diskriminerande samhälle på många andra plan. Vi kan inte särskilja arbetet för jämställdhet från arbetet mot rasism. Grunden till båda problemen ligger nämligen i att dagens samhälle är uppbyggt utifrån värderingar och behov hos den etniskt svenska heterosexuella medelålders mannen som är samhällets norm.

Om en manlig politiker som vill främja jämställdhet föreslog att insatserna borde inriktas på att man skulle utbilda, aktivera och sysselsätta kvinnor skulle han bli utskrattad. Bara kvinnorna kommer i arbete är problemet löst. I dag är tvärtom de flesta överens om att det är manliga makthavares diskriminering som bör ligga i fokus för dessa åtgärder, att det behövs en kraftfull jämställdhetslagstiftning med hot om kännbara sanktioner och att det behövs ett strukturellt arbete mot de normer och grundläggande värderingar som gör samhället ojämnt. Så om en manlig politiker som vill främja jämställdhet sade att om bara kvinnorna kommer i arbete så är problemet löst skulle man skratta. Det tror jag faktiskt.

Men var är skattet när man hör politiker från vänster till höger rikta in sig på sysselsättning och pysselsättning av invandrare och kalla det för integrationspolitik? Och var finns vinsten för samhället när vi har människor med utländsk bakgrund som är utbildade ingenjörer, läkare och lärare som tvingas köra taxi därför att de inte har kunnat ta sig in på arbetsmarknaden? Ändå har sysselsättningen bland människor med utländsk bakgrund varit måttstocken för om vi har en lyckad integration eller inte.

Fru talman! Vi i Miljöpartiet anser inte att en sopkvast i handen på alla invandrare är en lösning på integrationsproblemen utan snarare en del av problemet på samma sätt som det är för jämställdheten att det finns en så oerhört stor segregation mellan olika sektorer. Vi riskerar att få en kultur där folk med svart hår och ingenjörsexamen ska stå med mössan i handen och tacksamt ta emot städjobb.

Varför motverkar man i Sverige könsdiskriminering genom strukturellt arbete och åtminstone mer eller mindre konkreta handlingar medan etnisk diskriminering ska motverkas genom attitydförändringar och generella politiska lösningar som AMS och skattesänkningar? Är det någon här i kammaren som på fullt allvar tror att den strukturella etniska diskrimineringen kommer att brytas genom att man talar diskriminerande arbetsgivare till rätta eller sänker arbetsgivaravgifterna? Det handlar om strukturell diskriminering på samma sätt som könsförtryck är strukturellt och djupt rotat i vårt samhälle.

Vi i Miljöpartiet har alltid jobbat med detta som en strukturell fråga. Och för ett par månader sedan sammanställde vi – inte för första gången – våra förslag i en mångfaldspolitisk rapport med 55 punkter som går att läsa på vår hemsida. Men det är också intressant att se hur detta struktu-

rella arbetssätt som vi har använt oss av under många år nu börjar ge vissa resultat i konkret handling. Vi har länge drivit att tydliga antidiskrimineringsklausuler ska införas vid alla offentliga upphandlingar. I samband med budgetförhandlingarna 2001 lyckades vi förmå regeringen att införa sådana. Det innebär att den upphandlande enheten, staten eller kommunen, kan förbehålla sig rätten att säga upp avtal med företag som diskriminerar eller helt enkelt välja bort dem direkt vid upphandlingen. Det handlar om ungefär 400 miljarder kronor om året, så det är en maktfaktor som man kan räkna med, särskilt om den kompletteras med en kraftfull diskrimineringslagstiftning. Vi tror att det är när företag vet att de kan förlora värdefulla kontrakt som de verkligen tvingas ta dessa problem på allvar.

Vi har också drivit frågan om att man ska inrätta lokala och regionala mänskligarättighetsombudsmän. Tanken är att de ska kunna ge hjälp och stöd åt utsatta människor. De ska kunna starta dialog med det lokala näringslivet och kommunerna om etnisk diskriminering. Nu har det avsatts 4 miljoner kronor i budgeten för detta år för att inrätta sådana ombudsmän. Det är vi väldigt glada för.

Vi har också drivit frågan om att man ska inrätta ett självständigt anti-rasistiskt center som styrs av de ideella organisationerna och som kan arbeta mot rasism, islamofobi och antisemitism och som kan fungera som rådgivare till lokala organisationer som arbetar med dessa frågor och bedriva en självständig granskning. Men det är fortfarande ganska långt kvar. Framför allt spretar rättssystemet med helt skilda lagar för olika diskriminerade grupper och skilda lagar för arbetslivet och livet utanför.

Miljöpartiet vill slå ihop dessa lagar om olika former av diskriminering till en gemensam antidiskrimineringslag baserad på mänskliga rättigheter. Vi vill också ersätta paragrafen i brottsbalken om olaga diskriminering med en civilrättslig lag och införa rätt till rättshjälp. Det leder till en omvänd bevisbörda, att arbetsgivaren ska visa att man inte har diskriminerat. Dessa frågor utreds för närvarande.

Vi vill också låta tvister om diskriminering på arbetsmarknaden avgöras i allmänna domstolar i stället för i arbetsdomstolen. Det finns många andra frågor som också är viktiga, t.ex. demokratisering av samhället för att motverka grogrunderna för främlingsfientlighet och rasism. En annan fråga är den offentliga sektorns ansvar vid exempelvis politiska tillsättningar. När ser vi personer som Yvonne Ruwaida, Kurdo Baksi, Alexandra Pascalidou eller Jabar Amin på högt uppsatta poster inom den statliga förvaltningen?

För oss i Miljöpartiet är det självklart att alla som lever i samhället har samma rätt att vara delaktiga i samhället som individer på lika villkor. Vi menar allvar med att motverka rasism och främlingsfientlighet. Då kan vi inte vänta på attitydförändringar, utan vi måste se till att vi har starka lagar med sanktionsmöjligheter mot diskriminering och ekonomiska styrmedel. Annars kommer vi att ha detta problem länge till.

Anf. 32 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Fru talman! Det var intressanta förslag från Maria Wetterstrand. Jag delar väl en hel del av dem. Jag tänkte tala lite grann om arbete och ekonomiska styrmedel för att få människor i arbete. Jag är av den åsikten att när människor har för mycket tid och för lite framtid frodas negativa och

trista subkulturer som antingen artar sig i form av människor som springer omkring och skriker jag är nationalist, hurra, eller i ungdomsgång med kanske etnisk bakgrund som tycker att de står utanför och att det är coolt att vara gangster eftersom de inte kan komma någon annanstans. Vad tror Maria Wetterstrand att skatten på arbete kan ha för betydelse för att dessa människor inte kan få ett intryck till ett hederligt jobb utan en ohederlig bokföring, dvs. tror Maria Wetterstrand att skatten på arbete spelar någon roll för huruvida människor kommer i arbete?

Anf. 33 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik:

Fru talman! Ja, jag tror definitivt att skatten på arbete kan ha någon ting med saken att göra. Arbetslösheten är förvisso ett problem, men det har föga att göra med integration om det är så att alla invandrare från en viss etnisk grupp ska jobba på samma jobb, t.ex. som städare på våra kontor, medan alla som har en etnisk bakgrund som svenskar har möjlighet att få jobb utifrån vilken utbildningsbakgrund de har.

Det problemet ligger hos arbetsgivarna, att de väljer att diskriminera folk som har utländska namn och som inte pratar absolut perfekt svenska. T.o.m. på arbetsförmedlingarna har man sagt att det inte är någon idé att de anmäler sig dit om de inte har fått godkänt på alla sfi-kurser osv.

Integrationsproblemet är ett stort problem, och det löser man inte genom att sänka arbetsgivaravgifterna. Jag tycker att arbetsgivaravgifterna kan sänkas ändå, så att man kan höja t.ex. miljöskatter. Som politisk åtgärd för att lösa en del andra problem tycker jag absolut att det kan vara användbart.

Anf. 34 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Fru talman! Det låter bra med sänkt skatt på arbete. Det ska bli spännande att se den nya koalitionen i Sveriges riksdag efter valet i höst.

Jag hävdar att det spelar en roll för dem som i dag står helt utanför arbetsmarknaden. För den som har dåliga svenskkunskaper och en dålig etableringsnivå socialt och kulturellt spelar det en roll att man kan ta ett jobb som inte ligger på ingenjörsnivå, vilket absolut inte är aktuellt. För den skull delar jag helt uppfattningen att det är sjukt att vi här i Stockholm har världens bäst utbildade taxichaufförer, som inte kan använda den kompetens som de har med sig från ett annat land.

Anf. 35 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik:

Fru talman! Jag håller också med Johan Pehrson om att arbetslösheten är ett stort samhällsproblem och att den skapar en grogrund för rasism och främlingsfientlighet. Den typen av känslor växer fram hos grupper som är utsatta i samhället. Arbetslöshet kan vara en del av den utsatthet som människor mår väldigt dåligt av och som kan ta sig uttryck i att man blir aggressiv, känner sig utanför, begår brottsliga handlingar, blir rasist eller vad det nu kan vara. Den åsikten stöder jag helt och hållet.

Jag vill också påpeka att det inte bara är folk med svart hår och som pratar dålig svenska som diskrimineras på arbetsmarknaden. Det kan räcka med att ha ett utländskt klingande namn för att man inte ens ska få komma till en anställningsintervju.

Det kan vi inte komma åt på annat sätt än genom att ha en kraftfull diskrimineringslagstiftning, där man verkligen sätter press på arbetsgi-

varna, med hot om kraftfulla sanktioner om de inte följer dessa lagar och möjlighet att döma de arbetsgivare som diskriminerar. De människor som utsätts för den här typen av diskriminering ska kunna få rättshjälp. Det ska vara arbetsgivarna som måste bevisa att de inte har diskriminerat, i stället för tvärtom. Det är jag helt övertygad om.

Anf. 36 GÖRAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Det här blir en lite annorlunda debatt. Nu ska vi ta ny sats och starta den egentliga utskottsrunderan. Det har varit ett intressant meningsutbyte så här långt, och jag antar att även den fortsatta debatten kommer att tangera det som tidigare har berörts.

I gårdagens Expressen skrev en oberoende kandidat till riksdagen, Mauricio Rojas, en artikel där han skriver i rubriken: "Mona Sahlin banar väg för rasism." Han skriver vidare:

"Den socialdemokratiska regeringen har skapat skandalöst segregerade förorter med stora grupper av bidragsberoende invandrare. På så sätt har de gått rasisternas ärenden och krattat gången för politiker som Pia Kjaersgaard."

Det ligger en hel del i den analysen.

Fru talman! Jag kommer inledningsvis att uppehålla mig vid integrationssskrivelsen, och därefter övergår jag till att tala om det som regeringen inte har brytt sig om, i sin valhända strävan att driva det man kallar integrationspolitik i stället för att satsa på att bryta utanförskap.

Jag yrkar inledningsvis bifall till reservation 1 under punkt 1, angående målen för det som kallas integrationspolitik.

Målen är mycket lika för oss och Folkpartiet, och det är lätt att hitta gemensamma nämnare med Centerpartiet och kd.

Däremot framstår det tydligt i skrivelsen att Socialdemokraterna står tomhänta och utan visioner och att de har ansvaret för den nuvarande, havererade och misslyckade politiken.

Jag ansluter mig också till och stöder reservation 14 under punkt 7. Någon av reservanterna kommer säkert att yrka bifall till den, men jag vill här deklarerat att vi från moderat sida kommer att stödja den i voteringen.

Det spektakel vi upplevde i utskottet när Kommunförbundet hade sin diskussion med Migrationsverket, inför sittande utskott, var rent förfärligt.

Barnkonventionen föreskriver att vi ska se till barnens bästa. Det borde vara en självklarhet. I stället har myndigheterna spelat Svarte Petter med barnen och behandlar människor som kostnadsproblem. Den insyn jag har fått visar att det är främst Kommunförbundet som har varit fyrkantigt, byråkratiskt och krångligt, medan det av mig i vanliga fall ogillade Migrationsverket har varit *good guys* i detta sammanhang och uppvisat både uppfinningsrikedom och kompromissvilja.

Det är sagt i en proposition att regeringen i dag skulle få en rapport från den grupp som har jobbat mellan Kommunförbundet och Migrationsverket. Jag har inte kännedom om att den har kommit, och därför är det angeläget att kammaren beslutar i enlighet med den här reservationen.

Emellertid ligger ansvaret när det gäller det här helt och hållet på regeringen. För mig är det obegripligt att man så här länge har kunnat åse

denna strid mellan myndigheterna utan att sätta ned foten och klargöra vad som gäller. Det går inte att komma överens – i så fall måste regeringen tala om att barnkonventionen gäller och att vi nu ska se till barnens bästa i första hand. Det är häpnadsväckande att det ännu inte har skett.

När det gäller punkt 9, reservation 15, är det för mig svårfattbart, näst intill obegripligt, att inte alla genast inser att ett system med valfrihet och konkurrens när det gäller svenskundervisning för invandrare skulle vara det bästa systemet. Det är orimligt att man år efter år låter kommunerna bedriva en B-utbildning med samma läroplan, lika för alla oavsett studiebakgrund, lika många timmar och lika många dagar i veckan, när människor har olika bakgrund, olika förkunskaper och olika krav och möjligheter.

Resultatet är förskräckande. Det finns t.o.m. studerande som har läst sfi i 14 år utan att ännu fått godkänt. Möjligen kan det bero på att sfi-anordnarna i kommunerna får betalt efter hur många som är på kursen och inte efter resultat.

När det gäller punkt 12, reservation 19, om valideringen tycker jag att det är häpnadsväckande att Mona Sahlin och regeringen mest har pratat om validering men inte gjort så mycket. I dag slår sig statsrådet för bröstet och säger att det nu har kommit i gång när det gäller läkarna och lärarna. Ja, men det är möjligen trots, snarare än tack vare, regeringens insatser. Men jag tycker att det är alldeles utmärkt att det här har kommit i gång och att man äntligen kan validera t.ex. utländsk läkarutbildning.

Under punkt 18, reservation 31, om arbete och försörjning finns ett tydligt borgerligt alternativ. Vi har valt att gå fram med separata reservationer, men innehållet i dem är snarlikt.

Häromveckan presenterades en rapport på arbetsmarknadens område där vi i de fyra borgerliga partierna visade att vi är helt överens om hur vi vill ändra och avlösa AMS. Jag har ofta sagt att man ska lägga ned AMS helt och hållet. Det finns olika hållningar till hur man ska göra det praktiskt. Det viktiga är att man flyttar makten från den här myndigheten till dem som det verkligen berör. Utan arbete blir det inget verkligt *empowerment*.

Under punkt 26, reservation 46, vill vi åter slå ett slag för att höja statusen på medborgarskapet. Det är inte av exkluderande orsaker, utan därför att ett språkprov skulle kunna höja statusen på att erhålla svenskt medborgarskap. Om man så småningom får upp standarden på sfi-undervisningen är jag övertygad om att det är en självklarhet att det kommer att vara inkluderande. Men man måste då samtidigt vara generös med undantag för t.ex. åldriga invandrare som inte kan förväntas lära sig svenska.

Fru talman! Jag yrkar alltså bifall endast till reservation 1 under punkt 1.

När det sedan gäller det tomma innehåll som den här integrations-skrivelsen uppvisar tycker jag att man borde visa en verklig solidaritet, som innebär att människor som kan och vill bör arbeta och ska ges chansen att få försörja sig genom arbete.

Man ska också visa verklig solidaritet som innebär att människor, även de verkligt sämst ställda, ges makt över vardagen. Denna verkliga solidaritet innebär också att samhälleliga och andra gemensamma resur-

ser koncentreras till dem som bäst behöver stöd och hjälp. Jag tycker också att verklig solidaritet betyder att man ska upphöra med det politiska fixandet av klåfingriga sociala ingenjörer och att man i stället ska inta ett verkligt underifrånperspektiv.

Man bör satsa på arbete i stället för bidrag. Jag tycker att det borde vara en självklarhet, och det har framgått av debatten tidigare i dag. Det är flera talare som har drivit den linjen, men det är tydligen svårt att få förståelse från regeringshåll för att det är hindrande strukturer på arbetsmarknaden som gör att det är svårt för människor med utländsk bakgrund att komma in på arbetsmarknaden. Det är nästan så att man skulle vilja införa någon form av garanti, så att arbete blir en rättighet.

Att leva på sin lön tycker jag också ska vara en absolut rättighet. Det är fullständigt orimligt att man tar ut höga skatter och faktiskt skatteplundrar fattiga människor som försöker arbeta och försörja sig. Det är en sak att man beskattar människor med höga inkomster, men det är en helt annan sak att ta ut höga skatter så att människor måste söka socialbidrag för att ha råd att betala skatten. Det är ett orimligt system.

Skolan lämnar också många i sticket. Mona Sahlin sade i någon av replikerna, eller om det var i huvudanföreländet, att sökandet efter likhet var olyckligt. Det håller jag med om. Det är bra att den insikten nu finns. Men det är faktiskt de socialdemokratiska systemen som har uppmuntrat det här sökandet efter likhet – enhetsskola, lika barnomsorg, enhetlig högskola och en sjukvård där alla står i kö på lika villkor som är styrd av beskäftiga landstingspolitiker. Det är den socialdemokratiska modellen som har gjort sökandet efter likhet i Sverige som något typiskt svenskt. Vi måste bort från det systemet. Vi måste få en skola som faktiskt gör det möjligt för eleverna att gå vidare i livet med ordentliga kunskaper och inte en nivellerad skola där man låter alla gå vidare oavsett kunskaper. Det är inte eleverna och studenterna betjänta av.

Vi måste få en annan politik när det gäller boende. En bra boendemiljö, även i förorten, är av stor betydelse. Här skulle man kunna tänka sig statliga lånegarantier eller annat så att det är möjligt även för dem som bor i förortsområdena att köpa loss sina lägenheter om de vill det, eller så skulle de kunna få en skattereduktion om de arbetar i bostadsområdet. Om de hjälper till med att måla och hålla rent och snyggt omkring sig borde det kunna innebära att hyran sänks utan att det blir någon skatteeffekt av detta.

När det gäller en samlad, effektiv och rättssäker antidiskrimineringslagstiftning är vi väl överens, statsrådet Sahlin och jag. Där tror jag inte att det råder någon som helst skillnad. Jag har några exempel från det borgerligt styrda Stockholm som är intressanta. Man har t.ex. börjat med flyktingguider. Stockholms integrationsförvaltning införde under 2001 och 2002 flyktingguider som på frivillig väg ställer upp. Det här tycker jag är ett utmärkt initiativ. Det finns i dag 140 anmälda guider och 100 anmälda flyktingar. Det här är någonting som man kan satsa vidare på. Vi har fått propåer hit till riksdagen om att vi riksdagsledamöter skulle kunna bli flyktingguider. Det tycker jag är en utmärkt lösning. Det skulle vi absolut kunna satsa på. Vi skulle kunna gå före och visa att det är ett bra sätt att verkligen integrera. Här gäller det att göra saker också, inte bara prata.

Jobbcentrum i Skärholmen är en ny innovation. Skärholmen är en i någon mån segregerad stadsdel som har satsat på ett jobbcentrum med utgångspunkt i problemen som fanns i lågkonjunkturen. Nu inför man ett försörjningsstöd som innebär att fr.o.m. den 1 juli kommer den som söker socialbidrag i Skärholmen att i stället garanteras ett arbete inom fem dagar, förutsatt att man kan och vill arbeta och att man är frisk nog att arbeta. Annars ska man naturligtvis få stöd och hjälp på annat sätt. Det här tycker jag är en utmärkt signal till människor om att arbete alltid ska löna sig.

Herr talman! Regeringen och Mona Sahlin har föreslagit en legaliserad etnisk diskriminering. Det som kallas positiv särbehandling skulle naturligtvis få förödande politiska följder. Ingenting skulle främja framväxten av en ny och större främlingsfientlighet mer än en lag vars syfte är att diskriminera etniska svenskar. Syftet med lagen, tanken med den, är naturligtvis god, att man ska lyfta upp de människor som i dag faktiskt diskrimineras, men det är fel väg att gå. I stället ska man ge verklig makt till människor och se till att de har arbete och kan försörja sig, så att de kommer in i samhället på ett riktigt sätt. I stället för det här borde alltså regeringen ägna sig åt att förändra de strukturer som i dag hindrar hundratusentals gamla och nya svenskar från att leva värdiga och produktiva liv. Det handlar om skatter som hindrar arbete. Det handlar om arbetsrättsregler, lönebildning, egoistiska fackföreningar som stänger ute alltför många från arbetsmarknaden, byråkrati och politisk makt som gör människor maktlösa – de blir maktlösa klienter i stället för myndiga medborgare.

Fru talman! Jag vill definitivt ha fler myndiga medborgare. Sluta då med dagens bidragspolitik som faktiskt håller människor i utanförskap! Arbete ska alltid löna sig. Arbete ska gälla från första dagen. Det gäller även som en rättighet för asylsökande att de ska kunna få jobba och försörja sig om de är arbetsföra från dag ett på flyktingförläggningen. Det är ovärdigt att människor som arbetar måste söka socialbidrag. Är det någon gång något slags maktskäl som man har halvt avsiktligt? Eller vad är det som gör att den här eländesindustrin, som består av beskäftiga politiker och välmenande socialarbetare, håller människor kvar i ett utanförskap?

Anf. 37 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik:

Herr talman! Först och främst måste jag säga att det många gånger är fullständigt fascinerande att lyssna på Göran Lindblads analyser. Det är uppenbarligen också ovant att säga ordet ”solidaritet”. Det var nämligen den mest märkliga betydelse av detta som jag har hört på länge.

Jag tycker att Moderaterna, framför allt Göran Lindblad, hela tiden bekräftar det som jag vill mena är ett bra exempel på politikens Jeopardy. Om vi har frågorna, vilka frågor det än är, har ni alltid svaret: sänkt skatt. Det spelar ingen roll hur frågan är. Menar Göran Lindblad verkligen på allvar att den riktigt stora frågeställningen om rasism, strukturell diskriminering och utanförskap handlar om att sänka skatten?

Sedan hyllar Göran Lindblad en analys som Mauricio Rojas gör. Han startar sin personvalskampanj genom att skriva i Expressen. Han är oberoende kandidat – jag minns inte riktigt vilket parti han just nu är involverad i. Han skriver att jag är orsaken till rasismen. Detta håller Göran

Lindblad med om. Får jag fråga: Ser Göran Lindblad inga andra hot än mig när det gäller rasismen? Menar Göran Lindblad på allvar att jag, undertecknad, Mona Sahlén, är det största hotet och skapar rasismen?

Sedan säger Göran Lindblad att det är jättebra att validering har kommit i gång trots regeringen. Får jag påpeka att det har skett tack vare regeringens ekonomiska stöd på 6 miljoner kronor till Stockholms läns landstings valideringsprojekt, som nu har kunnat uppvisa 190 läkarlegitimationer åt människor i Stockholm som har utbildats i andra länder. Sedan säger Göran Lindblad att det finns hindrande strukturer på arbetsmarknaden. Får jag fråga: Vilka strukturer menar Göran Lindblad? Han har ju mage att påstå att en diskussion om positiv särbehandling skulle ha som syfte att diskriminera etniska svenskar. Det är ett häpnadsväckande påstående. Var är upprördheten över den negativa särbehandling som sker i dag? Var är insikten om, Göran Lindblad, hur de hindrande strukturererna på arbetsmarknaden ser ut?

Anf. 38 GÖRAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Jag kan börja med de negativa effekterna av positiv särbehandling. På alla håll där man har prövat den typen av lagstiftning har man misslyckats. Det amerikanska exemplet har misslyckats. Det skulle möjligen kunna fungera om det är en stor majoritet och en stor minoritet, vilket ibland kan vara fallet när det gäller män och kvinnor – där är det dock inte så stor skillnad i majoritetsförhållandena. Detta var fallet när det gällde svarta och vita i USA för 40 år sedan, men i dag finns det både där och här etniska grupper med olika bakgrund. När tillhör man då en viss etnisk grupp? När slutar man att tillhöra den? När ska man positivt särbehandlas? Hur länge ska man ha varit svensk?

Ska man vara medborgare? Vilka ska kriterierna vara? Det kommer att bli jätteproblem med detta. Det är inte så att jag ifrågasätter Mona Sahléns vilja, men Mona Sahléns politik leder till ett elände. Den kommer, om vi har riktig otur, att främja en främlingsfientlighet som ingen av oss vill ha.

För mig känns det rätt vant och trevligt att tala om solidaritet medan Socialdemokraterna har glömt vad solidaritet innebär. Det innebär att man ger människor en chans och möjlighet att växa och att man faktiskt ställer upp för dem som inte har möjlighet att klara sig själva. Detta har Socialdemokraterna lämnat bakom sig för länge sedan.

I fråga om valideringen är det en stor senfärdighet från regeringens sida. Landstingspolitiker och sjukvårdshuvudmän på många håll i landet har i åratal krävt att man ska lösa valideringen av läkarutbildningen. Det har först nu landat. Jag är glad att det äntligen har landat. Hela denna politik som regeringen driver i det man kallar integration präglas av en senfärdighet och ett förvånat ansikte.

Anf. 39 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik:

Herr talman! Jag vill ha det till protokollet. Jag vet, efter alla debatter om positiv särbehandling, att Göran Lindblad stänger öronen och fortsätter upprepa det han vill ge sken av men som inte har ett skvatt med verkligheten att göra.

Förslaget om att utreda positiv särbehandling handlar om att ge arbetsgivare en möjlighet, om det ingår i en strategi för att få mångfald på

en arbetsplats, att använda det instrument som redan i dag finns i jämställdhetslagen i fråga om positiv särbehandling när det gäller kön. Litar inte Göran Lindblad på att det finns ganska många progressiva framsynta arbetsgivare som vill se en större möjlighet att medvetet bygga upp en mångkulturell arbetsplats för att möta kunder och för att få en bättre arbetsplats?

Jag litar uppenbarligen mer på landets företagare än vad Göran Lindblad gör. Sluta ge bilden av en etniskt diskriminerande lagstiftning – den är osant beskriven – som ett större problem än den negativa särbehandling som i dag existerar på svensk arbetsmarknad och som Göran Lindblad så sorgfälligt undviker att vare sig vara upprörd över eller att diskutera.

Anf. 40 GÖRAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Det är ingen tvekan om att Mona Sahlin och jag har alldeles olika hållning när det gäller frågan om positiv särbehandling. Jag intar den linje som intogs av Martin Luther King i USA på 50- och 60-talet fram till dess att han så sorgligt blev skjuten.

Han ville ha ett samhälle där staten, samhället och strukturerna var färgblinda, där man lät alla komma fram utifrån sin egen kapacitet och sin egen kraft. Det är den typ av samhälle jag vill ha. Jag vill inte ha en typ av samhälle där staten med något slags överhetsperspektiv ska bedöma vem man ska diskriminera till förmån för vem. Jag vill ha en färgblind överhet som faktiskt går på kvalifikationer. Det ville Martin Luther King, och det är en politik som jag stöder fullt ut.

Det var intressant att notera att Mona Sahlin i dag inte talade om förslaget utan om en utredning som ska utreda. Tidigare sades att det i höst kommer en proposition om positiv särbehandling. Jag noterar den glidningen med viss tillförsikt.

Anf. 41 KALLE LARSSON (v):

Herr talman! Låt mig som en reflexion på det senaste replikskiftet bara säga att där Göran Lindblad vill ha en färgblind överhet vill jag inte ha någon överhet alls. Vi skiljer oss åt också på denna punkt.

Det är värt att notera en ganska angelägen sak. Inget av de borgerliga partierna som hittills har talat i debatten har sagt sig vara villigt att bryta med det främlingsfientliga Skånes väl. Bara Folkpartiet har ännu så länge sagt tydligt och klart att det inte kommer att vara aktuellt att regera med stöd från Skånes väl efter riksdagsvalet i höst. Det är angeläget att de övriga borgerliga partierna som nu finns här i riksdagens kammare ställer sig upp, tar replik eller i sina anföranden anger om de är beredda att fortsätta regera i Skåne eller någon annanstans i det här landet med stöd från rasistiska och främlingsfientliga krafter.

Herr talman! Jag återgår till dagens betänkande. Jag noterar som så många hittills att klyftorna i det svenska samhället ökar. Det finns områden i det här landet där människor kan leva hela sina liv i isolering, som i akvarier. De umgås med sina landsmän, med människor i samma situation och med ungefär samma erfarenheter som de själva. De växer upp i sina fäders fotspår och ofta med andra värderingar än de flesta svenskers.

Jag tänker närmast på platser som Östermalm, Askim och Limhamn. Det är reserat för den vita överklassen dit förortens ungdomar i bästa

fall får åka på klassresa efter nian. Där kan de boende gå gata upp och gata ned och spegla sig i sina likar, men inte möta olikheten, utmaningen och utvecklingen. Det är, om man så vill, etniskt rensade enklaver, som inte har tillkommit genom brutal folkfördrivning utan genom det strukturella våld som upprätthåller det svenska klassamhället och fördriver hundratusentals människor till arbetslöshet, maktlöshet och utanförskap.

Herr talman! Det är mot den bakgrunden som Vänsterpartiet har föreslagit att en plan ska tas fram för att bryta det homogena mönstret i områden som dessa – även om vi ännu inte går fullt så långt som att tala om att ”röka ut överklassen från Östermalm”.

Utskottet anger att man vet att regeringen vet att åtskilliga höginkomsttagare väljer att bo segregerat. Vad är det egentligen för tjafs till svar? Vi föreslår att man gör något, och det avslås med hänvisning till att problemet finns. Det duger förstås inte alls. Jag yrkar bifall till reservation 24 under punkt 15 och står bakom samtliga Vänsterpartiets reservationer.

Herr talman! Sanningen är ju den att segregationen, uppdelningen och åtskillnaden, ökar i det svenska samhället som resultat av en medvetet förd politik. Det är uppenbart inte minst i Stockholm, där den borgerliga regimen för ett par dagar sedan återigen avslöjades som lögnare när man påstått att betygsintagningen till gymnasiet minskat segregationen. En undersökning gjord av USK, Utrednings- och statistikkontoret, i Stockholm visade att det i innerstadsskolorna samlas fler och fler elever med rika välutbildade s.k. svenska föräldrar medan det i Tensta, Brännkyrka, Farsta och Skärholmen i större utsträckning än tidigare går elever med invandrade lågutbildade föräldrar med låga inkomster.

Att Folkpartiets skolborgarråd enligt Dagens Nyheter ”gläds åt resultatet” är inte överraskande men mycket avslöjande.

Vänstern vill skapa en skola som är en demokratisk mötesplats för alla, oavsett bakgrund. Högern vill uppenbarligen skapa segregation, statusskillnad och ökande klassklyftor.

Herr talman! Också i årets integrationsbetänkande finns en viss självkritik presenterad. Den är som vanligt omsorgsfullt paketerad i fina ord om vad man vill och har förmått. Låt mig för Vänsterpartiets del säga att vi är starkt kritiska till den politik som fortfarande håller kvar åtskilliga människor med utländsk bakgrund i arbetslöshet och vanmakt. Låt mig samtidigt säga att de lösningar som de borgerliga partierna presenterar här i riksdagens kammare år efter år handlar om att göra klyftorna ännu större, vanmakten ännu mer omfattande och utanförskapet ständigt ökande. Vi har intet till övers för den politiken.

Integration handlar ytterst om rätten till arbete, till bostad, att bli lika behandlad och ha samma möjligheter oavsett ursprung och hudfärg, att inte någonsin bli diskriminerad. Visst handlar det också om särskilda insatser direkt riktade till de områden där utanförskapet är tydligast, men insikten om att det inte finns någon särskild integrationspolitik som går att skilja från annan politik är för oss grundläggande. Vi har därför också lagt ett stort antal förslag för allas rätt till arbete, för en bostadspolitik som motverkar segregationen och för ett utbildningssystem där ingen slås ut.

Om dessa förslag genomfördes skulle det innebära en kraftsamling också för integrationen. Om det inte görs blir det ytterligare ett år av bara tomt prat.

Integrationen börjar, herr talman, dag ett. Det är avgörande att inse detta. Gör man inte det inser man inte mycket. Den utgångspunkten är nödvändig för ett värdigt mottagande och en förutsättning för att det svenska samhället ska kunna integreras, för att de människor som kommer hit ska kunna känna förtroende för vårt gemensamma land och för det samhälle som ska bli deras hem under en lång eller kort tid.

Det är därför välkommet att utskottet konstaterar att det inte är rimligt att svenskundervisningen avbryts för den som har fått avslag på sin ansökan om uppehållstillstånd av Migrationsverket. Vi har länge hävdat att så i dag i praktiken sker på många håll. Men låt oss nu göra det vi verkar vara överens om och se till att svenskundervisningen inte någonstans avbryts bara därför att man har fått ett avslag i första instans.

Herr talman! Vi har i många år påpekat att kvinnor med utländsk bakgrund ofta diskrimineras på grund av såväl klass som kön och etnicitet. Vi har i årtal efterfrågat en konkret handlingsplan för invandrade kvinnor. Vi har försökt lyfta fram situationen för dem, som så ofta osynliggörs och marginaliseras. Vi gör det i år igen. Jag tror att allt fler inser att det blir alltmer aktuellt och alltmer akut. Hela integrationspolitiken måste, liksom varje politiskt område, genomsyras av ett könsperspektiv. Kampen mot kvinnors underordning gäller alla kvinnor oavsett bakgrund.

Herr talman! Jag inledde med att beskriva hur innanförskapet i de vita överklassområdena i våra städer måste brytas om integrationen på allvar ska kunna bli möjlig. Det samhälle där en del föds med guldsked i munnen och aldrig bryr sig om att möta andra människor som jämlikar föder ett motstånd. För några år sedan formulerade rapparen Robert Blom det så här på skivan *Ordets makt*: Jag hatar Lidingö, jag hatar Danderyd, jag hatar Östermalm! Det handlar inte om ett hat mot varje enskild människa, snarare om den kärlek till sina medmänniskor som Tasso Stafilidis för Vänsterpartiets del tidigare talade om. Det handlar om ett motstånd mot de privilegier som en del tar sig rätten till, ett hat, om man så vill, mot klassamhället.

Var så säker, herr talman: En del av oss nöjer sig inte med en liten klassresa. Vi kräver varken mer eller mindre än en grundläggande samhällsförändring.

Anf. 42 GÖRAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Det är intressant att höra Kalle Larsson säga att han inte vill ha någon som helst överhet. Såvitt jag vet har det i alla samhällen där socialismen har styrt funnits en ganska tydlig och väldigt förtryckande överhet. Därför är detta intressant att notera.

Jag begärde ordet för att konstatera att jag för egen del inte tycker att det i något fall är acceptabelt att samarbeta med främlingsfientliga och rasistiska partier eller över huvud taget extremistiska och avvikande partier, vare sig de finns på vad som kan etiketteras som en högerkant eller på en vänsterkant. Så långt det ligger i min makt kommer det inte att bli något borgerligt samarbete med några främlingsfientliga partier – men inte heller med några vänsterextremistiska partier.

Anf. 43 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! När det gäller det första nålsticket kan jag bara notera att det samhälle jag vill se, där människor har gemensam makt över produktionen och tillsammans avgör hur ekonomin ska styras, ännu inte är genomfört i någon del av vår värld. Jag har inget till övers för diktaturstater, oavsett om de historiskt påstått vara socialistiska eller om de är samhällen som i stället styrs av marknadens diktatur.

Men det kom ändå något intressant från Göran Lindblad. Jag tackar för den tydlighet han nu visar när det gäller samarbete efter valet med rasistiska, främlingsfientliga och högerextrema partier.

Men låt mig följa upp med en annan fråga som jag också ställde: Kan Göran Lindblad för Moderaternas räkning också tänka sig att göra allt som står i hans makt, som jag tror uttrycket var, för att bryta den samverkan som i dag sker? I praktiken är ju Göran Lindblad medlem i ett parti som i dag regerar i Skåne med stöd av ett främlingsfientligt, högerpopulistiskt parti. Det är gott och väl att säga att det aldrig ska hända igen, men om det nu pågår, varför inte ta chansen att här i riksdagens kammare säga att åtminstone jag, Göran Lindblad, som representant för Moderaterna anser att detta samarbete bör brytas omedelbart, helst i dag?

Anf. 44 GÖRAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Det pågår någon form av samarbete i Region Skåne med Skånes väl. Tydligt är det så att en hel del personer i Skånes väl har flippat ut alldeles och blivit Sverigedemokrater. Såvitt jag förstår driver inte den borgerliga koalitionen i Region Skåne någon främlingsfientlig politik i något som helst avseende. Jag tror därför att de här främlingsfientliga personerna är helt och hållet sidsteppade i den koalition som för tillfället sitter vid makten i Region Skåne.

Vi får väl utgå från att valresultatet kommer att ge en annan och stabilare borgerlig majoritet i Region Skåne än i dag. Då kommer det här problemet att vara löst, både för Kalle Larsson och för mig.

Kalle Larsson sade också i sin replik att han ville ha gemensam makt över produktionen. Då vill jag fråga Kalle Larsson: Vilken produktion? All produktion? Ska några små företag få finnas? När blir min egen tandläkarverksamhet för stor? Är det när jag har en anställd, fem anställda, tio anställda eller tjugo anställda? När kommer Kalle Larsson att konfiskera den verksamheten och göra den gemensam?

Anf. 45 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Jag tar gärna en ideologisk debatt med Göran Lindblad i vilket läge som helst och inför vilken publik som helst. Att dra en exakt gräns för i vilket läge något ska vara gemensamt och något ska vara privat är däremot svårt på den korta tid jag nu har till förfogande i en replik. Låt mig dock säga att jag står öppen för debatt när som helst om detta.

Göran Lindblad tar alltså ändå inte chansen att i dag säga att det samarbete som sker med högerextrema Skånes väl i Skåne bör brytas. I stället väljer han att säga att det inte påverkar den konkreta politiken. Vi kan möjligen tvista också om detta, men låt oss lämna det därhän så länge. Det allvarliga i det som nu sker i Skåne är att Göran Lindblads parti tillsammans med de andra borgerliga ger legitimitet åt ett parti som har gått i valteknisk samverkan med ett av Sveriges mest högerextrema par-

tier, nämligen Sverigedemokraterna. När Göran Lindblad säger att han inte är beredd att anse att detta bör brytas i dag ger han alltså legitimitet åt att ett sådant samarbete kan få fortsätta. Jag hade hoppats att vi skulle få ett tydligare svar från Göran Lindblad och Moderaterna.

Naturligtvis kan vi vid ett senare tillfälle gemensamt gå ut med deklamationer om att inget av våra partier i något läge är berett att vare sig nu eller efter valet regera med stöd från högerextrema eller rasistiska partier. Den möjligheten återstår för Göran Lindblad. Jag inbjuder honom att ta den chansen tillsammans med mig.

Anf. 46 MAGDA AYOUB (kd):

Herr talman! Först vill jag yrka bifall till reservationerna 14 och 43. Självfallet står jag bakom alla Kristdemokraternas reservationer.

Vi har inte något yrkande under punkt 1, som handlar om integrationspolitikens mål. Däremot har vi ett särskilt yttrande.

Kristdemokraternas utgångspunkt är att integrationspolitiken bör ändras från omhändertagande till att ge människor förutsättningar att kunna ta ansvar för sitt eget liv. Vi vill ge människor möjlighet till egenmakt. Statens roll bör vara att underlätta och skapa förutsättningar. Samhället bör erbjuda medborgarna jämlika levnadsvillkor och lika stora möjligheter att utvecklas och förverkliga projekt så länge dessa inte strider mot andra människors rättigheter eller våra gemensamma rättsnormer. Integrationspolitiken ska präglas av ett medborgarperspektiv.

För en lyckad integration av invandrare i det svenska samhället krävs mer än politiska åtgärder. Det är ett ansvar för alla, såväl infödda som inflyttade. Jag anser att det vi kallar för integration i huvudsak ska ske på golvet, vanliga människor emellan. För att detta ska komma till stånd behövs nyfikenhet, respekt, vilja och kraft från såväl infödda som tillkomna personer.

Herr talman! Integration handlar inte om assimilation. Jag vill personligen alltid diskutera integration från jämställdhetsperspektivet. Det är alltid människor vi pratar om, och dessa är av två kön, nämligen kvinnor och män.

Fortfarande är det svårt för människor som har invandrat hit att bli accepterade och delaktiga i det svenska samhället. Den enda möjligheten till en verklig delaktighet är att behövas, att ha ett jobb och att kunna ta ansvar för sina barn och sin försörjning och delta i samhällsdebatten.

När vi diskuterar integrationspolitiken i dag vill jag lyfta fram något eller några faktorer som hindrar personer att integreras snabbt.

Först vill jag säga att integration handlar om en lång process, hela livet, som startar från dag ett när man kommer hit till Sverige, och så var det också för min del.

Dag ett är en dag med de stora förhoppningarna att få skydd och börja ett nytt liv utan våldsamheter. Bilden förändras radikalt efter det första negativa beslut som somliga kan få. Man överklagar det första beslutet därför att man är missnöjd med det. Under den långa handläggningstiden och den osäkra tillvaron bryts många flyktingar ned och söker hjälp på olika sätt. Efter många år kan några få stanna av humanitära skäl.

Vilka människor tror ni att vi får möta efter den långa tiden? Jo, det är människor som har tappat förtroendet för sig själva och för sin omgiv-

ning. Det är knappast möjligt för några att börja ett dragligt liv innan de har rehabiliterats.

Herr talman! Det är därför vi måste se till att människovärdet ska vara ledstjärna i vårt arbete med de personer som har sökt sig hit. Vi måste komma åt grundproblemet innan vi försöker hitta andra orsaker till varför det inte går att bli integrerad. Vi måste även ändra våra attityder mot varandra. Det enda sättet är genom mötet över alla gränser.

Herr talman! Vi anser att det är viktigt att svenskundervisning för invandrare kombineras med arbetspraktik. Sfi-kurserna ska vara individualiserade och anpassade efter utbildningsnivå, språkgrupper, förutsättningar och ambitionsnivå. I flera kommuner har försök gjorts där nyanlända har påbörjat språkundervisning som kopplats till en praktisk utbildning med inriktning på yrkestermer. Erfarenheter visar att de personer som snabbt får tillgång till arbetsmarknaden tillgodogör sig svenskundervisningen på ett bättre sätt. För många arbetskraftsinvandrare har vägen till språket gått via arbetsplatsen.

Herr talman! Vi anser att särskilda insatser också bör göras för att öka valdeltagandet bland invandrargrupper.

Det är anmärkningsvärt att läsa vilka frågor Integrationsverket i år har prioriterat att jobba med. Det är nämligen många frågor, utom att arbeta för att öka kunskap och medvetenhet hos de nya svenskarna. Även om staten har gett pengar till partierna för att jobba med information till olika grupper räcker inte det till. Det ska finnas möjlighet att få information om valet genom en opartisk väg. Många invandrarföreningar som vill ställa upp för att ge information till sina grupper om olika partier, och dessutom på modersmålet, får inte någon hjälp någonstans. Jag trodde att man skulle jobba med valet under ett valår.

Herr talman! Jag kan inte låta bli att fråga hur det går med arbetet angående de ensamma flyktningbarnen, eftersom de nämns i skrivelsen. Vi fick höra i utskottet att arbetsgruppen ska lämna sitt förslag till regeringen nu på måndag, fast det från början skulle vara klart till dagens datum. Jag undrar om statsrådet Mona Sahlin har fått någon information under arbetets gång.

Några viktiga punkter till slut

1. satsning på individanpassad utbildning
2. olika aktörer på arbetsmarknaden måste samarbeta
3. kombinationen utbildning och arbete
4. viktigt med validering.

Jag vill tacka Mona Sahlin när hon i sitt anförande berättar att regeringen har tagit de här frågorna på största allvar och kommer att jobba med dem.

Slutligen vill jag också passa på att tacka personalen på utskottet som har gjort ett fantastiskt jobb. Jag vill dessutom tacka alla andra som har jobbat runt kansliet med kringarbete osv.

Anf. 47 BIRGITTA CARLSSON (c):

Herr talman! Jag vill börja mitt anförande med att yrka bifall till reservationerna 12 och 17.

För att människor ska kunna växa sig starka måste samhället präglas av tolerans och mångfald. Skillnader och olikheter mellan människor måste bejakas. I strävan efter självförverkligande måste alla få uppmuntran för att utvecklas positivt. I det decentraliserade samhälle som Centerpartiet förespråkar ska man bejaka olikheter och ha tilltro till varje människas förmåga att själv ta ansvar för sitt liv. Attityder och fördomar i vårt samhälle gör att utrikesfödda inte kommer in på den svenska arbetsmarknaden, vilket leder till segregering och utanförskap.

I dag uppfyller varken offentliga eller privata arbetsgivare kraven på mångfald inom arbetslivet. Stora invandrargrupper utgör i dag en arbetskraftsreserv. Att inte ha tillträde till arbetsmarknaden leder till fler problem än enbart svårigheter att klara sin ekonomiska situation. Det handlar om problem med språket, om passivitet och maktlöshet samt känslan av utanförskap.

Herr talman! Målet för integrationspolitiken måste vara att integration ska ske så snabbt och smidigt som möjligt genom arbete, tillgång till bra svenskundervisning och eget boende.

Vi i Centerpartiet anser att integration allra bäst sker genom tillträde till arbetsmarknaden så att man genom detta klarar av att vara självförsörjande. En snabbare tillgång till arbetsmarknaden ökar de sociala kontakter som är särskilt viktiga för att komma in i det svenska samhället. Därför föreslår vi att personer som invandrat till Sverige ska kunna få tillfälliga arbetstillstånd i avvaktan på uppehållstillstånd, detta för att lättare integreras i samhället. Ett arbete är bästa vägen till integration. Alltför många personer som väntar på uppehållstillstånd passiviserar på grund av att de saknar meningsfull sysselsättning, och detta leder till isolering och utanförskap.

Möjligheterna till arbete och ökat deltagande i det svenska samhällslivet nås genom kvalitetssäker undervisning i svenska för invandrare. Genom detta får man kunskap om Sveriges historia, vår kultur samt våra lagar och regler. Goda kunskaper i svenska är en förutsättning för att kunna etablera sig i samhället. Sfi-undervisningen måste bli mer fordrande vad gäller resultat. Undervisningen måste också bättre anpassas efter elevernas livssituation, deras bakgrund, deras förkunskaper och deras intressen. Här måste kvalitet, pedagogik och metodik i undervisningen förbättras.

Tidigare erfarenhet visar att de personer som snabbt får tillgång till arbetsmarknaden tillgodogör sig svenskundervisningen på ett bättre sätt. Dessutom ger tillgång till arbete känsla av samhörighet, delaktighet och att känna sig behövd. Därför anser vi i Centerpartiet att sfi-undervisningen ska kombineras med praktik på olika arbetsplatser.

Om vi ska klara av att förbättra integrationen genom tillgång till arbete måste den offentliga sektorn bli mycket bättre än vad den är i dag genom att gå före och visa vägen genom att anställa betydligt fler personer med invandrarbakgrund.

Herr talman! Personer med framför allt utomnordisk utbildning och yrkeserfarenhet har problem att få sin utbildning och sina erfarenheter validerade. Invandrade personer möts ofta av okunskap och oförståelse för vilken kunskap de har inom sitt yrkesområde. Det gäller både högt utbildade akademiker och de med gedigna yrkeskunskaper. Invandrare har alltför ofta arbete inom andra yrken än de är utbildade för. De ska därför

ges möjlighet att få sin utbildning värderad så snart som möjligt för att kunna arbeta. Yrkeseferenhet ska kunna översättas så att eventuella kompletteringar kan göras. Det behövs ett program, och förslag bör snarast läggas fram för att tillvarata migranternas utbildning och yrkeskunskaper på ett effektivare sätt än som sker i dag.

Herr talman! Utgångspunkten för samhället ska vara den enskildes individens behov och önskningsområden om hur han eller hon vill inrätta sitt eget liv. Generella och påtvingade särlösningar för människor med utländsk bakgrund ska undvikas. Besluten ska fattas så nära den enskilde individen som möjligt. Då känner sig människor delaktiga och har möjlighet att påverka beslut. Flyktningmottagandet bör decentraliseras så att alla kommuner som kan erbjuda god kvalitet på mottagandet får möjlighet att göra det. En jämnare fördelning av mottagandet över landet bidrar till en positivare syn på flyktingpolitiken och underlättar för de mottagande kommunerna.

Lösningar som bygger på kontakter mellan nyanlända människor och människor i det omgivande samhället ska stimuleras. Exempel på detta kan vara en högre grad av frivilliginsatser och samarbete med frivilligorganisationer vid flyktningmottagande. Det är viktigt att man uppmuntrar familjer och enskilda att bli faddrar åt asylsökande och flyktingar.

Boendet är en viktig del, både var i landet asylsökande och flyktingar bosätter sig och att kommunerna kan erbjuda bra bostäder.

I storstadsregionerna råder i dag stor bostadsbrist, vilket leder till andrahandsboenden och andra osäkra boendeformer. Därför är det viktigt att decentralisera flyktningmottagandet så att kommuner som kan erbjuda ett kvalitetssäkrat mottagande med fasta bostäder ges möjlighet att göra det. Det är viktigt för att uppnå en långsiktigt hållbar integration.

Herr talman! Segregerade bostadsområden och skolor medför att människor känner sig utanför samhället. För att komma till rätta med problem som utanförskap och segregation ska integrerade bostadsområden och skolor skapas.

Även ökat lokalt inflytande med aktiva medborgare som ansvarar för lokal omsorg begränsar segregationens avigsidor. Människor som går samman i lokala utvecklingsgrupper för att lösa gemensamma problem stärker det demokratiska inflytandet och det lokala självbestämmandet. Därför är brukarinflytande ett sätt att öka medborgarnas inflytande och medbestämmande i samhället.

För att stödja utvecklingen i utsatta förorter bör ekonomiska utvecklingszoner inrättas enligt liknande modell som prövas i vissa glesbygdsområden i Sverige. Förslag om en lagstiftning för ekonomiska frizoner bör utredas. Slutligen bör lokalhyreslagstiftningen ses över så att mindre serviceföretag inte drabbas av oskäliga hyreshöjningar, vilket i sin tur medför att tillgång till service går förlorad.

Många av dem med utländsk bakgrund har inte samma möjligheter och förutsättningar som vi andra att medverka i samhällsarbetet eftersom det tar tid att lära sig språket och att finna de formella och informella vägarna i det politiska arbetet. De politiska partierna har tillsammans ett ansvar för att engagera inflyttade svenskar i det demokratiska samhällsarbetet.

Herr talman! Det är viktigt att vi satsar särskilt på ungdomar med utländsk bakgrund. Åtgärder behövs för att undvika att invandrarungdomar

får problem med kulturkonflikter inom sina egna familjer i samband med integrationsprocessen i det svenska samhället. Integrationsverket bör få i uppdrag att stärka invandrarungdomars ställning i samhället.

Vi ska vara medvetna om att det förekommer etnisk diskriminering, på samma sätt som jämställdhetsarbetet tydliggör diskriminering på grund av kön. Förändringar krävs inom alla områden på olika samhällsnivåer. Ökad kunskap och medvetenhet bland majoritetsbefolkningen medför naturlig mångfald och framhäver fördelarna med mångkulturellt arbete. Även minoritetsgrupper behöver ökad kunskap om varandra för att minska risken för motsättningar.

Centerpartiet vill förändra begreppet invandrare. Invandrabegreppet är inte enhetligt, och därför blir statistiken missvisande. En snävare användning av begreppet invandrare bör eftersträvas, och begreppet ska endast användas när man beskriver invandring. Vidare anser vi att uppgifter om bosättningsland och inte födelseland ska anges på identitetshandlingar.

Sist vill jag, likt Magda Ayoub, tacka både utskottskamrater och vårt kansli. Det här är den sista debatten jag deltar i. Tack för den här mandatperioden.

Anf. 48 ANA MARIA NARTI (fp):

Herr talman! Jag ska börja med att yrka bifall till reservation 3 och reservation 33. Jag står självklart bakom Folkpartiets alla reservationer, men jag vill också anmäla att vårt parti kommer att ge stöd till reservation 14 under punkt 7 angående ensamma barn.

Vissa ljuspunkter kan man upptäcka i de senaste årens erfarenheter. TCO har engagerat sig och har erbjudit praktikplatser för högutbildade invandrare som i dag inte har jobb. Svenskt Näringsliv arbetar systematiskt med att stärka småföretagare som har bakgrund i en annan kultur. Stockholms stad håller på att ge dem som studerar svenska för invandrare rätt att välja kurs. Detta är nästan revolution! Det var så på den tiden jag studerade svenska, och det var mycket bra. Då behövde jag inte förlora månader i meningslösa komvuxkurser, men sedan infördes enhetliga tunga modeller för sfi. Folk förlorade mycket tid och framför allt lusten att lära sig språket och förhoppningen att språket skulle vara ett instrument i arbetslivet. Det är bra att människorna äntligen, med hjälp av en studiecheck, ska kunna välja den kurs och plats som bäst passar dem själva.

När det gäller arbetet inom den offentliga sektorn är Stockholms stad en av de mest avancerade när det gäller riktig mångfald på arbetsplatser. Det är alltså inte fråga om mångfaldsplaner som är mycket vackra på papper men inte har någonting med verkligheten att göra, dvs. sådana där byråkratiska produkter som man samlar sig vid olika sammanträden för att prata om. Det finns faktiskt i dag alltfler människor med bakgrund i andra länder och andra kulturer anställda inom Stockholms stad, förvaltningar och bolag. Detta är bra.

Sådana exempel är mycket viktiga att lyfta fram. Det är också intressant att lagen mot etnisk diskriminering – en lag som jag själv har jobbat mycket för – börjar bli känd. Under en lång tid var det en total okunskap om denna lag, vilken trädde i kraft i sin bästa variant i maj 1999. Men eftersom folk som hade diskriminerats inte visste att lagen gav dem möj-

lighet att klaga gjordes inga anmälningar. Dessutom visade det sig att varken arbetsgivare eller arbetstagarorganisationer visste vad lagen innebar. Det finns en undersökning som visar klart och tydligt att okunskapen var mycket stor. Denna okunskap håller nu på att minska. En hel del förlikningar har ägt rum. Det är också bra att arbetet med lagen går vidare. Jag ska återkomma till det.

Jag började med ljuspunkterna. Jag vill undvika svartmålning, men jag måste säga att för mig är Sverige fortfarande ett av de mest eftersatta samhällena när det gäller integration.

Vi har framför oss ett svart hål. Det gäller människor som har varit utanför arbetet och utanför samhället under många år. Jag hörde statsminister Göran Persson tala om det för inte så länge sedan. Man diskuterade på radion import av arbetskraft – arbetskraftsinvandring. Statsministern vägrade, med argumentet att det finns en massa människor som inte ens är registrerade på arbetsförmedlingarna.

Jag var väldigt glad att höra denna mening komma från statsministerns mun. Jag vet att man mycket sällan i offentliga debatter nämner denna massa av permanent arbetslösa, som inte ens räknas som arbetslösa på arbetsförmedlingen.

Jag hörde en gång – statsrådet Mona Sahlin vet att jag gjorde det – chefen på Rinkebys arbetsförmedling mycket glad och med gott samvete säga att hon nu bara hade 36 långtidsarbetslösa invandrare inskrivna. Detta var för mig verkligen höjden av tricksande med statistiken.

Var finns de människor som inte ens är registrerade? Agneta Stark kallade dem ”övriga” när hon upptäckte denna ordentliga pelare i befolkningsstatistiken. De kallas ”övriga” därför att de inte är arbetslösa. De studerar inte. De är inte sjukpensionerade. Var är de? Vad gör de? Vad händer med dem? Varför vill vi inte ta itu med problemet? Jag vet att väldigt många av mina medmänniskor från andra länder befinner sig i denna kategori.

Ska vi tala om strukturella hinder måste vi börja med att tala om det starka samhället som vill lösa problem på samma sätt för alla. Så länge vi har denna modell kommer människor att passiviseras.

Jag träffade bland mina civilingenjörer från Rumänien folk som hade fått bannor när de själva hade sökt jobb. Först skulle de gå det eller det programmet. Detta system måste reformeras en gång för alla. Folk ska ha rätt att bestämma själva. Jag har berättat om kurserna i svenska. Man måste ha betydligt större makt över sin egen väg in i samhället.

Vi har strukturer i samhället som automatiskt stänger in stora grupper. Det finns en lag – sist in, först ut – som drabbar väldigt många ungdomar och kvinnor med osäker position i arbetslivet. Alla vuxna invandrare har en betydligt svagare position i arbetslivet än folk som sedan många år har fast anställning. Ska vi tala om diskriminering måste vi titta också på denna lag.

Det finns i dag inga klara och tydliga regler för övergång från beroende av socialbidrag till egeninkomst. Jag har hört arbetsförmedlare tala om den kris som drabbar de mycket få socialbidragstagare som får en fast anställning. Det finns ett hål mellan sista socialbidraget och första lönen. Ibland har de inte ens anständiga skor att ta på sig eller någorlunda välsittande kläder första dagen de går till jobbet. Det finns fortfarande

inga bestämmelser eller regler, fast problemet är känt sedan många år tillbaka. Jag skrev själv om det första gången 1994, tror jag.

Det fanns en liten plattform där grupper av svartskallar som jag kunde ta initiativ och själva försöka göra någonting. Den plattformen uppstod när Sverige gick in i EU via EU-projekt menade att bekämpa arbetslösheten. År 2000/01 centraliserades detta på nytt. Jag har tittat på listan över hur många av dagens projekt som invandrare har initierat och leder. Det är fortfarande 1 % av alla projekt. Jag vet inte hur statsrådet Mona Sahlins medhjälpare har räknat, men om man tittar ordentligt ser man att det fortfarande är väldigt få.

Diskussionen om positiva åtgärder är fortfarande mycket förvirrad. Det finns ingen kvotering i USA. Jag studerade under en hel månad år 1994 interetniska relationer i Förenta staterna. Vad jag såg där var att hela yrkesområden öppnades efter det att *the bill of rights* trädde i kraft. Men i den lagen finns ingen bestämmelse om mekanisk kvotering, och det är här förvirringen är stor i debatten i Sverige. Man tänker sig att statsmakten kommer att tvinga människor på olika arbetsplatser att mekaniskt räkna in folk från andra länder. Det har ingenting med det att göra. Det har att göra med ett annat förhållande när det gäller rekryteringen och med en klar bild över arbetskraftens sammansättning på arbetsplatsen.

Vi får se vad som händer. Det är väldigt svårt att ta ställning till någonting som inte existerar.

Som sagt tycker jag fortfarande att vi har enormt mycket att göra. Jag är glad för att de borgerliga partierna har bestämt sig för en mycket intensiv reformering av arbetslivet. De största och svåraste hindren för integration finns i dag i strukturerna i arbetslivet.

Anf. 49 MIKAEL JOHANSSON (mp):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna 23 och 39. Jag står självklart bakom alla Miljöpartiets reservationer, men av tidsskäl nöjer jag mig med att yrka bifall endast till nämnda reservationer.

Jag vill fokusera mitt anförande på två områden, nämligen barn och hälsa.

Vad gäller gömda barns skolgång vill jag bara peka på att det bör vara möjligt att erbjuda barn som gömmer sig för att undgå utvisning någon form av skolundervisning. Barn kan leva gömda under lång tid, och möjligheten till skolgång skulle förbättra deras psykiska hälsa och fortsatta utveckling, oavsett om de får stanna i Sverige eller inte.

Vad gäller hälsa tar man upp i skrivelsen att personer som har invandrat till Sverige har sämre hälsa än genomsnittsbefolkningen, men även att skillnader finns mellan kvinnor och män – invandrare såväl som svenskfödda. I skrivelsen nämns att kvinnor löper mellan en och en halv och tre gånger större risk än män att drabbas av ohälsa. Åtgärder för att råda bot på detta saknas i regeringens skrivelse.

Ett annat generellt problem som inte nämns i skrivelsen är tandhälsan. Många vuxna som kommer till Sverige har dålig tandhälsa och ett uppdämt behov av tandvård. Men detta kostar pengar och många, men inte alla, med invandrarbakgrund har en sämre ekonomi. Vi vet att tandhälsan inte prioriteras då. Frågan om man har bra eller dåliga tänder riskerar att bli en etnisk klassfråga.

Nu finns det vissa förhoppningar om att den nya socialtjänstlagen, där inte bara akuttandvård utan även annan tandvård inryms, ska lösa delar av detta. Hur detta ska hanteras för dem som inte behöver socialbidrag men fortfarande har låga inkomster måste lösas.

Barnen och deras ohälsa nämns tyvärr endast mycket kort under rubriken Psykiska besvär. Men deras ohälsa är så mycket större. I ett flertal utredningar har man påvisat detta.

I exempelvis Valfärdsboks slutet visar man på att det finns tendenser till skillnader i hälsa mellan barn till svenskfödda och utrikes födda föräldrar – så även i andelen olycksfallsödlighet.

Även utredningen Det gäller livet tar upp att det bland barn och ungdomar med invandrarbakgrund finns högre ohälsotal. Som grupp har dessa barn en större förekomst av psykiska och sociala problem än jämnåriga med enbart svensk bakgrund. Det kan vara farligt att peka ut grupper, men ibland måste problem lyftas fram i ljuset för att kunna åtgärdas.

Språkinläringen har betydelse för förmågan att kunna uttrycka sig och därmed förmedla sina upplevelser och bearbeta dem. Att flyktningbarn tidigt får tillgång till förskola och vid behov i större utsträckning än i dag även terapeutisk hjälp, är av stor vikt för att de senare ska kunna känna sig delaktiga i samhället.

Ett förslag kan vara att knyta BVC-enheter starkare till flyktningförläggningar eller att det finns särskilda sådana i anslutning till dessa.

Men den stora andelen flyktingar bor i eget boende och måste via kommunen knytas an starkare till både BVC och även MVC. Föräldrar med invandrarbakgrund behöver, precis som andra föräldrar, stöd i sitt föräldraskap. Kommunerna bör bygga upp föräldrautbildningar och pap-pautbildningar som särskilt riktar sig till människor med annan etnisk bakgrund och som leds av människor med invandrarbakgrund. Att skapa en dialog och ett förtroende tar tid. Därför bör dessa utbildningar sträcka sig över en längre tidsperiod där möjlighet ges att diskutera föräldraskapet men också jämställdhet och flickors och pojkars utveckling.

När personer kommer som flyktingar får de en hälsoundersökning vid ankomsten, men det finns risk för att inte allt framkommer på grund av rädsla etc. Därför behövs det en grundlig läkarundersökning när introduktionen inleds. Regeringen bör snarast återkomma om ett införande av detta.

Att vara flykting och bära med sig de erfarenheter som många kommer med innebär mycket speciella tillstånd, komplicerade symtom etc. som många inom den svenska sjukvården inte känner till. Därför bör det byggas upp nätverk eller liknande med läkare, barnmorskor etc. som har specialkunskap om flyktingar. Det bör även genomföras utbildningsinsatser för övrig sjukvårdspersonal.

Anf. 50 ANITA JÖNSSON (s):

Herr talman! I dag är det första gången som vi här i riksdagen behandlar en skrivelse om integrationspolitiken. Det har nu gått drygt fyra år sedan riksdagen beslutade om mål och inriktning för integrationspolitiken. Skrivelsen ger en god bild av hur utvecklingen har fortskridit och vad som pågår på alla politikområden i arbetet med att verka för en god integration för alla. Bilden är splittrad, och det finns problem. Vi ska inte blunda för dem, men vi måste framför allt se möjligheterna.

Utskottet anser att den nuvarande inriktningen på integrationspolitiken ska fortsätta. Men på olika områden behöver genomförandet förbättras och utvecklas. Det kan även innebära att ytterligare åtgärder behöver övervägas för att öka integrationspolitikens genomslag på olika politikområden. Det innebär att introduktion av nyanlända invandrare också fortsättningsvis ska vara en säråtgärd medan det för övrigt är den generella politikens utformning som ska möjliggöra integration.

Låt mig läsa något ur en bok:

Jag vandrade vilsen omkring i hemsocknen. Jag kände inte igen de människor jag mötte på vägarna, och de kände inte igen mig. Jag råkade några jämnåriga från ungdomen, men med möda återfann jag dem i deras förvandlade och åldrade ansikten. Det var inte de människor jag hade känt, och de hade lika svårt att se mig i mitt ansikte. De visste vem jag var, men de misstrodde vad de visste. Vi var främlingar som råkades.

Utdraget är hämtat från Vilhelm Mobergs roman *Din stund på jorden*. Detta var för nästan hundra år sedan. Mobergs roman är berättelsen om svenskamerikanen Albert Carlson, 64 år, som sitter i ett hotellrum i Kalifornien och tänker över sitt liv och samtidigt söker en förklaring på livets gåtor. När Albert återsåg och promenerade i sitt gamla hemland upplevde han sina gamla landsmän som han stötte på som främlingar. Samma känsla hade han troligtvis när han antrade sitt Amerika 40 år tidigare – främlingar och åter främlingar.

Vi är alla främlingar i början inför det som är nytt. Det är med den insikten vi måste möta våra nya svenskar. De som kommer till Sverige från ett annat land är naturligtvis inte människor med ett förflutet i oskrivna blad. Tvärtom bär alla en unik livshistoria med sig, hur kort eller lång den än må vara. För många handlar inte frågan om att jämt bli påmind om vem jag var och var jag har levt utan snarare om respekten för vem jag är, vem jag nu är och vem jag vill vara och om var och hur jag nu ska leva.

Herr talman! In- och utvandring har förekommit i alla tider. In- och utvandring har i alla tider möjliggjort fantastiska utbyten mellan folk och länder. Det är utbyten som har genererat nya kunskaper, nya vetenskapliga upptäckter och framför allt lett till insikter och ökad förståelse för det som man inte tidigare känt och det som man tidigare inte förstod men kanske fruktade.

Mångfald berikar, har alla sagt. Men utvecklingen i dag pekar dessvärre inte entydigt på att in- och utvandring används som den viktiga potentialen den faktiskt utgör. I stället för att nyttja mångfald som den kraft den är ser vi fortfarande åtskilliga arbetsplatser med alltför homogena personalstyrkor. I stället för att arbetsgivare använder den kompetens och yrkesskicklighet som invandrade svenskar besitter ser vi många som får nej redan före det att de anträt rummet för anställningsintervjun.

Vi ser människor som förnekas arbete för att de har ett efternamn som inte klingar svenskt. Vi ser människor som förvägras en bostad för att de har ett utseende som inte stämmer med fastighetsvärdens schablonbild. Så här får det inte vara!

Samtidigt som det finns stora brister i integrationen har vi ändå kommit en bit på väg. Sysselsättningen bland invandrare har ökat, och samtidigt har arbetslösheten minskat. Många har gått från arbetslöshet till utbildning eller jobb.

Herr talman! Den ekonomiska politiken är viktig. Att skapa tillväxt och att ha ordning och reda i finanserna ger de bästa förutsättningarna. Fler nyanlända flyktingar kan försörja sig själva, och kommunernas utbetalningar av socialbidrag har minskat. Men skillnaderna på arbetsmarknaden är trots detta stora mellan dem som invandrat och infödda. Därför behövs ytterligare insatser.

Skrivelsen ger en god bild av vilka insatser som regeringen planerar framöver. Tiden räcker tyvärr inte till för att utveckla alla dessa, utan jag nöjer mig med att i mycket kort form nämna en del framåtsyftande åtgärder: en kompletterande utbildning för invandrare med utländsk utbildning, möjlighet för kompetensutveckling av lärare som arbetar i skolor med många nationaliteter och språk, kompetensutveckling av sfi-lärare, möjlighet att läsa sfi på högskolenivå, ny kursplan för sfi som innebär större möjlighet att anpassa studierna till individens behov och till sist validering för att snabbare komma in i arbete i samma yrke som man har haft i hemlandet. Det väntas en proposition till hösten om det sistnämnda.

I dagarna har regeringen presenterat en utvecklingsplan för skolan. I den aviseras en utredning som ska se över hur svenskundervisningen för invandrare kan organiseras och förnyas.

En överenskommelse har träffats mellan Arbetsmarknadsstyrelsen, Integrationsverket, Migrationsverket, Skolverket och Svenska kommunförbundet om samverkan i syfte att öka sysselsättningen bland invandrare och för att få en bättre introduktion i de långsiktiga satsningarna inom vissa storstadsregioner för att här öka sysselsättningen och minska socialbidragsberoendet. Avtal har träffats med sju kommuner.

Ett område som nu lyfts fram och som inte fanns med tidigare som ett separat avsnitt i den integrationspolitiska propositionen är folkhälsan. Bakgrunden är bl.a. att studier visar att de som har invandrat har sämre hälsa än genomsnittsbefolkningen i Sverige, och vi hörde det tidigare också. Det pågår redan mycket arbete inom olika myndigheter för att utjämna de här skillnaderna. Inom storstadspolitiken har man satt upp folkhälsomål.

Det är dessutom aviserat en proposition till hösten. Den ska belysa folkhälsan också utifrån ett integrationsperspektiv. Det är bra att medvetenheten ökar på det här området.

Herr talman! Det finns ganska många reservationer i betänkandet, med de flesta är i det närmaste tillgodosedda med det arbete som pågår. Det finns dock några som jag vill kommentera lite närmare.

Jag är dessvärre rädd för att Moderaternas sårlosningar på integrationen handlar om en förevändning att än en gång kunna upprepa sitt mantra om sänkta skatter. Jag vill påstå att Moderaternas förslag bidrar till att än mer förstärka och öka segregationen i samhället. I sin reservation föreslår Moderaterna att en sfi-check ska införas. Först var det skolpeng, sedan äldrecheck och nu kommer man dragande med ett förslag om sfi-check. Med denna check vill Moderaterna skärpa kraven och individualisera utbildningen. Nej, det finns betydligt bättre medel för att anpassa utbildningen efter människors enskilda behov och förutsättningar. Jag är övertygad om att den känsla av utanförskap som många har är nära kopplad till bristande integration i det svenska samhället. Och integration fixar vi inte med checkar.

Integration når vi genom insikten om att det handlar om ömsesidighet, möjligheten till ett jobb, ett socialt kontaktnät med svenskar och utbildning. Det handlar helt enkelt om en klassisk rättvise- och välfärds politik. Det om något är viktigt för möjligheterna att öka människors känsla av delaktighet, trygghet och samhörighet i det svenska samhället. Checkar däremot är varken jordnära, praktiska eller trygghetsskapande. De bidrar inte heller till delaktighet.

I en reservation från Kristdemokraterna påtalas att rätten till modersmålsundervisning bör stärkas ytterligare. I skrivelsen nämns att Skolverket har ett uppdrag att se över hur kommunerna i dag bedriver sin modersmålsundervisning och att de ska lämna sin rapport nu i maj. Den kom häromdagen. Där kan konstateras att andelen barn som får modersmålsstöd i förskolan har sjunkit kraftigt. Men flerspråkighet är en tillgång för Sverige, menar Skolverket och föreslår en lagändring för att stärka modersmålets ställning. De pekar också på att modersmålets ställning till stor del är en fråga om attityder. Det är därför viktigt att försöka ändra grundläggande synsätt i samhället och se flerspråkighet som en tillgång för både samhället och individen. Regeringen ska nu bereda frågan och återkomma med förslag.

Flera motioner berör den första tiden i Sverige. Det gäller bl.a. val av bostadsort, samverkan mellan myndigheter, sfi och introduktionsprogram. Regeringen har genom flera rapporter uppmärksammat på att mottagningssystemet har brister. Med anledning av det arbetar nu en utredning med att se över hela mottagningssystemet. Utskottet tar därför inte ställning i dessa frågor utan avvaktar utredningen.

Även Folkpartiet har i en reservation om arbete och försörjning förslag om en omställningspeng. Man ska med denna få välja mellan olika typer av förmedlingsverksamhet. För mig verkar detta vara ett påhitt för marknaden och inte för den arbetslöse. Vi talar om människor som invandrat och har en begränsad kunskap om det svenska samhället. Det stöd som de behöver är av en helt annan kvalitet. Inget är dock så bra att det inte kan bli bättre. Därför görs ytterligare satsningar inom arbetsmarknadspolitiken, bl.a. ska man se till att åtgärderna inriktas mot t.ex. matchning.

Ett antal åtgärder pågår för att stärka arbetet med att motverka diskriminering. Jag ser att min talartid snart är slut, men jag vill ändå säga någonting om det även om de flesta talarna har varit inne på det.

De mörka exempel på främlingsfientliga krafter som vi ser svepa över Europa i dag förskräcker. Med kraft måste vi stå upp för alla människors lika värde, för medborgarrätt och demokrati. Vi får aldrig acceptera att främlingsfientlighet, nazism, terror eller andra mörka krafter får fotfäste i vårt samhälle. En lyckad integrationspolitik är den bästa vägen för att minska de spänningar som uppstår då människor känner sig utanför. Stänger vi in oss och bygger våra ställningstaganden på att människor i andra samhällen har fel i allt de står för går vi miste om den dynamik som uppstår i mötet med andra. Människor är ju faktiskt, tack och lov, skapade som rörliga individer. Med hjälp av ben att gå på och vatten att flyta på har människor i årtusenden kunnat röra sig mellan länder och kontinenter. Det måste ju finnas en mening med det.

Jag tror att de samhällen som sluter sig och stänger ute också kommer att vara de samhällen som blir förlorarna. Med öppenhet och mångfald kommer vi längst. Genom ett öppet förhållningssätt där vi möter den ökade rörligheten som något positivt blir lösningarna också konstruktiva. Världen är mångfasetterad. Det är med mångfald som vi ska möta världens utmaningar.

Den politiska riktning som integrationskravet visar på ger goda förutsättningar för arbetet att nå de integrationspolitiska målen. Jag yrkar bifall till förslaget i betänkande SfU15 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 51 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Att frågan om integration är en fråga om makt och maktlöshet tror jag många är beredda att hålla med om, i alla fall i ord. Men vi har också lagt förslag om att bryta det innanförskap som finns i överklassområdena i innerstäder och villaförorter till de svenska storstäderna för att ifrågasätta de maktfullkomliga. Det handlar inte bara om mer makt åt dem som inte har. Vi måste faktiskt också se konflikten mellan olika intressen. Om någon ska kunna få mer makt, t.ex. den som är född i utlandet eller den som tillhör svensk arbetarklass, måste några också dela med sig eller få mindre makt. Det konfliktperspektivet och möjligheten att ifrågasätta det ekonomiska etablissemanget och överklassens privilegier har vi velat lyfta fram i en av våra reservationer.

Jag har noterat att utskottsmajoriteten, som Anita Jönsson nu företräder, är medveten om att detta är ett bekymmer. Man säger nämligen "att åtskilliga höginkomsttagare väljer att bo segregerat". Jag antar att vi är överens om att det finns ett problem. Men vad är Anita Jönssons lösning på detta problem? Det är min fråga.

Anf. 52 ANITA JÖNSSON (s) replik:

Herr talman! Vi har olika metoder för att skapa likvärdiga möjligheter för människor i det svenska samhället. Skatterna är en faktor som är omfördelade. Vi har våra olika socialförsäkringssystem som också har utjämnande faktorer mellan de starkare och de svagare.

Bostadspolitiken är en kommunal fråga. Samtidigt gör vi, utifrån det uppdrag vi har här i riksdagen, speciella insatser för att stimulera byggandet ute i landet. Men detta är en kommunal fråga.

Rent konkret har bostadsutskottet ganska nyligen sett till att det nu är lagstadgat att man ska göra bostadsförsörjningsprogram ute i kommunerna. Där ska man inte bara ta upp nybyggnad utan också se på behovet av ombyggnad, vilka upplåtelseformer som finns, segregation osv. för att man i det fortsatta arbetet med bostadsförsörjningen ska kunna utjämna så att det inte blir de här segregerade områdena.

Jag håller med Vänsterpartiet om att det är lika illa vilket sätt vi än segregerar på, men politiken ska möjliggöra att vi får mindre av segregation. Vad gäller bostadspolitiken tycker jag att det är viktigt att vi trycker på ute i kommunerna, där man håller på att sälja ut allmännyttan, som bl.a. är ett medel för att möjliggöra en minskning av segregationen.

Anf. 53 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Det är alldeles utmärkt om vi kan vara överens om att rikta fokus inte bara mot de områden där det bor många med utländsk bakgrund utan också mot områden där det bor nästan bara människor födda i Sverige och vars förfäder sedan urminnes tider varit födda i Sverige. Också dessa områden måste komma i fokus för att integration ska kunna bli möjlig.

Det är lätt att göra en jämförelse med hur vi har bedrivit feministiskt arbete eller jämställdhetspolitik. Det handlade väldigt länge om att kvinnor måste skärpa sig, bli bättre, komma ut på arbetsmarknaden osv., men man ifrågasatte mycket sällan mäns privilegier och makt. Det är nu dags att i den integrationspolitiska debatten ifrågasätta den svenska överklassens makt och privilegier. Kan vi bli överens om detta, om än möjligen med något olika formuleringar, är det ett gott framsteg.

Anita Jönsson nämner några saker som skulle kunna ingå i den typ av plan som vi har föreslagit:

- hur skattesystemet skulle kunna förändras för att omfördela än mer mellan rik och fattig,
- hur socialförsäkringarna kan ta större hänsyn till människor med utländsk bakgrund och
- hur bostadspolitiken skulle kunna förändras.

Man kan ju mycket väl tänka sig att staten skulle kunna ta på sig det som i dag är ett kommunalt ansvar, nämligen att bygga bostäder. Visst kan man tänka sig att staten tar ett ökat ansvar för detta.

Men när Anita Jönsson och jag nu kan ge oss in i en diskussion om hur vi skulle kunna bryta makt och privilegier för den vita överklassen blir min fråga: Varför är Anita Jönsson och utskottsmajoriteten ändå inte beredda att göra någonting mer än att tala om detta i riksdagens kammarare? Varför inte helt enkelt göra det som vi har föreslagit, nämligen ta fram en handlingsplan för att bryta utanförskapet i de vita överklassområdena?

Anf. 54 ANITA JÖNSSON (s) replik:

Herr talman! Jag svarade i min tidigare replik att kommunerna i dag har en lagstadgad skyldighet att genomföra en bostadsplanering som bl.a. ska ta hänsyn till den segregation som förekommer ute i kommunerna. Jag tycker att vi med detta har möjliggjort att denna diskussion kan föras på rätt plan, nämligen ute i kommunerna.

Vad gäller frågan om makt vill jag peka på att hela skrivelsen är genomsyrad av att vi måste inrikta oss på att ge individerna makten över sina egna liv. Det handlar om att man ska ha rätt till en bra utbildning och om att man ska ha ett arbete. Den allra bästa vägen att skapa förutsättningar för att organisera sin privata tillvaro är att ha ett arbete. Därför tycker jag att det som vi från Socialdemokraterna hävdar i integrationspolitiken mycket väl kan stämma överens med det som Kalle Larsson ger uttryck för, nämligen att man bör ges makt över sitt liv.

Anf. 55 GÖRAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Anita Jönsson försöker delvis ställa sig i opposition samtidigt som hon läser innantill i skrivelsens listor över saker och ting som inte är riktigt bra eller t.o.m. verkligt dåliga. Anita Jönsson hänvisar också till att det finns ett antal lösningar på detta. Det är dock fråga om lösningar som vi i åratal har hört beskrivas i ord. Anita Jönsson och jag har år efter år bl.a. i samband med budgetbehandlingarna debatterat skrivningar i regeringens budgetproposition om att målen på det här politikområdet inte har uppnåtts. Så är det fortfarande.

Socialdemokraterna har ett extremt tungt ansvar för att ha befast det här utanförskapet. Det gäller både på riksnivå och på lokal nivå. Jag förde för ett par veckor sedan en radiodebatt i direktsändning med Göran Johansson, socialdemokratiskt kommunalråd i Göteborg, där denne argumenterade på ett sätt som skulle vara värdigt le Pen, nämligen att problemet i stadsdelen Bergsjön skulle utgöras av att det kommit för många invandrare dit.

Det finns både centralt och lokalt alldeles för mycket av den här typen av argumentation, där man försöker ställa sig lite utanför och inte tar ansvar för de problem som faktiskt den egna politiken har lett till i många förortsområden. Där finns ett utanförskap, en boendesegregation och en påtvingad arbetslöshet.

Vi får vidare fortfarande inte några besked, Anita Jönsson, i frågan om ni är beredda att göra någonting åt det här och verkligen ta tag i de problem som det här gäller.

Anf. 56 ANITA JÖNSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är bra att man är otålig och vill mycket i det politiska uppdraget eftersom det är det som driver framåt. Men jag blir väldigt fundersam när det väldigt ofta anförs att vi inte gör någonting.

Jag funderade inför mitt anförande över att försöka göra en lista över ett antal åtgärder som pågår eller är på gång och som på ett mycket bra sätt kommer att leda oss framåt. Som vi hört finns det ingen sådan lista.

Att säga att det inte görs någonting tycker jag faktiskt är att inte hålla sig till verkligheten. Om man går in på varje politikområde och förtecknar vilka åtgärder som där vidtas för att öka integrationen, tror jag att

man finner att det inte skulle räcka med vare sig en eller två sidor, utan det skulle bli en lång lista.

Det pågår framför allt väldigt mycket ute i kommuner och i frivilligorganisationer, där man vill vara med i arbetet på att få alla människor delaktiga i det svenska samhället. Det viktiga när man ska förändra någonting är att man är säker på vad som egentligen gör att människor stängs ute. Vilka strukturer är det fråga om? Något som Moderaterna har väldigt svårt att diskutera i den allmänna debatten är hur arbetsgivarna i sin roll utestänger genom diskriminering. Man värderar inte de människor som har kommit till Sverige från ett annat land trots att de har den utbildning som krävs för de arbetsuppgifter som det gäller.

Anf. 57 GÖRAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Det görs en massa saker, säger Anita Jönsson, men vi får inte höra så mycket om vad som görs och som ger verkligt konkreta resultat. Anita Jönsson nämnde att hon absolut inte ville ha valfrihet i form av en sfi-check, en kompetensutvecklingspeng e.d., något som både vi och Folkpartiet tidigare har tagit upp.

Anita Jönsson! De människor som får en chans att välja får faktiskt en makt över sina liv. Anita Jönsson och andra socialdemokrater brukar säga – och Anita Jönsson sade det också nyss – att vissa inte kommer att kunna välja eftersom de inte har kunskap om det svenska samhället. Nej, men då blir det väl så att det stora flertalet kommer att kunna välja och ett fåtal kommer att drabbas av precis samma svårigheter som i dag. I värsta fall, Anita Jönsson, blir det lika dåligt som i dag för det lilla fåtal som inte klarar att välja själva, medan resten får makt över sina liv.

Är inte detta en väg som vi ska gå? Vi låter alla få makt över sina liv t.ex. när det gäller svenskundervisningen eller vidareutbildning inom det egna kompetensområdet i yrkeslivet. Vi måste väl flytta beslutanderätten från Anita Jönsson och mig och i stället låta människorna själva bestämma.

Anf. 58 ANITA JÖNSSON (s) replik:

Herr talman! I Stockholm har man lagt ut en stor del av sfi-utbildningen på privata företag. När man undersökte vilken kvalitet dessa hade kom det fram väldigt nedslående uppgifter. För mig är det viktigaste att det är kvalitet på den undervisning som de människor som behöver sfi får. Det åstadkommer vi genom att se sfi i ett helhetsperspektiv samtidigt som vi ser till att sfi-lärarna kan fortbilda sig. Vi ska se till att kursplanerna får en sådan utformning att den enskilde elevens förutsättningar bättre tas till vara. Det är så jag tycker att vi ska möta de brister vi ser i sfi. Vi ska öka kvaliteten i själva utbildningen.

När det gäller vad som görs på de olika politikområdena är det första och allra viktigaste att vi har en bra ekonomisk politik och en tillväxt som möjliggör att alltfler människor får arbete. Det andra är att vi har en lagstiftning som vi hela tiden följer. Den ska vara en spjutspets så att människor inte ska bli diskriminerade. Vi ska ha en lagstiftning som är så stark att den ska motverka diskriminering.

Om vi tittar på utbildningsområdet i övrigt ser vi att högskolan nu gör stora insatser för att öppna sina dörrar. Man satsar nästan en hel miljard för att möjliggöra att utbildningen ska möta eleverna, studenterna, på den

nivå där de befinner sig. Det handlar också om att få in fler med bakgrund från ett annat land.

Prot. 2001/02:117
31 maj

Anf. 59 MAGDA AYOUB (kd) replik:

Herr talman! Jag har några funderingar och några frågor till Anita Jönsson. Det nämns i betänkandet att utskottet anser att svenskundervisning inte är begränsad till tiden för handläggning i första instans. Jag vill i dag ställa en konkret fråga till Anita Jönsson om situationen för dem som berörs av verkställighetshinder.

Det gäller dem som har fått sin ansökan prövad även i andra instans, dem som inte är gömda men som befinner sig här. De finns på förläggningar. Men de får inte gå i skolan, och de får inte arbeta. Min konkreta fråga till Anita Jönsson om den grupp som har verkställighetshinder är: Kommer de i fortsättningen att kunna delta i svenskundervisningen på förläggningarna?

Jag har en fundering om att sysselsättningen har ökat och arbetslösheten har minskat. Kan man inte ändra på det så att det ska vara ett arbete och inte bara en sysselsättning? Det är många siffror som talar om att många har kommit in i en viss sysselsättningsgrad osv. Jag tror att man måste byta sysselsättning mot ett riktigt arbete.

Jag har också en fundering om valarbetet hos Integrationsverket detta år och att man inte har kunnat lyfta fram det. Jag beklagar att man inte har gjort mer. Tanken finns där, och partierna har fått pengar. Men det ska finnas en opartisk vägledning från Integrationsverket.

Jag vill också lyfta fram invandrarkvinnors situation och just de unga kvinnornas. Väldigt mycket görs hos kvinnojourer osv. Men de mindre grupper som vill hjälpa varandra har väldigt svårt att få ta del av hjälpen.

Anf. 60 ANITA JÖNSSON (s) replik:

Herr talman! När det gäller hur mottagningssystemet ska se ut är det väldigt viktigt att vi har kunskap om hur vi på bästa sätt kan genomföra de åtgärder som syftar till att vi får en god integration. Den utredning som nu sitter och jobbar med frågorna har att se över hela mottagningsprocessen. Det gäller från den första dagen människor kommer in i systemet, när de går vidare, om de får uppehållstillstånd och kommer in i det mottagningssystemet och under tiden framöver. Jag förutsätter att man under det arbetet också kommer att belysa dessa frågor för att lösa det på bästa sätt för den enskilde individen.

Jag går sedan till frågan om på vilket sätt vi ska nå invandrare med information om valet och ge kunskap. Det finns 30 miljoner kronor för partierna att disponera. De ska framför allt användas för åtgärder som är riktade för att nå dessa grupper. Dessutom kommer material med information om själva valet att utkomma på ett antal språk. Det är en annan myndighet som har ansvaret för det.

När det gäller enskilda organisationers sätt att arbeta har man alltid möjlighet att söka projektbidrag från Integrationsverket. Men eftersom Integrationsverket inte har en så stor kassa med medel för den här verksamhet ska sådana ansökningar konkurrera med ansökningar för andra projekt. Jag kan förstå att man från enskilda organisationer ibland kan känna en besvikelse.

*Integrationspolitik
för 2000-talet*

Anf. 61 MAGDA AYOUB (kd) replik:

Herr talman! Det är just det som är problemet. De mindre grupper som inte tillhör de stora föreningarna kan inte utnyttja projektpengarna. Jag vet att det är mindre medel avsatta för detta ändamål. Det är beklagligt att man inte avsätter mer pengar under ett valår.

Jag vill säga något mer om mottagningen av asylsökande. Även om det nu finns en utredning är det väldigt viktigt att lösa problemen för dem som finns här och har fått ett beslut av Utlänningsnämnden att de inte får stanna. Sverige har inte kunnat skicka tillbaka dem till sina hemländer.

Det gäller t.ex. gruppen statslösa palestinier som har varit här i många år. De har varit här i minst ett år efter det att sista beslutet fattades hos Utlänningsnämnden. Jag tycker att man skulle kunna ge beskedet att man ska tillgodose deras behov åtminstone under utredningstiden. Det handlar hela tiden om integration från dag 1, som vi har talat om i dag.

En annan bra grej som är på gång är undervisning i modersmålet. Jag hoppas att det så småningom kommer ett förslag. Själv vet jag att den bästa integrationen kommer genom modersmålet. Vi ser i dag brister i relationen mellan ungdomar och deras föräldrar. Ungdomarna har ingen kontakt med modersmålet.

Jag är glad att man kan diskutera den här frågan. Jag vill skicka en hälsning till utredningen och dem som jobbar med detta. Jag hoppas att man kan börja jobba med modersmålsundervisning redan i förskoleåldern. Det är mycket viktiga år.

Anf. 62 ANITA JÖNSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara instämma i det sista Magda Ayoub sade. Det är väldigt viktigt att barnen redan när de går på förskolan får möjlighet till modersmålsundervisning. I de storstadssatsningar som nu görs kan vi se att en del av resurserna används just för att stärka inte bara det svenska språket utan även modersmålet. Det har visat sig i Skolverkets rapport att detta är en av de bästa insatserna för att möjliggöra för barnen att ta till sig kunskapen på bästa sätt. Jag förutsätter när regeringen återkommer med anledning av Skolverkets rapport att vi får se en positiv bedömning av modersmålet.

Anf. 63 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Herr talman! Jag vill först precisera en sak. Sfi har inte privatiserats i Stockholm. Lernia är inte privat, och studieförbunden är inte privata. Det som har hänt i Stockholm är att man har lagt ut det på anbud. Hur man har handlat med detta osv. är en annan fråga. Men det är inte fråga om privatisering.

Jag måste erkänna att jag är direkt förbryllad över reaktionen från talarstolen. Jag vet att Socialdemokraterna har en annorlunda grundläggande ideologisk inställning än den klasskampsrörelse som här vädras av Vänsterpartiet. Min ideologiska skolning har alltid visat mig att socialdemokratin väljer reformens väg och inte de våldsamma motsättningsarnas väg.

Därför är jag otroligt förvånad över att höra Anita Jönsson hålla med Kalle Larsson som vill röka ut överklassen från Östermalm. Jag vill påminna Anita Jönsson om att FN:s deklARATION om mänskliga rättigheter innehåller en mycket viktig artikel om privat ägande som betraktas som

Anf. 64 ANITA JÖNSSON (s) replik:

Herr talman! Jag noterar att mitt lilla inlägg gav en tolkning av vad jag sade som jag inte gjorde. Jag talade faktiskt om reformens väg. Jag talade om skattesystemet, om socialförsäkringar och om bostadsförsörjningsprogram som en väg att nå målet – makten. Jag talade om makten över sitt eget liv och talade då om arbete.

Vidare sade jag att också jag kan se bekymmer i att områden sluter sig så som sker i några av de områden som Kalle Larsson nämnde. Där vågar man inte öppna sig och möta nya människor. Men genom bostadspolitiken kan man faktiskt förstärka den här slutenheten. Därför tycker jag att det är viktigt att se bostadspolitiken som ett sätt att minska segregationen just genom de bostadsförsörjningsprogram där hänsyn ska tas till segregationen. För mig ligger detta väldigt långt från den tolkning som Ana Maria Narti gav uttryck för.

Anf. 65 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Herr talman! Vi diskuterade här rasismen. Jag vill påminna om att det som hänt i Frankrike en gång till visar hur lätt det är att gå från klasshat till rashat.

All hatpolitik är destruktiv och ett hot mot demokratin. Det måste vi gång på gång på gång klart och tydligt påminna om. Att tala om att röka ut överklassen från Östermalm är att hålla på med hatpolitik.

Sedan vill jag gå vidare och säga följande. Anita Jönsson tycker att studiecheckar och omställningspeng inte behövs därför att människorna är för svaga för att använda sig av sådana möjligheter. Min erfarenhet av åtta års praktiskt arbete med arbetslösa akademiker från andra länder visar att de inte alls är för svaga, men hela tiden behandlas de som små barn. Därför vill vi ge dem ett vapen.

När en människa väljer kurs påverkar den människan skolan eller högskolan. Och när en arbetslös har möjlighet att gå ut från arbetsförmedlingen för att aldrig mer komma tillbaka dit därför att man har behandlat honom eller henne på ett grymt och omänskligt sätt har den här människan – om han eller hon har möjlighet att gå till andra, t.ex. till en invandrarorganisation, för att lösa sina problem – makt att påverka ett system som inte längre fungerar.

Jag ska upprepa vad jag har sagt i en interpellationsdebatt med statsrådet Mona Sahlin: Vi politiker är inte övermänskliga makter som ska ge makt åt människorna. Men vi måste se till att öppna vägen för människorna så att de själva kan ta makten över sin vardag.

Det är vad vi gör med sådana redskap som omställningspengen och studiechecken.

Anf. 66 ANITA JÖNSSON (s) replik:

Herr talman! Om jag inte missminner mig talade jag inte om att någon var svag, utan jag sade att man kanske inte har någon större kunskap om det svenska samhället. Ska jag göra ett val ska jag, för att det ska bli det bästa valet utifrån mig som individ, känna till alla möjligheter som jag har att välja.

Vad jag tycker är det viktiga när arbetsmarknadspolitiken ska utformas eller när det gäller skolpolitiken är att jag möts utifrån de behov som jag just då har och att det finns en hög kvalitet och kompetens hos de människor som ska hjälpa mig på vägen in i det svenska samhället. Det är detta som är det centrala och det som man ska satsa på.

Jag ska veta att vilken skola jag än väljer ska skolan ha så hög kvalitet att mina barn får den goda utbildning som jag kan förvänta mig att alla ska få i det svenska samhället. Det är alltså kvaliteten som är det viktigaste för oss att arbeta med. Arbetsmarknadspolitiken – så som denna i dag är utformad med ett helhetsansvar och med en helhetssyn – tycker jag därför är det bästa sättet för de människor som av olika anledningar behöver ett stöd att komma in på arbetsmarknaden.

Anf. 67 ULLA WESTER (s):

Herr talman! Jag vill tacka socialförsäkringsutskottet för dess seriösa behandling av min motion Sf260 som handlar om döva asylsökande. Utskottet har begärt in yttrande från Migrationsverket och har också kallat till sig representanter från Sveriges dövas riksförbund och på så sätt skaffat sig ett bra beslutsunderlag.

I formell mening har min motion inte vunnit bifall, men den har – som man uttryckte det förr – fått avslag med kran. Utskottsmajoriteten har valt att agera på ett sådant sätt att mitt förslag sannolikt blir verkligt, och det är ju det som är det viktiga, inte formaliteterna.

Herr talman! Från rättssäkerhetssynpunkt är det en självklarhet för oss alla att asylsökande ska ges möjlighet att lägga fram sina skäl på sitt hemspråk. Det måste vara rimligt att även döva omfattas av samma rättssäkerhet.

Barndomsdövas hemspråk är oftast teckenspråket. Många tror att detta språk är internationellt, att samma tecken används i alla länder. Så är inte fallet.

Migrationsverkets yttrande till utskottet andas välvilja, men samtidigt också okunskap. Detta hänger naturligtvis samman med att det i samhället i stort råder stor kunskapsbrist när det gäller de dövas speciella behov och livsbetingelser. Situationen blir heller inte enklare av att också andra språk och kulturer måste vägas in.

I min motion föreslår jag att den lilla gruppen döva asylsökande ska tas emot på *en* förläggning i landet. På så sätt kan resurser, kunskaper och kontaktnät byggas upp och koncentreras. Rimligen skulle detta öka kvaliteten på mottagandet av denna grupp.

Min motion och ett par andra motioner, som också de berör de dövas situation, föreslås av utskottet bli överlämnade till nu pågående utredning om mottagande och introduktion av flyktingar. Jag ser fram emot att få ta del av det betänkandet. Utskottets starka skrivning måste rimligen leda till en förbättrad situation för en mycket utsatt grupp människor.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 4 juni.)

Föredrogs
finansutskottets betänkande 2001/02:FiU24
Tillämpning av EG-förordningen om gränsöverskridande betalningar i euro (prop. 2001/02:168).

*Tillämpning av
EG-förordningen om
gränsöverskridande
betalningar i euro*

Anf. 68 CARL-AXEL JOHANSSON (m):

Herr talman, ledamöter och åhörare! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationen i betänkandet.

I dagens förslag om gränsöverskridande betalningar i euro föreligger en mycket ovanlig möjlighet till utvidgning av tillämpningsområdet för ett EG-direktiv. Utöver att den nya lagen omfattas av eurobetalningar överläts till enskilda medlemsstater att nationellt besluta om den egna valutan också ska omfattas av detta direktiv.

Således kan Sverige besluta om att låta den svenska kronan också omfattas av tillämpningen, liksom Danmark om den danska kronan och England om det brittiska pundet. Det föreligger alltså ett slags optionsrätt till detta.

Om vi beslutar om att den svenska kronan ska omfattas av förordningen ska detta meddelas kommissionen, som sedan ska offentliggöra meddelandet i Officiella tidningen. Denna utvidgning får verkan två veckor efter offentliggörandet.

Med detta följer att gränsöverskridande betalningar i svenska kronor inte får kosta mer inom EU än inhemska transaktioner. Vad kan detta få för konsekvenser för exempelvis kortbetalningar och uttag från uttagsautomater? Vad kan komma att ske på den svenska betalmarknaden?

Svaren på dessa frågor, herr talman, är att det vet ingen, eftersom regeringen avstått från att genomföra någon som helst konsekvensanalys.

Riksbanken, som var en av remissinstanserna, skriver: "En sådan prisreglering skulle påverka aktörernas beteende och sannolikt minska bankernas intresse för att aktivt konkurrera via priset på hemmamarknaden utan att konkurrensen på gränsöverskridande betalningar i kronor ökade." Och Finansinspektionen skriver: "Eftersom det i promemorian saknas en konsekvensanalys är det enligt Finansinspektionens mening svårt att göra en uttömmande bedömning av de ekonomiska effekterna av lagförslaget och vilka strukturella förändringar förslaget kan komma att medföra."

Svenska bankföreningen pekar på troliga konkurrensnackdelar för bankerna som rimligen kommer att påverka enskilda kunder och konsumenter, eftersom effektiva gränsöverskridande betalningar kräver volymer som inte kan uppnås med den svenska kronan. Bankernas korttjänster kan komma att förändras då kostnaderna kvarstår men intäktsbortfall är att förvänta.

Att reducera möjligheterna till kostnadstäckning för exempelvis automatuttag utanför Sverige skulle kunna innebära att många svenska aktörer hänvisas till att erbjuda endast nationella bankkort.

Herr talman! Med dagens förslag till beslut kommer Sverige inte att disponera frågan om hur förordningen ska tillämpas på svenska kronor,

utan det blir ytterst EG-domstolen som har att avgöra detta och tolka förordningens tillämpning.

Den nu angivna tolkningen innebär att företag och medborgare i andra EU-länder torde kunna åberopa förordningen och det svenska beslutet för att hävda att avgifterna för deras transaktioner i svenska kronor, i och utanför Sverige, ska omfattas av förordningen. Detta kan komma att få konsekvenser på den inhemska betalmarknaden. Tolkningen avgörs av EG-domstol, och vi som lagstiftare kommer i realiteten att sakna möjligheter att bidra till klarlägganden.

Lagrådet menar därför i sitt yttrande till finansutskottet att man måste fråga sig om Sverige frivilligt ska utvidga tillämpningen av en förordning där betydande svårigheter kan förväntas komma att uppstå vid tillämpningen både för dem som ska rätta sig efter bestämmelserna och för dem som ska övervaka dem.

Frågan måste besvaras med ett nej just för att en konsekvensanalys saknas.

Herr talman! Jag vill i dag fråga Tommy Waidelich och Socialdemokraterna hur man med säkerhet vet att inga negativa konsekvenser uppstår på den svenska betalmarknaden för konsumenten. Kommer vi att betala mer för kortuttag här hemma, eller kommer våra betalkort att gälla nationellt framöver och därmed inte kunna användas för uttag utomlands? Varför vill inte Tommy Waidelich och Socialdemokraterna vänta på en konsekvensanalys? Vore det inte bättre att bereda vägen för ett snabbt och snart beslut om inträde i EMU för att öka den svenska integrationen i EU?

Att med ett lagförslag rörande gränsöverskridande betalningar ensidigt och i förtid försöka likställa Sverige med länder som deltar i valutaunionen är fel sätt att närma Sverige till EMU.

Därför, herr talman, yrkar jag återigen bifall till reservationen om att en konsekvensanalys måste genomföras innan den svenska kronan tillåts omfattas av förordningen.

Anf. 69 TOMMY WAIDELICH (s):

Herr talman! Med den lag som vi nu diskuterar blir det lättare och billigare att föra pengar mellan EU-länder, antingen det handlar om bankomatuttag under semesterresan eller om affärer mellan två småföretagare i olika EU-länder.

Lagen bygger på en EU-förordning som säger att de avgifter som banker och andra institut tar ut för gränsöverskridande betalningar ska vara samma som de avgifter som tas ut för motsvarande betalningar inom ett och samma land. Det innebär att avgiften för att t.ex. föra pengar mellan banker inom EU ska vara samma som avgiften mellan banker i Sverige.

EU-kommissionen genomförde i mars 2001 en undersökning av bankers uttag av avgifter för gränsöverskridande betalningar. Det visade sig att överföringar är dyra jämfört med inhemska transaktioner. För 1 480 överföringar om vardera 100 euro som gjordes inom unionen var medelavgiften drygt 24 euro. Medelavgiften som togs ut av svenska banker för att sända 100 euro till andra medlemsstater uppgick till mer än 27 euro. Det innebär att runt en fjärdedel av pengarna försvinner i avgifter när de förs mellan medlemsländerna.

Ett annat exempel är avgiften för bankomatuttag. Vi svenskar betalar i vanliga fall ingenting för bankomatuttag i Sverige, samtidigt som vi betalar 30–40 kr för samma uttag utomlands. Det är två viktiga exempel på avgifter som är för höga för gränsöverskridande betalningar.

Lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2002. Då ska förordningen tillämpas på elektroniska transaktioner, dvs. främst kortbetalningar och uttag från bankomater. För gränsöverskridande pengaöverföringar som utförs via olika institut ska den gälla senast fr.o.m. den 1 juli nästa år. Till att börja med ska förordningen gälla betalningar upp till 12 500 euro, men fr.o.m. den 1 januari 2006 höjs beloppet till 50 000 euro.

Om allt faller väl ut kan tiotusentals svenskar redan i sommar dra nytta av denna nya EU-förordning. De som turistar i annat EU-land kan i så fall ta ut pengar i bankomaten utan att betala höga avgifter. Successivt kommer fler att kunna dra nytta av förändringen. Jag tänker framför allt på alla de småföretag som gör affärer i andra EU-länder.

I motion Fi26 av Carl-Axel Johansson, Moderaterna, vill man att regeringen återkommer med en konsekvensanalys avseende de ekonomiska effekter som kan uppstå på grund av lagen. Carl-Axel Johansson har upprepat kravet i debatten i dag och vill ha svar på frågan varför utskottets majoritet avvisar kravet.

Det är märkligt att Moderaterna intar en så försiktig hållning. Varför tvekar Moderaterna i ett konkret exempel på EU-integration som är till nytta för konsumenterna och småföretagarna? I det här fallet är konsekvenserna enbart marginella om man ser till hur stor del av alla betalningar som är gränsöverskridande.

I Sverige är mindre än 1 % av alla betalningar som initieras gränsöverskridande. Mot bakgrund av det anser utskottet att det inte behövs någon konsekvensanalys. Det säger sig självt att den ringa omfattningen av transaktioner gör att effekterna blir marginella.

Utskottet anser att regeringens förslag bör bifallas av riksdagen men att lagen och ikraftträdandebestämmelsen bör utformas i enlighet med de smärre justeringar som Lagrådet föreslår. De framgår av betänkandet.

Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på reservationen.

Anf. 70 CARL-AXEL JOHANSSON (m):

Fru talman! Jag måste säga att det Tommy Waidelich här säger är en konsekvensanalys som han själv har skapat. Detta är ingen objektiv konsekvensanalys, utan det är ett önsketänkande. Jag får hoppas att Tommy Waidelich kanske har rätt och att jag, Moderaterna och alla andra har fel. Det är ingenting objektivt att grunda detta på. Det är ingenting alls som egentligen framgår i det som Tommy Waidelich har sagt.

Om vi knyter den svenska kronan till euron kommer samma tillämpning att gälla. Nu kostar det ingenting att göra automatuttag i Sverige men 35 kr att göra dem utomlands. Vad är det som säger att det inte kommer att kosta 35 kr att göra uttag inom Sverige också? Det ska ju kosta lika mycket att göra betalningar oaktat i vilket EU-land man är. T.ex. den frågan har Tommy Waidelich inte svarat på.

Om det är små gränsöverskridande betalningar med kronan är det massor av uttag i svenska kronor som görs inom vårt land av den enskilde konsumenten. Vad kommer dessa att kosta nu när svenska kronan

*Tillämpning av
EG-förordningen om
gränsöverskridande
betalningar i euro*

knyts till denna förordning frivilligt och i förtid? För att nu inte tala om tolkningssvårigheterna, som Lagrådet säger. Lagrådet ger egentligen en bakläxa men hittar små finurliga lösningar för att man delvis ska kunna bifalla regeringens proposition.

Anf. 71 TOMMY WAIDELICH (s):

Fru talman! Det går lätt att göra raka enkla matematiska övningar, men i det här fallet är det faktiskt så att 1 % av alla betalningar är gränsöverskridande. Om de inhemska betalningarna är gratis kan man inte säga att de automatiskt, bara därför att de harmoniseras, blir lika dyra som de gränsöverskridande som utgör 1 %.

Sedan får man också se till en banks hela verksamhet. Det finns flera olika avgifter som en bank tar ut. Banker kan också använda sig av kostnadsbesparingar och andra sätt att effektivisera sin verksamhet. Jag tror inte att konsumenterna i Sverige kommer att acceptera avgiftshöjningar på inhemska transaktioner. Så har det varit tidigare när sådana föreslagits av banker. Det har blivit en folkstorm.

Jag skulle vilja återkomma till frågan om Moderaternas tvehägsenhet. Carl-Axel Johansson nämnde EMU i sitt första inlägg. Jag tycker att det är konstigt att Moderaterna tvekar samtidigt som de manar på i EMU-frågan. Det här är ett förslag som ligger i linje med tankarna om EU:s fria rörlighet för människor, varor, tjänster och kapital. Förslaget är dessutom sprunget ur en diskussion mellan euroländerna. Om Moderaterna inte ens kan ta detta lilla steg mot en EU-harmonisering, hur ska de då orka med de anpassningar av banksektorn som EMU-medlemskap kräver?

Anf. 72 CARL-AXEL JOHANSSON (m):

Fru talman! De anpassningarna är jag övertygad om att banksektorn kommer att lösa väldigt bra. Men vad man inte kommer att lösa är den här optionen som utnyttjas för att kunna klara av de gränsöverskridande betalningarna i svenska kronor. Det kan få konsekvenser på den svenska betalmarknaden som vi i dag inte kan se för den enskilde svenske konsumenten. Därför säger vi helt klart att detta inte är bra. Bättre vore att knyta oss till EMU så fort som möjligt. Hade vi varit där hade vi kommit förbi den här debatten i dag; då hade det varit helt klart. Tillämpningen gäller för gränsöverskridande betalningar i euro. Det är så EU-direktivet lyder. Hade vi varit anslutna till EMU hade vi inte behövt ta den här debatten i dag om de eventuella skador det får för den inhemska svenska betalmarknaden.

Detta är inte tvehägsenhet, Tommy Waidelich, utan detta är att värna den enskilde svenske konsumentens rätt att kunna betala med sin egen svenska krona inhemskt, utan onödiga dyra avgifter. Det har vi inte sett någon som helst konsekvensbeskrivning av.

Anf. 73 TOMMY WAIDELICH (s):

Fru talman! Men detta är precis att vi ska göra som euroländerna gör. Varför kan inte svenska banker klara av det här när euroländernas banker gör det? Jag tror på de svenska bankernas kompetens. Jag tror att de svenska bankerna mycket väl kan klara av den här lilla förändringen. Det är ändå 1 % av alla betalningar som berörs, som är gränsöverskridande. Det finns ett starkt konsumentintresse bakom detta.

Finansinspektionen har regeringens uppdrag att titta på de gränsöverskridande betalningarna och har i en nyligen presenterad rapport kommit fram till att den information som bankerna i dag lämnar om betalningsöverföringar inom EES, det ekonomiska samarbetsområdet där även Norge och Island ingår, är för bristfällig och behöver förbättras. Det är ett exempel på att det krävs åtgärder på det här området. Det här betänkandet är ett uttryck för det. Vi ska kunna nå förbättringar för svenska turister utomlands likaväl som för svenska småföretagare som handlar med andra EU-länder.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 4 juni.)

5 § Krigsmaterielexporten år 2001

*Krigsmaterielexporten
år 2001*

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande 2001/02:UU11
Krigsmaterielexporten år 2001 (skr. 2001/02:114).

Anf. 74 KARIN ENSTRÖM (m):

Fru talman! Nu står vi här igen och ska behandla regeringens årliga skrivelse om den svenska exportkontrollpolitiken och krigsmaterielexporten.

Vi hoppas och drömmer alla om en fredlig värld där folk är sams och inga krig existerar. Verkligheten är tyvärr en helt annan. Världen är fylld av väpnade konflikter, både inom stater och mellan stater. Det internationella samfundet försöker att på olika sätt minska verkningarna av våldet.

I FN-stadgan har man sedan länge försökt att bringa något slags ordning och reda i det kaos som krig och konflikt innebär, bl.a. genom att definiera när ett land faktiskt har rätt att använda våld för att försvara sig och sina invånare. FN-stadgan bör ligga som grund när vi behandlar frågor om krigsmaterielexport. Alla länder, inte bara Sverige, har rätt att bygga och upprätthålla en försvarsmakt för att trygga landets suveränitet och frihet. Därför ser jag det inte som moraliskt förkastligt att Sverige säljer krigsmateriel till andra länder, men självklart ska vi göra det på ett kontrollerat sätt. Ett klokt regelverk med välfungerande prövningsmekanismer är nödvändigt.

Regelverk finns både på nationell och på internationell nivå. Sverige deltar i flera s.k. exportkontrollarrangemang för att bl.a. förhindra spridning av massförstörelsevapen. Terroristattackerna i New York och Washington den 11 september har visat att massförstörelse kan åstadkommas utan att traditionella massförstörelsevapen används. En av många slutsatser man kan dra av det är att arbetet inom de multilaterala exportkontrollarrangemangen nu måste fokuseras på hur samarbetet ska utvecklas för att bli effektivare, inte minst som ett instrument mot internationell terrorism.

Sverige har under en lång tid haft ett starkt försvar och en stark försvarsindustri, men den säkerhetspolitiska omvandlingen har helt förändrat hotbilden och Sveriges säkerhetspolitiska läge. I dag är vårt försvar

betydligt mindre än tidigare, ja, alltför litet enligt oss moderater. Vårt behov av försvarsmateriel är mindre än tidigare, framför allt volymmässigt sett men inte kvalitativt sett.

Utvecklingen är likartad den i Europas övriga länder. Den minskade efterfrågan på försvarsmateriel har i sin tur inneburit att försvarsindustri-företagen i Sverige och i övriga Europa har varit tvungna att omstruktureras och rationalisera. Man söker samarbete över nationsgränserna när det gäller såväl forskning och utveckling som produktion. Jag välkomnar det här samarbetet. Det är en naturlig följd av vår gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik och en förutsättning för att det ska finnas kvar någon europeisk försvarsindustri över huvud taget.

En ytterligare förutsättning för en omstrukturerad försvarsindustri är att det inte föreligger några större skillnader mellan deltagande länders exportpolitik om det här ska fungera över gränser. Med tanke på den här utvecklingen tycker vi moderater, och det har vi framfört under flera år, att det vore naturligt att i EU ta ett gemensamt ansvar även för exportkontrollen. Vi har redan nu en gemensam uppförandekod. Men nu är det dags att utveckla det här samarbetet. Vår vision är att få fram EU-gemensamma exportregler för krigsmateriel. Vi inser att det kommer att ta tid, och därför vore det bra om Sverige kunde börja driva frågan redan nu. Fru talman! Jag vill därför yrka bifall till vår reservation nr 8.

Jag vill också understryka det som utskottet framhåller i betänkandet angående det vi lite slarvigt benämner lätta vapen. Sverige arbetar tillsammans med andra länder för att förebygga och bekämpa destabiliserande ansamlingar, okontrollerad spridning och illegal handel med dessa vapen. Det är angeläget att regeringen nu påskyndar arbetet med den utlovade nationella handlingsplanen angående lätta vapen.

Det är också angeläget att Sverige fortsätter att driva de här frågorna internationellt. Ett exempel på detta är det samarbete som har inletts mellan parlamentariker härifrån Sveriges riksdag, centralamerikanska parlament och Spanien, regeringsrepresentanter, Kristna fredsrörelsen och FN. Vår förhoppning är att denna typ av samarbete ska kunna fungera som en modell för det fortsatta arbetet med lätta-vapenproblematiken även i andra delar av världen.

Anf. 75 BERIT JÓHANNESSON (v):

Fru talman! På regeringens rapport om krigsmaterielexporten har Vänsterpartiet, som vi alltid brukar ha, en motion. Den omfattar i år 26 förslag till beslut. 13 av dem omfattar länder som vi inte anser ska vara tillåtna för svensk export av krigsmateriel. Utskottet har inte gått in i detalj i de här motionsyrkandena utan har avslagit allihop med hänvisning till det svenska regelverket.

Jag vill i alla fall lyfta fram två frågor som är särskilt viktiga i dag.

Den ena handlar om Israel och Palestina. Konflikten består i att Israel, som är den ockuperande parten, anfäller palestinska områden, de ockuperade, med stridsvagnar och attackhelikoptrar i ett försök – enligt egen utsago – att förhindra fortsatta terrorattacker på israeliskt område. Infrastruktur, civila hus, barn, kvinnor och gamla drabbas hårt i denna konflikt.

Under konflikten mellan Israel och Palestina tillverkas lastbilshytter på Volvo Lastvagnar. De ska sedan monteras på chassin i USA och sän-

das till Israel. Lastbilshytterna är specialutrustade med bl.a. skottsäkert glas. Trots detta har ISP, efter erhållandet av tekniska data från Volvo Lastvagnar, rubricerat dem som civilt materiel. Men detta hindrar inte att lastbilarna, som blir slutprodukten, kan användas som krigsmateriel, antingen genom att de används direkt eller genom att man gör lite förändringar. Det är ju väl känt att fordon som levererats till Irak förändrades så att de kunde användas som mobila avskjutningsramper för missiler. Att man påpekar att vissa tekniska detaljer skulle göra dem mindre användbara till krigsmateriel är ett kryphål som visar på dubbelmoral.

Fru talman! Den andra frågan jag vill lyfta fram handlar om Indien och Pakistan.

Bofors har nu fått lov att lämna anbud på haubitsar till Indien. Det har sedan länge funnits en levande konflikt mellan Indien och Pakistan. På senare tid har konflikten eskalerat. Dagligen mullrar kanonerna i Kashmir, och över miljonen soldater står enligt uppgift mot varandra vid Indiens och Pakistans gemensamma gräns. Samtidigt befinner sig personal från Bofors i Indien och utbildar armén på den långskjutande robot som Bofors avser sälja till Indien. Om det eskalerar ytterligare till fullskaligt krig mellan Indien och Pakistan innebär det en betydande risk för ett kärnvapenkrig.

På båda sidor finns vapen som är tillverkade här i Sverige. Barn, kvinnor och män dör i dag av vapen som är producerade på våra svenska fabriker.

Om Bofors skulle få tillstånd att exportera innebär det att Sverige exporterar till ett land som helt uppenbart är indraget inte bara i en väpnad konflikt, vilket ju i sig innebär att landet är förbjuden mottagare av svenska vapen enligt vårt regelverk, utan i en konflikt som faktiskt kan eskalera till fullt krig.

Myndigheterna och regeringen hänvisar till det gamla avtal som finns mellan Indien och Sverige på området, ett avtal som slöts 1985, och vill att vi ska betrakta den aktuella leveransen som en följdleverans. Trots att man från Indien har haft ett anbudsförfarande med flera länder på denna order, vilket Bofors vann, betraktar regeringen nu den order som Bofors har fått som en följdleverans kopplad till det här avtalet. Men det är inte muttrar och skruvar vi talar om här, inte heller kulor eller ett modernare sikte. Det är ett nytt vapensystem!

Sverige har ett regelverk för krigsmaterielexport. Det är bra. Vänsterpartiet vill i och för sig ha strängare regler och en mer restriktiv tolkning av dessa. Men det kan ju inte vara den enda utgångspunkten för ställningstagande om export ska få ske eller ej i den typ av konflikt som uppstått mellan t.ex. Israel och Palestina. Här handlar det inte bara om att följa regelverket utan också om att ta ansvar för den politiska utvecklingen i området. Och det gör man inte genom att underlätta för den aggressiva israeliska staten att skaffa krigsmateriel så att den kan fortsätta sina brott mot folkrätten och mänskliga rättigheter.

Man har också ett ansvar för att Indien inte ska kunna skaffa mer effektiva vapen i en situation som faktiskt gränsar till regelrätt krig med Pakistan. Trovärdigheten för avtal måste ställas mot trovärdigheten för ett försvar för fred och avrustning, för mänskliga rättigheter och för förebyggande civil konfliktlösning.

Jag anser att det är bra med regler för krigsmateriel och övrig materiel. Men Vänsterpartiet vill ha strängare regler och en mer restriktiv tolkning av dessa, som jag sade förut. Det ska också vara samma regler för övrig krigsmateriel som för materiel för strid. Och vi kräver en ökad öppenhet i rapporterna, bl.a. när det gäller vilka utförelselansökningar som har avslagits.

Som svar på de flesta av våra förslagspunkter, eller rättare sagt alla, har utskottet, sorgligt nog, svarat på samma sätt som förra året: avslag.

Nu vill jag förena mig med Karin Enström här angående betydelsen av att bekämpa handeln med lätta vapen. Lätta vapen är ett enormt problem. FN uppskattar att det finns 2 ½ miljon lätta vapen bara i de centralamerikanska länderna. Men det finns ingen egen produktion inom området. Alltså importeras de eller finns kvar sedan tidigare. Den oberoende fredsstiftelsen Foundation Areas uppger att utgifterna som är relaterade till lätta vapen uppgår till 14 % av bruttonationalprodukten i regionen – detta i länder som vi vet har stora sociala och andra problem och som skulle behöva pengar till annat än vapen.

Lätta vapen är något som orsakar mycket lidande och död. De är något som vi alla kan drabbas av. Därför är en global kamp mot dessa mycket väsentlig. Här i Sverige har vi gjort en hel del i syfte att minska tillgången på dessa vapen. Både inom FN och inom OSSE genomförs ett gott arbete genom krav på öppenhet och transparens i vapenhandeln. Det här, fru talman, är ett arbete som vi gärna deltar i och vill utveckla.

Vänsterpartiet har en egen reservation och fem reservationer tillsammans med Miljöpartiet. Vi står naturligtvis bakom alla, men för att vinna tid yrkar jag bifall endast till reservationerna 2 och 5.

Anf. 76 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Fru talman! Som tidigare talare sagt är det här betänkandet skrivet utifrån den årliga rapport som vi får från regeringen om vapenexport. Den brukar följas av en årlig motion från Miljöpartiet de gröna som också behandlas i det här sammanhanget. Vi kan väl alla konstatera att ingen av oss har flyttat sina positioner särskilt mycket i det här betänkandet. Fortfarande står vi för en mer restriktiv vapenexport och tycker att det borde vara självklart att samma regler gäller för vapenexport som när vi diskuterar t.ex. bistånd.

Jag tänkte vidröra det problem som vi väl oroas väldigt mycket av just nu, nämligen situationen i Kashmir och de problem som finns mellan Indien och Pakistan. De tydliggör just det som vi vill ska ske. Det behövs en restriktivare vapenexport från Sveriges sida, och det kan inte vara självklart som regeringen tycks tycka att följdleveranser får fortgå också om man har en krissituation eller en stark upprustning, som i det här området, av kärnvapen.

Jag tycker att det är ganska bedrövligt att regeringen kan dra in det bistånd som går till skolor och utbildning för barn i Indien, men man slutar inte leverera vapen. Är det någonting som barnen behöver är det väl mindre vapen och mer kunskap. Alltså borde regeringen reagera precis tvärtom, nämligen öka biståndet och stödet till människor i landet och minska möjligheterna för regimen att använda sig av vapen. Det här tycker jag är oerhört angeläget, och det borde vara med i en mer genomgripande diskussion i det politiska livet i Sverige.

Jag har ju suttit med i utredningen Globkom, som bl.a. skulle handla om en mer samordnad politik på det internationella området. Det var oerhört intressant när vi kom in på vapenexportfrågan. Då var det inte aktuellt att ha någon samordnad politik, och då var det inte heller aktuellt att över huvud taget skriva någonting om den oerhört viktiga frågan om vapen och försäljning av vapen i ett internationellt, globalt perspektiv.

Jag står naturligtvis bakom alla de reservationer som Miljöpartiet har skrivit i det här betänkandet, men för tids vinnande vill jag yrka bifall bara till reservation 2, som tar upp följdleveranser, och till reservation 7, som tar upp försvarsmaterielsamarbetet inom EU.

Där är vi oerhört oroliga för att den i ett internationellt perspektiv kanske relativt restriktiva vapenexportpolitik som Sverige ändå har kan bli betydligt mer liberal och tillåtande via det samarbete som man går in i inom EU och inom WEAG. Vi tror nämligen inte att det leder till att den svenska restriktiva politiken kommer att dominera. Det kommer att leda till att än fler svenska vapen kommer att finnas ute i världen. I den mån man inte lever upp ens till de regler som Sveriges regering har satt upp för att man ska få handla vapen tar man det via något av de andra länderna, och då tvingas Sverige bidra med leveranser eftersom en stor del kommer att vara svensktillverkat. Här borde regeringen ha varit betydligt tydligare innan man gick in i det här samarbetet. Det är som vi ser det en oerhört stor risk att man inte ens kommer att kunna behålla den restriktiva vapenexport som Sverige har i det här samarbetet. Man får en ännu mer liberal vapenexport.

Därav kommer sig vår reservation, och därav kommer sig också att jag yrkar bifall till den.

Anf. 77 CARINA HÄGG (s):

Fru talman! Det är ärende UU11 som vi debatterar denna fredag i kammaren. Jag tror att vi alla under det år som har förflutit sedan vi sist diskuterade de här frågorna har funderat över, som någon var inne på, vad som hände den 11 september. Det finns också andra händelser som återigen tydligt har visat att det här med vapen kan vara svårt att definiera. Man kan tydligen använda sig av flygplan som vapen. Några av oss har besökt Rwanda och återigen fått höra berättelserna, nu på plats, om hur hackor och jordbruksverktyg kan användas som vapen. Vi har sett hur vanliga brev, preparerade med mjältbrand, i princip kan användas som dödande vapen. Vapen är alltså på sätt och vis en bred beteckning.

I det här betänkandet ska vi behandla de traditionella begreppen i fråga om vapen. Regeringen har ju sedan 1985 årligen lämnat riksdagen en skrivelse med en redogörelse för den svenska krigsmaterieexporten. Sverige var det första landet som valde det sättet för att göra en sådan här redovisning. Sedan har man också försökt att utveckla det här sättet att få en diskussion i kammaren.

I årets skrivelse lämnas en redogörelse för den svenska exporten av krigsmateriel under 2001. I skrivelsen ser läsaren att det även finns uppgifter som är menade att bredda diskussionen kring frågor relaterade till krigsmaterieexport – och då inte bara här i kammaren. Det handlar också om att göra information tillgänglig för organisationer som följer det här området, och också enskilda människor som kan plocka ned de här uppgifterna från Internet.

Frågor som rör export av krigsmateriel handlar om politiska beslut där utrikes- och säkerhetspolitiska avvägningar måste göras. Som en stomme har vi en restriktiv lagstiftning, och vi hanterar en uppdelning mellan krigsmateriel för strid och övrig krigsmateriel. Krigsmateriel får inte tillverkas utan tillstånd, och jag vill säga att jag har uppfattat det som att det finns en bred enighet i Sveriges riksdag om att man inte ska inkludera alla varor i det här förfarandet med prövning.

Enligt en studie från bl.a. Världsbanken finns ett tydligt samband mellan korruption och ökad fattigdom. När offentliga medel hamnar i fel fickor uteblir den ekonomiska tillväxten och utbyggnaden av nödvändiga sociala skyddsnet försvåras. Tillväxten bromsas upp. Jag tror att man kan dra en slutsats till. Konfliktrisken höjs i en sådan här miljö. Korruption, mutor och svart handel får en grogrund. Vi vet att handeln med vapen till sin natur är mer sluten än handeln på andra områden. Det kan bli en olycklig kombination av denna slutenhet, korruption och en svår social miljö där man inte har något större hopp om en bättre framtid för sig själv och sina barn. Det kan leda till en laddad situation.

Jag vill understryka att det är mycket välkommet att vi kan följa regeringens arbete med att belysa och bekämpa korruptionen inom handeln, och speciellt inom det här krigsmaterielområdet, där det under lång tid inte fanns något pågående arbete av det här slaget. Jag vill understryka att det är oerhört välkommet att regeringen sedan något år tillbaka bedriver det här mycket viktiga arbetet. Att mutor och bestickning även ger en osund konkurrens är ytterligare ett skäl att se upp med denna korruption. Då tänker jag mest på *dual use*-produkter. Även om det senare inte är det tyngsta skälet finns det ändå med i bilden.

Fru talman! Innan jag helt glider i väg i korruptionsfrågan vill jag kort avsluta med att informera om att resultatet av arbetet inom Corruption in the Official Arms Trade, COAT, kommer att redovisas i nästa års skrivelse.

Fru talman! Till utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstagande har fogats nio reservationer varav åtta från Miljöpartiet och Vänsterpartiet och en från Moderaterna. Det är kända ståndpunkter som tas upp, och jag ska även i år yrka avslag på de här reservationerna. Samtidigt vill jag i samma tradition yrka bifall till förslaget från utskottets majoritet, alltså bifall till förslaget i det betänkande som vi nu har framför oss och debatterar här.

Det måste sägas att krigsmaterielexporten från Sverige är begränsad och att enstaka försäljning av större system kan orsaka kraftiga svängningar i den årliga statistiken. Svängningar i nutid med kort verkan måste skiljas från långsiktiga trender med mer varaktig exportnivå. Faktureringen av krigsmateriel under 2001 uppgick till ett värde som motsvarar en minskning med 10 % jämfört med året innan, alltså år 2000. Exporten svarade för 30 % av försvarsindustrins totala fakturerade försäljning av krigsmateriel under året, och krigsmaterielexportens andel av den totala varuexporten har under 2001 minskat från 0,55 % till 0,4 %.

I betänkandet finns även i år en kortare beskrivning av vad som görs på området lätta vapen. Det känns framåtsyftande och meningsfullt att få redogöra för vad som görs på området och att synliggöra det arbete som riksdagens ledamöter också tar aktiv del i. Man kan, som bekant, jobba

med sådana här frågor på många olika sätt, och de kan komplettera varandra. Det här är ett bra exempel på sådant arbete.

Fru talman! Regeringen kommer att tillsätta en utredning med uppgift att se över exportkontrollregelverket och dess tillämpning mot bakgrund av den ökande internationaliseringen. Det är en fråga som vi har diskuterat under i alla fall de två senaste åren.

En annan fråga som har varit uppe för diskussion är att enligt lagen om krigsmateriel får tillstånd för utlandssamverkan beviljas endast om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges utrikespolitik. En bred parlamentarisk uppslutning liksom insyn är mycket viktig. Det var glädjande att det fanns de som sade att Sverige ligger i framkanten när det gäller detta även med europeiska mått mätt.

Riksdagen har ett ansvar för att följa hur mänskliga rättigheter vägs in i de beslut om export som fattas. Jag vill hävda att så även görs. ”Ovillkorligt hinder” är ett bekant begrepp för denna kammare, liksom att avtalen kan vara mer eller mindre framsynta och välvalda när man ser på dem i backspegeln. Vår debatt ska, när den är som bäst, vara sådan att den bidrar till att förebygga att vi ser något önskat i backspegeln framöver.

Med detta vill jag tacka för den här mandatperiodens sista anförande och sista debatt i den här frågan, men jag gissar att det kanske kommer någon replik också.

Anf. 78 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Fru talman! Det var intressant att Carina Hägg tog upp de vidgade hoten och också inkluderade sociala situationer. Det fick mig att fundera lite grann på regeringens politik när det gäller export av vapen till Sydafrika. Jag uppfattade att regeringen förde en mycket aktiv politik för att sälja JAS-plan i Sydafrika och lyssnade väldigt lite på alla de NGO:er i Sydafrika som varnade för de sociala nedskärningar som landet skulle bli tvingat att göra för att klara att finansiera detta.

I dag kan vi se att det har gjorts ganska kraftiga neddragningar på den sociala budgeten i Sydafrika för att klara bl.a. den ökade militära budgeten. Min fråga är då: Stämmer detta överens med den politik som regeringen vill föra?

Anf. 79 CARINA HÄGG (s) replik:

Fru talman! Jag måste först klargöra något som vi egentligen alla vet, men jag vill understryka det ändå: Sydafrika är i dag en demokrati. Sydafrika har parlamentariker som liksom vi har att se till sitt lands bästa och göra de klokaste avvägningarna mellan olika politikområden. Den respekten måste vi visa det sydafrikanska parlamentet liksom alla andra parlament.

Jag tror att vi på många plan har en god dialog med det sydafrikanska samhället. Det handlar om NGO:er, myndigheter och enskilda individer. Det är en dialog från parti till parti, mellan oss parlamentariker och på regeringsnivå. Jag tycker att vi har ett konstruktivt utbyte och en bra dialog. Jag vill peka på att det snart kommer att äga rum en stor konferens i Johannesburg där man väldigt brett ska debattera bl.a. utvecklingsfrågor, en global hållbar framtid och ett hållbart samhälle.

Sydafrika är i dag ett land som spelar en stor roll också utanför sitt eget territorium. Jag vill mena att vi också har starka förväntningar från omvärlden på att Sydafrika ska spela en stor roll när det gäller att lösa konflikter på den egna kontinenten. Sydafrika möter alltså många blandade krav på hur man ska hantera sin egen och de omgivande staternas situation. Här är man också beredd att spela en väldigt aktiv roll. Jag är väldigt tacksam för att t.ex. Nelson Mandela fortfarande är inblandad i att lösa upp konflikten i Burundi.

Anf. 80 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Fru talman! Det var ju ett förklarande inlägg om hur Carina Hägg ser på Sydafrika som demokrati, men det var definitivt inte något svar på min fråga hur hon såg på vapenexporten och den ökade militära budgeten i Sydafrika kontra den i dag minskade budgeten på den sociala sidan.

Om de vidgade hoten i världen också inkluderar de ökade sociala klyftorna måste man vara med och jobba där. Om nu Sverige har så bra kontakter med Sydafrika och anser att det fungerar så bra i Sydafrika borde också regeringen i sin marknadsföring ha talat om att det är viktigt att man satsar socialt för att inte öka klyftorna. Man borde inte ha varit så fruktansvärt aktiv som man var för att sälja JAS-plan.

För mig är det ett moraliskt dilemma att Sverige och Sveriges regering mycket aktivt har bidragit till de sociala klyftorna i Sydafrika.

Anf. 81 CARINA HÄGG (s) replik:

Fru talman! Jag har väldigt stor respekt för mina kolleger i Sydafrika, de sydafrikanska parlamentarikerna, och det skulle vara mig främmande att sätta mig över dem och göra andra bedömningar åt dem. Jag tror att de är bäst skickade att inför sina väljare redovisa vilka överväganden de har gjort mellan olika politikområden.

Det är viktigt för alla oss parlamentariker, oberoende av vilket lands medborgare vi representerar, att vi gör en rimlig avvägning mellan de satsningar som vi gör på att skydda vårt land genom att inhandla krigsmateriel och de satsningar som vi gör för att utveckla den sociala välfärden och trygghetssystemen och för att bekämpa arbetslöshet och utanförskap. De områdena behöver inte stå i ett motsatsförhållande till varandra. De kräver båda uppmärksamhet, engagemang och resurser. Jag förutsätter att man också i Sydafrika jobbar på ett sådant sätt att man försöker göra de bästa avvägningarna mellan dessa olika politikområden.

Vi vet att behoven i Sydafrika är stora. Man har många problem att hantera som man har ärvt av en tidigare regim. Vi är genom NGO:er och biståndsprojekt engagerade i att bidra till att utveckla det sydafrikanska samhället utifrån sydafrikanernas egna önskemål och förutsättningar.

Anf. 82 ÅKE CARNERÖ (kd):

Fru talman! I detta betänkande behandlas regeringens skrivelse nr 114 till riksdagen angående redogörelse för den svenska exportkontrollpolitiken och exporten av krigsmateriel under 2001. Jag yrkar bifall till utrikesutskottets förslag i betänkande nr 11.

Den svenska krigsmaterielexporten är omgärdad av restriktiva nationella regler och är en viktig del av svensk försvars- och säkerhetspolitik. Krigsmateriel får varken tillverkas i landet eller exporteras utan till-

stånd. Även all försvarsindustriell samverkan förutsätter tillstånd. Export tillåts om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot svensk utrikespolitik.

EU:s gemensamma uppförandekod för vapenexport från 1998 innehåller kriterier för export och är en minsta gemensam nämnare på exportkontrollområdet. Medlemsstaterna kommer enligt denna kod att göra sitt yttersta för att uppmuntra andra vapenexporterande länder att ansluta sig till uppförandekodens principer och är ”fast beslutna att hindra export av materiel som kan användas för internt förtryck eller internationell aggression eller bidra till regional instabilitet”.

Fru talman! Några fakta om den begränsade exporten av krigsmateriel under 2001 kan nämnas. Dess andel av den totala varuexporten har minskat från 0,55 % till 0,4 %. Värdet för beviljade utförseltillstånd ökade från 4,6 miljarder kronor till 23,9 miljarder kronor beroende på utförseltillstånd för JAS 39 Gripen till Sydafrika. Värdet av exportleveranserna minskade från 4,3 miljarder kronor till strax över 3 miljarder kronor. Exporten motsvarade 30 % av försvarsindustrins totala försäljning.

Fru talman! Kristdemokraterna anser att det svenska försvarets främsta uppgift är att försvara landet mot väpnat angrepp och värna vår fred, frihet och säkerhet. Därmed erkänner vi värdet av en inhemsk försvarsindustri som en säkerhetspolitisk tillgång. För att möta morgondagens hot och risker måste det svenska totalförsvarets materielförsörjning säkerställas och gå i takt med den snabba teknologiutvecklingen.

Sveriges militära alliansfrihet bygger på att vi har inhemsk kompetens och kapacitet att utnyttja och underhålla vår försvarsmateriel under kriser och krig. Vår inhemska industri bidrar till att skapa respekt för vår vilja och förmåga att föra en långsiktig och konsekvent försvarspolitik. Utan tillräcklig inhemsk kompetens blir vi beroende av omvärlden för vårt oberoende.

Även Försvarsmaktens anpassningsförmåga i ett skymningsläge är beroende av försvarsindustrins tekniska kompetens. Svenskt deltagande i fredsfrämjande insatser medför ökade krav på samverkansförmåga, vilket underlättas av internationellt försvarsmaterielsamarbete.

Genom ett europeiskt försvarssamarbete och försvarsmaterielsamarbete stöds den svenska försvarspolitiken, och vi undviker att hamna i ett läge med omfattande och ensidigt utlandsberoende. Alternativet till en internationell samverkan inom försvarsmaterielområdet är inte en fortsatt bred inhemsk försvarsindustri utan en krympande och på sikt uttraderad försvarsindustri.

En inhemsk försvarsindustri är därför av stor försvarspolitisk betydelse. Exporten, utifrån den svenska restriktiva lagstiftningen, bidrar till att upprätthålla och vidareutveckla svensk kompetens och kapacitet och medför att försvarsindustrin uppfattas som en intressant partner i internationella sammanhang. För Försvarsmaktens materielförsörjning är stabilitet och långsiktighet nyckelord i sammanhanget.

Fru talman! Kristdemokraterna anser det värdefullt att Sverige internationellt fortsätter att verka för ökad kontroll och öppenhet på detta område. Regeringens skrivelse, årsboken från ISP liksom dess hemsida och årsrapporten utifrån EU:s uppförandekod sprider kunskap om expor-

ten. Sverige rapporterar till FN:s register om sin import och export av tyngre vapen.

Nyheterna i förra årets skrivelse var dels en tabell om beviljade utförseltillstånd fördelade på länder, dels en förteckning över exporterad krigsmateriel fördelad på länder enligt krigsmaterieförteckningens huvudområden. Årets nyhet är att det samlade värdet av de beviljade utförseltillstånden redovisas för varje land till vilket export av krigsmateriel beviljades under år 2001. Tabellerna i skrivelsen blir allt tydligare.

Fru talman! Respekten för mänskliga rättigheter är en central utgångspunkt vid tillstånd för export. De svenska riktlinjerna kräver en noggrann helhetsbedömning vid export, och den parlamentariska insynen tillgodoses via Exportkontrollrådet.

Avslutningsvis konstaterar jag att det råder en bred politisk samsyn omkring svensk försvarsmaterielproduktion och vapenexport.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 4 juni.)

6 § Ett forskningssamarbete med Västeuropeiska försvarsmaterielgruppen (WEAG) och fördraget om observationsflygningar m.m.

Föredrogs

utrikesutskottets betänkande 2001/02:UU15

Ett forskningssamarbete med Västeuropeiska försvarsmaterielgruppen (WEAG) och fördraget om observationsflygningar m.m. (prop. 2001/02:157).

Anf. 83 CARINA HÄGG (s):

Fru talman! Vi ska nu diskutera UU15, *Ett forskningssamarbete med Västeuropeiska försvarsmaterielgruppen (WEAG) och fördraget om observationsflygningar m.m.* Detta är till skillnad från det förra ärendet ingen årligen återkommande skrivelse, utan detta står för sig självt, även om det hänger ihop i en längre sträcka av samarbetsprojekt.

Fru talman! Det finns ett särskilt yttrande men ingen reservation i betänkandet. Det finns alltså en stor enighet kring detta betänkande. Men jag ska för formens skull yrka bifall till förslaget i betänkandet.

Det finns motioner som tas upp i betänkandet, bl.a. om antipersonella minor. Den viktiga frågan diskuterades så sent som i förra veckan i och med att försvarsministern presenterade regeringens minpolicy. Därmed får man anse att den frågan är färdigdiskuterad denna mandatperiod.

Att Sverige står bakom kravet på en minfri värld och inte bara står bakom det utan också är drivande i detta arbete är så väl dokumenterat och diskuterat i denna kammare att jag inte ska uppta kammarens tid med att upprepa kända ståndpunkter.

Men det finns inga följdmotioner till propositionen utan motionerna är från allmänna motionstiden under mandatperioden, inte bara från den senaste allmänna motionstiden.

Beträffande splittrbomber menar utskottet att konventionen om särskilt inhumana vapen, CCV, är bättre lämpad än Ottawakonventionen för reglering av klusterbomber.

Provstoppavtalet för kärnvapen, CTBT, känns obehagligt aktuellt genom den kris vi ser i relationerna mellan Pakistan och Indien. De båda länderna tillhör den grupp om 13 länder som ännu inte har undertecknat avtalet. Hittills är det endast 31 stater som har såväl undertecknat som ratificerat avtalet.

Fru talman! Jag ser detta betänkandes innehåll som ett ytterligare steg på en alltmer förtroendefull utveckling mellan Europas stater. Fördraget om observationsflygningar innebär en ytterligare förstärkning av den europeiska säkerhetsstrukturen. Det är ett bidrag till en alleuropeisk säkerhetsordning. Och det är ett bidrag som hänger ihop med andra samarbetsfunktioner som finns. Man kan inte alltid rycka ut en del utan man måste se helheten.

Överflygningarna inom fördraget kan också komplettera information från satellit. Vi vet att det endast är stormakter som har egna satelliter. Andra länder är hänvisade till att köpa kommersiella satellitbilder. Och i konflikter i andra världsdelar har vi kunnat se en utveckling mot att tillgången även till kommersiella satellitbilder har blockerats. I och med det har kunskapen om vad som verkligen händer på marken försvårats och fördröjts, till andra länders regeringar, men inte minst för den information som når allmänheten som också vill kunna ta del av och följa det som händer.

Här är det en viktig princip att den information som samlas in under dessa observationsflygningar är tillgänglig mot ersättning för alla undertecknade stater om de så önskar. En stat behöver därmed inte ha tillgång till ett eget flygplan för att ta del av samma information.

Fru talman! WEAG är ett forum för samarbete på försvarsmaterielområdet. Regeringen beslutade den 10 maj förra året att avtalet Europa skulle undertecknas, och den 10 januari i år beslöts att ERG 1 skulle undertecknas. Och nu är vi här vid även detta steg på vägen till ett närmare samarbete inom forsknings- och teknologiområdet. Och det känns väldigt positivt att kunna vara här i dag vid behandlingen av ett av utrikesutskottets sista betänkanden och få meddela detta för kammaren och lägga fram detta för beslut.

Anf. 84 BERIT JÓHANNESSON (v):

Fru talman! Detta betänkande innehåller flera delar. Först vill jag stryka under att Vänsterpartiet ställer sig helt bakom förslaget att Sverige ska tillträda fördraget om observationsflygningar. Det gynnar öppenheten mellan länderna och bidrar till säkerheten på ett positivt sätt. Genom att staterna erbjuder varandra insyn genom överflygningar på varandras områden utan att detta behöver anmälas långt i förväg bidrar det till att skapa förtroende. Det undanröjer misstänksamhet. Det är ett bra säkerhetspolitiskt instrument.

Vänsterpartiets inställning till ansökan om inträde i WEAG får dock inte samma positiva respons. Vi har inte motionerat i ärendet. Men vi vill ändå genom vårt särskilda yttrande lyfta fram det.

I WEAG ingår 13 medlemsstater, alla Natomedlemmar. Sverige har tidigare haft en observatörsroll tillsammans med Finland och Österrike, och nu begär man inträde.

De svenska riktlinjerna för vapenexport är relativt sett stränga i internationell jämförelse. Genom detta samarbete går det naturligtvis inte att

*Ett forsknings-
samarbete med
Västeuropeiska
försvarsmateriel-
gruppen (WEAG)
och fördraget om
observationsflygningar
m.m.*

undgå att synen på krigsmaterielexporten påverkas för dem som ingår. Därför tycker vi att det är ett mycket viktigt villkor för Sveriges deltagande i detta utvecklade europeiska försvarsindustrisamarbete att den svenska hållningen vad gäller krigsmaterielexport kan upprätthållas.

Av den anledningen anser vi att det behövs en konsekvensanalys av hur detta medlemskap påverkar efterlevnaden av de svenska riktlinjerna för exporten. Därför tycker vi att det hade varit mycket bra med en parlamentarisk utredning. Nu ska regeringen tillsätta en utredning för att se över exportkontrollreglerna, men tidpunkten och direktiven är inte klara ännu. Vi förutsätter att dessa frågor inkluderas i den utredningen.

I betänkandet finns också svar på två motioner från Vänsterpartiet. Det ena kravet är att Sverige i FN ska verka för en minfri värld. Carina Hägg lyfte fram motionen och tyckte att detta var bra. I svaret på motionen framhåller utskottet att Sverige står på tredje plats bland givarländerna vad gäller minröjningsstöd. Det är mycket bra, men det är inget försvar för att man inte ska och kan göra ännu mer i den frågan.

Utskottet skulle välkomna men tror inte att målet en minfri värld uppnås på tio år, men utskottet är positivt till intentionerna i motionen. Det är bra. Det är nästan tre år sedan motionen väcktes, och under tiden har Vänsterpartiet inte förtröttats i att driva frågan om behovet av ökade minröjningsresurser.

Minorna är ett hinder för att få fram humanitär hjälp till drabbade människor. Efter en konflikt ligger döden i eller på marken och skördar offer i tusental långt efter att ett fredsavtal trätt i kraft. Bra jordbruksmark kan inte användas till försörjning av befolkningen. Minröjning är därför en grundläggande fråga för att kunna få ett land på fötter efter en konflikt.

Siffrorna över hur många minor som finns runt vår jord går isär. Det finns uppgifter från 45 upp till 100 miljoner minor. Men det finns också oerhört mycket minor i lager. Det är minst 245 miljoner, uppskattar man – minor som vid en eskalering av en konflikt kan läggas ut.

Det är alltså ett hårt men inte omöjligt arbete vi har framför oss för en minfri värld. Sveriges resurser för minröjning finns inom olika områden. Det har varit en oerhört splittrad bild och nästan omöjligt att få överblick över hur mycket pengar som går till minröjning, vem som har ansvaret för vad osv.

Nu har regeringen tagit fram en minpolicy, och det är mycket bra. Det ger också en samlad syn på minröjningen och ett klargörande om vem som ska ta ansvar för vad och hur man ska gå vidare. Detta har vi väntat på länge, men det är mycket bra att den nu har kommit till stånd.

De resurser vi ger till minröjning i dag totalt sett är ungefär motsvarande vad ett JAS-plan kostar. Det finns alltså mycket resurser som vi skulle kunna lägga på att öka minröjningen inom alla de olika områdena. Policyn är en bra grund för fortsatt arbete. Nu behövs det också pengar, och vi kommer inte att förtröttas i att jobba vidare med de här frågorna.

Den andra motionen handlar om att förbjuda splittrbomber, eller klusterbomber, som är den mer korrekta benämningen. Detta är inte reglerat inom Ottawakonventionen, även om de har samma effekt som minor. Dessa frågor behandlas, liksom fordonsminor med röjningsskydd, inom ramen för den vapenkonvention som fastlades 1980 och som det finns ett protokoll till som är fastlagt 1996.

Det är absolut inte viktigt vilken konvention som är tillämplig inom de här områdena. För de människor som har drabbats är det av större vikt att minorna eller klusterbomberna röjs och att ett förbud kommer till stånd. Nu finns minpolicyn och en samlad syn kring behovet av ökade resurser för minröjning. Enligt mitt förmenande ska Sverige bli nr 1 vad gäller att se till att det finns resurser och engagemang för minröjning.

Vänsterpartiet har, fru talman, bara ett särskilt yttrande i det här betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 4 juni.)

*Vissa inomhus-
miljöfrågor*

7 § Vissa inomhusmiljöfrågor

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande 2001/02:BoU14
Vissa inomhusmiljöfrågor (prop. 2001/02:128).

Anf. 85 EWA THALÉN FINNÉ (m):

Fru talman! I dagens ärende behandlas regeringens proposition om vissa inomhusmiljöfrågor. Det är två delar av regeringens förslag som vi moderater i dag motsätter oss. Det gäller för det första det uppsatta målet för mängden radongas i befintliga byggnader och för det andra regeringens avsikt att inrätta ett nationellt register för radon- och ventilationsstatus.

Vad gäller målet om radongas i befintliga byggnader vill regeringen och samtliga partier i utskottet utom Moderaterna sänka gränsvärdet från dagens 400 becquerel per kubikmeter luft till 200 becquerel. Detta motsätter vi oss, eftersom dagens gränsvärde, som tillämpas för befintliga byggnader, är satt mot bakgrund av vad som hittills ansetts vara tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt.

Vi motsätter oss sänkningen både från ett principiellt ställningstagande vad gäller retroaktivt verkande samhällskrav och därför att det kommer att medföra såväl praktiska problem som en stor ekonomisk belastning på fastighetsägarna, då staten i princip inte finansierar någon ytterligare kostnad för detta.

De åtgärder som måste sättas in är något som fastighetsägarna i stor utsträckning själva ska betala. Detta drabbar alla dem som redan i dag har mätt halten radongas i sitt hus och åtgärdat den ned till dagens riktvärde om 400 becquerel. Dessa människor känner sig nästan lurade. De har, som det par utskottet fick brev från, gjort ett flertal insatser för att minska radongasen, och det har kostat dem mycket pengar. Dessa människor känner nu att de ska börja om från början, lägga in kanske minst lika mycket pengar till utan att vara säkra på att lyckas. Tyvärr kan det ibland vara mycket svårt att komma till rätta med nivån radongas i hus.

Från vår sida tycker vi att det hade varit mycket rimligare att utöka och intensifiera informationen till alla fastighetsägare om riskerna med radon, detta för att förmå dem som inte har mätt radonnivån i sitt hus att faktiskt göra det. Den är den målgruppen vi känner att det är väsentligt att nå, för med största säkerhet är det i dag många som lever i hus med

radonvärden långt över gränsvärdet. Det är de fastighetsägare som aldrig har gjort något som vi måste förmå att mäta och eventuellt sätta in åtgärder mot radonet.

Vad sedan gäller frågan om ytterligare ett nationellt register för radon- och ventilationsstatus, som regeringen vill införa, måste vi starkt motsätta oss detta. Någon gång måste det ta slut. Vi kan inte i detta land registrera precis allt om allt och alla. Det måste finnas en begränsning någonstans.

Det kan tyckas att just detta register i sig inte är ett hot mot någons integritet och att syftet är vällovligt. Men om man skulle drista sig till att sammanställa alla register som vi har i landet är jag tämligen säker på att många människor skulle förfäras.

Om det ska inrättas nya register måste det till mycket tungt vägande skäl. Det kan vi inte se att finns i just den här frågan.

Med dessa ord, fru talman, yrkar jag bifall till reservation nr 1. Vi står naturligtvis även bakom vår andra reservation och vårt särskilda yttrande.

Anf. 86 ANNELIE ENOCHSON (kd):

Fru talman! Undermålig ventilation, nya oprövade bygg- och inredningsmaterial, stress under byggtiden och en rad andra faktorer i det moderna byggandet har bidragit till att nära en halv miljon människor upplever besvär och lidanden orsakade av inneklimatet. Kristdemokraterna har aktivt arbetat för inomhusmiljöfrågorna i bostäder, förskolor och skolor och välkomnar därför propositionen. Dock har man valt att i propositionen endast fokusera på *vissa* inomhusmiljöfrågor, som radon och undermålig ventilation.

Inomhusmiljön är betydligt mer och omfattar bl.a. luftkvalitet, materialfrågor, buller, fukt samt magnetiska och elektriska fält. Det lämpliga i att regeringen valt att endast behandla frågor om radon och ventilation kan ifrågasättas när det parallellt finns stora behov av mål och regler kring t.ex. allergisanering och åtgärder mot fukt och mögel. Kristdemokraterna efterlyser ett mer samlat grepp om inomhusmiljöfrågorna och vill att detta samlade grepp ska finnas i ett nationellt handlingsprogram.

Såväl Statens strålskyddsinstitut som Byggeforskningsrådet, numera inom FORMAS, har i remissomgången påpekat att det krävs kraftigare styrmedel om miljö kvalitetsmålen ska nås. Genom att integrera folkhälsoarbetet med Agenda 21-arbetet för miljön kan förekomsten av astma och allergier minska. Det är viktigt att målen för inomhusmiljön tydligt kopplas till det samlade folkhälsoarbetet.

Ett sådant handlingsprogram skulle också ge de bästa möjligheterna att ta till vara och utveckla de erfarenheter som finns från FORMAS forskningsprogram Det sunda huset. Arbetet med att kvalitetssäkra bostäder, förskolor, skolor och äldreboenden måste drivas på en bred front. Det behövs utvecklade miljömärknings- och värderingssystem, byggvarudeklarationer och olika typer av miljöcertifiering.

Vid sidan av ett nationellt handlingsprogram behövs insatser för att stärka forskningen. Det är inte minst otestade metoder och material som orsakar inomhusmiljöproblem. Det behövs därför ökade satsningar på forskning vad gäller både material och byggteknik. En del av dessa satsningar bör komma till stånd i form av s.k. experimentbyggande där

nya metoder kan prövas under realistiska förhållanden. Denna typ av satsningar är en förutsättning för att man ska kunna undvika att felaktiga metoder och material kommer till användning i stor skala i det serieproducerade byggandet. För att man ska garantera att experimentbyggandet får tillräcklig omfattning bör särskilda anslagsmedel avsättas för denna verksamhet.

Kristdemokraterna har i flera år efterfrågat ett nytt anslag, förbättrad inomhusmiljö, under utgiftsområde 18. I budgetförslaget för 2002–2004 avsatte Kristdemokraterna 150 miljoner kronor till just denna anslagspost.

Fru talman! I propositionen tas enbart två problem med inomhusmiljön upp, som jag nämnde innan, och det är förutom ventilation även radon. Strålningen från radon i våra hus kommer från marken eller från byggmaterialen. Att sanera sitt hus kostar mycket pengar, och det är därför viktigt att det utförs väl.

Tyvär misslyckas man vid var tredje radonsanering med att sänka inomhushalten av radon. En av orsakerna är att det råder brist på kunnig saneringspersonal som har genomgått den utbildning på området som ges av Strålskyddsinstitutet. Bara ett tiotal personer går varje termin den utbildningen, och av dem är de flesta miljöhandläggare från kommunerna.

Vid en undersökning visade det sig att bara nio av de närmare 40 företag som återfinns under rubriken ”Radon” i Gula Sidorna i telefonkatalogen fanns med på Strålskyddsinstitutets lista över vilka som hade gått den här kursen. Resten hade antingen bara gått grundkursen, mätkursen, eller ingen kurs alls. Var tionde radonsanering lämnade husägaren med en radonhalt högre än 400 Bq/m³ luft. Enligt saneringsrekommendationerna skulle värdet vara 200 Bq/m³ luft, men den gränsen klarade inte en tredjedel av de sanerade husen. Kunskapsbrist hos sanerare och rådgivare föreföll vara den största orsaken.

Någon certifiering av saneringsföretagen finns inte i dag, och regeringen föreslår det inte heller i sin proposition. Däremot har Radonutredningen föreslagit att en kravspecifikation ska tas fram under Strålskyddsinstitutets ledning, men regeringen lägger inte fram något förslag i denna riktning.

Vi anser att målet om en sänkning av radonhalten i skolor, förskolor och bostäder måste följas upp med en rad konkreta åtgärder. Utvecklingen av ett certifieringssystem för radonsanerare är en av de konkreta åtgärder som erfordras.

Vi är vidare kritiska till att regeringen i propositionen helt undviker att behandla en av källorna till radonförekomsten i våra byggnader, nämligen radon i dricksvattnet. I betänkandet hänvisar Socialdemokraterna till att vårt dricksvatten behandlas i miljö- och jordbruksutskottet. Vi anser att det är olyckligt att göra denna typ av sektorsindelning av problem som har ett starkt samband och rimligen bör beredas i ett sammanhang. Det kan för övrigt noteras att regeringen i sina skrivelser om miljöstrategier m.m. brukar framhålla det önskvärda i tvärsektoriella syn- och angreppssätt. Kristdemokraterna anser att den möjlighet till bidrag till radonsanering av dricksvatten som upphörde den 1 augusti 1999 bör återinföras.

Fru talman! I en reservation tar vi upp handläggningen av radonbidraget. Eftersom det är kostsamt att sanera sitt hus från radonstrålning är det viktigt att det görs på rätt sätt. I samband med bidragsgivningen bör därför råd kunna ges angående bl.a. val av konsulter och entreprenörer.

Småhusskadenämnden är en myndighet som är lokaliserad till Kammarkollegiet och som i dag handlägger ekonomiskt stöd till egna hem för att bl.a. avhjälpa fukt- och mögelskador. Betydande erfarenhet och kompetens finns redan hos denna myndighet, som också bör kunna tas till vara i samband med åtgärder mot radon. De har inte minst kunskaper om och kontakter med sakkunniga konsulter och entreprenörer runtom i vårt land. Småhusskadenämnden bör därför ges i uppdrag att administrera bidraget 31:6 Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder, som i dag beslutas av länsstyrelserna.

Småhusskadenämndens kompetens, framför allt vad gäller bedömning av skador och erbjudande om åtgärder, bör också kunna vidgas till att omfatta andra fastigheter, som hyresbostäder, förskolor och skolor.

Slutligen vill jag av tidsskäl yrka bifall endast till vår reservation nr 8.

Anf. 87 RIGMOR STENMARK (c):

Fru talman! Ohälsa måste förebyggas. Vi ser i Sverige en kraftigt ökad ohälsa hos befolkningen, och vi måste nu fråga oss vilka faktorer som påverkar de här ohälsotalen. En av orsakerna till att vi människor inte mår bra i Sverige är kanske att vi i och med vårt klimat vistas alltför mycket av vår tid inomhus. Många av våra arbetsplatser är inomhus. Våra barn och ungdomar vistas en stor del av dagen inomhus i skolan, på fritidshem och på dagis. Dessvärre tycks det som att vi vistas inomhus även större delen av den tid då vi har möjlighet att vara ute.

Hur ser då våra hus ut? Vilken byggnadsteknik har använts, och på vilket sätt kommer framtidens hus att byggas? Inomhusmiljöproblematiken måste uppmärksammas, och problemen måste åtgärdas.

Regeringen föreslår i propositionen – och det görs även i det här betänkandet – att miljö kvalitetsmålet god bebyggd miljö ska kompletteras med ett delmål för inomhusmiljön. Centerpartiet har riktat skarp kritik mot regeringen i flera avseenden. Vi anser att regeringen är alltför passiv när det gäller att föreslå konkreta åtgärder som kan leda till en bättre inomhusmiljö.

En mängd faktorer i inomhusmiljön påverkar hälsan. Det konstaterar regeringen helt riktigt, men trots det har man valt att utesluta viktiga faktorer som i högsta grad betraktas som hälsofarliga. I betänkandet behandlas två stora områden, radon och ventilationsåtgärder, samt energieffektivisering, men frågor om buller, fukt- och mögelskador, magnetiska och elektriska fält samt luftföroreningar från källor utanför byggnader lämnas obehandlade. Resultatet blir ett magert betänkande som saknar väsentliga delar i ett helhetsperspektiv på inomhusmiljö och hälsa.

Det är anmärkningsvärt, speciellt som regeringen under flera år har haft uppdraget att utreda och komma med förslag på åtgärder. Vi i Centerpartiet konstaterar med förvåning att regeringen skjuter på sin uppgift ytterligare år framåt i tiden – om Socialdemokraterna nu får ha regeringsinnehavet. De säger att arbetet med inomhusmiljöfrågor ska fortsätta. Man ska komma till rätta med fukt, mögel, buller och kemiska ämnen. Vi frågar oss när.

Fru talman! Allergierna fortsätter att öka. Vi vet att det är faktorer i vår omgivande miljö, såväl inomhus som utomhus, som orsakar ökningen. I dag finns tillräckliga kunskaper om vad som krävs för att vända den dåliga trenden med allergier. Det finns kunskaper om den negativa inverkan som buller, magnetiska och elektriska fält samt luftföroreningar från källor utanför byggnaden har på människors hälsa.

Centerpartiet har i budgeten avsatt mer medel för åtgärder mot radon, fukt och mögel än vad regeringen har avsatt för miljödelmålet. Vi anser att målen inte bara får bli vackra ord. Vi kräver handling.

Folkhälsoinstitutet anser fukt och mögel vara viktiga orsaker till att barn utvecklar allergi och överkänslighet. Det beror bl.a. på fel eller brister i byggnadskonstruktion till följd av slarv, okunskap eller olämpligt byggnadsmaterial. Ansvaret för att vidta åtgärder mot detta ligger på byggsektorn och fastighetsägare. Problemet med s.k. byggfusk har också blivit uppmärksammat den senaste tiden. Det sätter även press på beslutsfattare att agera.

Centerpartiet och glädjande nog fler partier kräver ett nationellt handlingsprogram för inomhusmiljön. Vi har vid tidigare debatter, bl.a. interpellationsdebatter, hela tiden fått svaret från socialdemokratiska ministrar att det ska komma ett helhetsprogram för inomhusmiljön. Lugna er, har man sagt. Men ett sådant helhetsgrepp har lyst med sin frånvaro hela mandatperioden. Detta var sista chansen för den här mandatperioden. Ett sådant program finns fortfarande inte.

Det finns dock en försiktighetsprincipmodell inskriven i miljöbalken, där det framhålls att försiktighetsmålet ska vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa.

Centerpartiet anser att regeringen borde ha tagit de initiativ som behövs för att försiktighetsprincipen ska få genomslag i byggproduktionen. Inte minst är det viktigt när vi nu, som vi hoppas på, står inför en byggstart i de delar av Sverige där det behövs nya bostäder. Vi måste i Sverige ha rätt att kräva att få bo i hus som vi inte blir sjuka av. Det finns ett klart samband mellan byggande, boende och hälsa.

Fru talman! I arbetet för ett mer miljöanpassat samhälle är också arbetet med Agenda 21 ute i våra kommuner oerhört angeläget. Målet med Agenda 21 är ju att globala och nationella överenskommelser ska omsättas i verklig handling i ett lokalt sammanhang. Agenda 21 är en agenda för framtiden och ett handlingsprogram för ett hållbart samhälle. Vi vet att det globala börjar i det lokala.

Det finns många kommuner som arbetar positivt med detta, men dessvärre har vi som sitter i Habitatkommittén fått signaler om att det hos en hel del finns ett minskat intresse. Det är allvarligt. Miljöarbetet måste intensifieras. Det får aldrig avstanna. Det får inte finnas några tappade sugor inom detta område. Det handlar om vår hälsa och till syvende och sist om Sveriges överlevnad med de människor som finns här. Det handlar mycket om att ta till vara de naturliga resurser vi har i Sverige. Det handlar också om att vara varsam, att bruka utan att förbruka.

I tidningen Miljöforskning varnas det i aprilnumret för att vi i det västerländska samhället betraktar naturens resurser som oändliga. Inte minst våra städer utvecklas fortfarande i linje med en sådan felaktig inställning.

När vi i dag diskuterar inomhusmiljö går det inte att tappa bort sambandet med hur vi använder våra naturresurser och kopplingen till vår utomhusmiljö. Det handlar om hur vi använder byggmaterial och hur vi förbrukar el och vatten, för att nämna några områden.

Fru talman! Miljöanpassade bostäder är en viktig del i ambitionen att värna människors hälsa. Det är därför vi från Centerpartiet kräver en obligatorisk byggnadsdeklaration för att vi ska veta vilka material som har använts i de hus som människor väljer att bo i.

Det är dessvärre inte ett förslag som regeringen tycker är särskilt viktigt, eller rättare sagt avvisar regeringen det med att det är ett alltför tungt ansvar som åläggs staten. Det är, enligt regeringen, ett informationsansvar som inte vägs upp av nyttan.

Det anser vi är en cynisk inställning sett i relation till de hälsoproblem som många människor drabbas av till följd av bl.a. hälsofarliga byggmaterial. Astma- och allergiförbundet har i remissvar påpekat vikten av obligatoriska deklarerationer.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 6 och reservation 9 och står naturligtvis bakom övriga reservationer där jag finns med.

Jag tycker att det är glädjande att statsrådet Lena Sommestad deltar i den här debatten. Jag ser fram emot att få höra något positivt från statsrådet.

Anf. 88 SIW WITTGREN-AHL (s):

Fru talman! Jag tycker det är bra att biträdande miljöminister Lena Sommestad är här i dag och medverkar i denna kammardebatt som behandlar inomhusmiljön. Det visar vilken vikt regeringen lägger vid inomhusmiljöfrågorna.

Fru talman! I betänkandet *Vissa inomhusmiljöfrågor* framgår det att regeringen vill minska radonriskerna i hus, särskilt i hus där barn och ungdomar vistas. Propositionen tar också upp förslag om radon och ventilation som syftar till att förbättra inomhusmiljön.

Bostadsutskottet tillstyrker förslaget i betänkandet och avstyrker samtliga motioner.

Propositionen är ett första steg mot en bättre inomhusmiljö. Inomhusmiljön är viktig när vi betänker att vi vuxna vistas till 90 % inomhus och att våra barn vistas till 95 % inomhus.

Regeringen redovisar sina bedömningar och pågående arbete i olika frågor med anknytning till inomhusmiljön. Viktiga faktorer som fukt, mögel och buller övervägs ytterligare inom ramen för det samlade miljöarbetet.

Miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö kompletteras med denna proposition med delmål för inomhusmiljön. Jag tycker det är väldigt bra och utmärkt att regeringen fastställer delmål och att vi i riksdagen slår fast dessa så att vi kan följa upp tidigare fattade beslut och ange färdriktning.

Delmålet innebär att byggnader där människor vistas ofta eller under längre tid ska ha en dokumenterat fungerande ventilation senast år 2015, att radonhalten i alla skolor och förskolor år 2010 ska ha lägre becquerel än 200 per kubikmeter luft och att radonhalten i bostäder år 2020 är lägre än 200 becquerel.

Fru talman! Varje år dör 500 personer av lungcancer till följd av radon i inomhusluften. Om åtgärder vidtas så att radonhalten sjunker räknar man med att dödsfallen skulle kunna minska till 200 per år.

Uppföljningen av delmålen kommer att göras inom ramen för miljömålsarbetet och redovisas varje år till riksdagen. Detta gör att vi riksdagsledamöter och alla andra medborgare kan följa dessa för oss så viktiga frågor. Vi får då ta del av resultat och kan bedöma om vi är på rätt väg eller behöver korrigera färdriktningen. Vart fjärde år ska regeringen göra en större utvärdering. Boverket och Socialstyrelsen och Folkhälsoinstitutet kommer gemensamt att bidra till uppföljningen och utvecklingen av delmålet.

Regeringen har anslagit 86 miljoner kronor för bidrag till radonsanering. Tyvärr har intresset bland husägare för att sanera sina hem från radon varit lågt. Här måste informationen bli bättre.

I propositionen gör regeringen också en avsiktsförklaring för flera av de problem som finns inom byggsektorn:

- Kontrollen av ventilation och radon vid nybyggen bör skärpas. Den kommande översynen av plan- och bygglagen ska bl.a. ta upp de kvalitetsansvarigas roll, tillsynsfrågor och kommunens möjlighet att ta ut avgifter.
- Möjligheten att utvidga byggförsäkringen till andra byggnader än bostäder ska utredas.
- Medel från radonbidraget ska användas till att utbilda dem som hantear radonansökningar.
- Lantmäteriverket får i uppdrag att utreda hur radon- och ventilationsstatus kan samlas i ett nationellt register. Här har, som Ewa Thalén Finné redogjorde för, Moderaterna reserverat sig med hänvisning till att människors integritet kan bli kränkt. Jag förstår inte detta. När det gäller sjukförsäkringssystemet och kontroll av sjuka människor verkar Moderaterna vara positiva till kontroll och vilja skärpa kontrollen. Då funderar jag på om marknadsvärdet i Moderaternas Sverige faktiskt går före människovärdet.
- Nya och befintliga hus bör i vissa avseenden byggnadsdeklareras. Formerna för sådana byggnadsdeklarationer ska utredas vidare. Utredningen ska vara klar 2004.
- Staten ska ställa krav på radonmätning och ventilationskontroll för att betala ut bidrag till åtgärder i befintliga hus.

Denna proposition är inte oviktig; den är väldigt viktig. Den är ett steg på vägen för vår framtid, för våra barn och barnbarn.

Jag har tittat på reservationerna. Moderaterna har en reservation om husregistret och de övriga borgerliga partierna en om det nationella handlingsprogrammet där man föreslår ett nytt handlingsprogram för boende och hälsa. När man tittar på vad regeringen har gjort och gör kan man konstatera att hållbar utveckling är det övergripande målet för regeringens politik, och det berör alla politikområden. Hållbar utveckling omfattar alla dimensioner. Det är jätteviktigt, precis som Rigmor tog upp. Regeringen vill utveckla både de ekologiska, de sociala och de ekono-

miska konsekvenserna på alla områden. Regeringens hållbarhetsstrategi speglar bärande värderingar och vad som är centrala hållbarhetsfrågor inom olika politikområden. Den grundar sig på redan beslutade mål, åtgärder och strategier.

Regeringen redovisar arbetet inom ett antal strategiska kärnområden. Dit hör bl.a. miljöarbetet, klimatfrågan, folkhälsan och arbetslivet. Hållbarhetsstrategin kommer att följas upp, och en första revidering ska tydligen göras under 2003. Om detta kan säkert biträdande miljöministern informera mera. En skrivelse ska komma på riksdagens bord snart.

Med det, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 89 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till Siw Wittgren-Ahl om handläggningen av radonbidraget. Vi tycker att den här propositionen är bra; det vi vänder oss emot är bara att vi tycker att den är väldigt begränsad. Men för att nu hålla oss till radonet och radonbidraget föreslår vi att Småhusskadenämnden ska behandla detta. Varför gör vi det? Jo, vid besök där har vi sett att denna nämnd har en ganska unik kontakt med konsulter och företagare som jobbar just med fuktskador och andra husskador. Den sitter alltså på ett unikt nätverk.

Ni har i betänkandet sagt att ni tycker att detta ska ligga kvar hos länsstyrelsen. Länsstyrelserna har en kunnighet i att handlägga bidrag, men det här kräver någonting mer. Problemet är ju, som jag sade i mitt inlägg, att det inte finns kunniga människor som utför det som bidragen går till. Skulle man då inte kunna tänka sig att låta Småhusskadenämnden med dess enormt fina nätverk ta över handläggningen av detta bidrag?

Anf. 90 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Fru talman! Som politiker tycker jag att det är svårt att tala om hur man ska organisera verksamheten inom staten. Om man skulle lägga över handläggningen av radonbidraget på någon annan myndighet måste väl det vara ett demokratiskt förfarande där man går ut med remisser och tittar på vem som kan handlägga detta bäst?

Det Annelie Enochson påpekar om att man inte har följt upp radonsaneringen och att resultatet inte varit bra är viktigt. För mig som politiker är uppföljningen och målen det viktigaste. Sedan finns det en massa kompetens ute i statsförvaltningar och kommuner, men låt de tjänstemän som har det jobbet sköta det.

Anf. 91 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik:

Fru talman! När det gäller det sista om kommuner säger ni ju själva att kommunerna inte riktigt har den kompetensen.

Det jag undrade över var mer länsstyrelsen kontra Småhusskadenämnden. När man skriver en proposition och gör ett betänkande måste man väl ändå ha hela linjen klar för sig: Vem är det som ska ta hand om själva bidraget? När det nu finns en mycket kompetent myndighet som under många år har jobbat med liknande frågor och sitter på ett otroligt bra nätverk för att hjälpa dem som har problem har jag svårt att förstå varför man inte kan gå oss till mötes i den frågan.

Anf. 92 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Fru talman! Det kan aldrig vara riksdagens och bostadsutskottets sak att tala om vem det är som ska handlägga frågorna.

Anf. 93 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Fru talman! Vi som har deltagit i interpellationsdebatter med ministrar om inomhusmiljö har hela tiden fått lugnande besked om att det ska komma ett helhetsprogram för inomhusmiljön. Dessvärre har jag saknat de socialdemokratiska ledamöterna i bostadsutskottet i de debatterna. Jag skulle vilja fråga Siw var hon har varit i de diskussionerna och om hon verkligen kan vara nöjd med att delmål för inomhusmiljön ska vara klara till år 2020. År 2020 är mina barnbarn vuxna. Ska man behöva vänta så länge på att vår miljö i byggnationerna ska bli bra?

Anf. 94 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Fru talman! Nu är det ju så att om man innehar regeringsmakten är det regeringsföreträdarna som har att tala om vilka program som ska gälla och vad vi vill göra, och så följer vi upp det.

Jag är nöjd med detta. Jag tycker att det är ett modernt och bra sätt att arbeta på. Man har mål, man har delmål, vi följer upp dem. Jag tycker att det är ett alldeles utmärkt politiskt system att jobba efter, att som politiker få vara med och följa upp och tala om vad man tycker. Jag tycker att det är en jättebra proposition och ett jättebra arbetssätt.

Anf. 95 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Fru talman! Tycker Siw Wittgren-Ahl verkligen att det är bra att vi ska få vänta i över 20 år på att våra byggnader ska bli bra? Under hela min tid som politiker, och det är ganska många år, har det här problemet funnits, bl.a. för våra barn på dagis och på fritidshem. Vi har avsatt jättemycket kommunala medel för att bygga om sjuka hus, helt enkelt på grund av att något har varit fel. Ska vi fortsätta med det? Ska vi bara anta mål och delmål och tycka att det är jättebra? Jag tycker inte att det är bra. Det är inte tillfredsställande. Det är inte acceptabelt.

Anf. 96 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Fru talman! Det är viktigt att vi kommer till rätta med inomhus- och utomhusmiljön. Det är viktigt att det kanske går fortare än till 2020. Men det är viktigt att vi som politiker signalerar till marknaden att detta ska vara klart senast år 2020.

När det gäller bostadsmarknaden och hur man ska bygga och bo åvilar faktiskt ett stort ansvar också byggherrarna. Då måste det ibland till andra regler för att reglera bostadsmarknaden. Jag tror dock att Rigmor Stenmarks parti har varit med om att avreglera bostadsmarknaden.

Anf. 97 OWE HELLBERG (v):

Fru talman! Det är bra att målet God bebyggd miljö nu kompletteras med ett delmål om inomhusmiljön. Det innehåller frågor som Vänsterpartiet drivit sedan en lång tid tillbaka, inte minst kravet på obligatoriska miljö- och energideklarationer av bostäder, men även radonfrågan och ventilationsfrågan.

Betänkandet tar också upp frågor som berör delar av förutsättningarna för en god inomhusmiljö, nämligen plan- och bygglagen. Även denna fråga har Vänsterpartiet drivit under flera års tid och har redan i dag flera förslag på hur lagen ska ändras. Det gäller t.ex. frågan om byggsamråd, den kvalitetsansvariges roll och uppfyllandet av samhällets krav på goda bostäder med sunda inomhusmiljöer generellt.

Det här är en samarbetsproposition, och jag vill tacka Socialdemokraterna och Miljöpartiet för ett gott samarbete i den här frågan.

Något som gläder mig är att regeringen svängt i synen på ventilation i småhus. Alla byggnader ska senast 2015 ha en dokumenterat fungerande ventilation. Det är ett bra beslut, inte minst för de barn som till största delen bor i småhus.

Vänsterpartiet tror också att även om vissa frågor lyfts fram kommer andra frågor som buller, fukt och mögel att inom några år bli en del av de byggnadsdeklarationer som nu föreslås ska införas för i första hand radon, ventilation och energi.

Vänsterpartiet förutsätter att den här överenskommelsen följs upp i ett fortsatt samarbete runt dessa frågor i samband med den första fördjupade utvärderingen av miljökvalitetsmålen som ska ske under år 2004. För stunden är vi dock nöjda med att frågan om byggnadsdeklarationer äntligen omsätts i praktisk handling. Regeringen har dock vaknat sent. Ett tillkännagivande utifrån motioner i denna fråga, bl.a. från Vänsterpartiet, antogs av riksdagen för sju år sedan.

Fru talman! Radon i inomhusmiljön kräver årligen ca 500 människors liv, nästan lika många som dör i trafiken. Det här är ett problem som kan åtgärdas och är i första hand en ekonomisk fråga. Vänsterpartiet har krävt och fått igenom kraftigt höjda stöd till radonsaneringen. Det kommer att ge ökade möjligheter att snabbare ta bort radonet i befintliga boendemiljöer.

En sänkning av radonhalten i alla bostäder till under 400 becquerel per kubikmeter leder till en statistisk sänkning av antalet dödsfall med 150 personer per år, och en halvering av gränsvärdet innebär att ytterligare 50 färre dör. Det här är en förhållandevis billig insats för att rädda människoliv om man jämför med vad motsvarande insatser i trafiken skulle kräva för att uppnå samma mål.

Tyvärr säger Moderaterna nej till detta. Jag beklagar den inställningen. Det handlar ju om att rädda fler från att dö i lungcancer och måste naturligtvis prioriteras.

Vänsterpartiet vill även ge ett stöd till radonsanering i hyreshus, ett krav som vi dock inte lyckats få igenom i den här förhandlingen. Men det kommer vi att återkomma till. Det är orimligt att hyresgäster som inte kan påverka sin boendemiljö på egen hand ska vara beroende av hyresvärdens goda vilja att dels undersöka radonhalten, dels åtgärda problemen om det visar sig att sådana finns. Vi tror att det behövs en stimulans även för dessa bostäder och tänker återkomma med vårt krav.

Fru talman! Mycket av den samlade bostadspolitiken är inaktuell eftersom vi inte har haft någon folk- och bostadsräkning sedan 1990. Bostadsforskningen försvåras, och samhällets kunskaper om miljöfrågor och sociala frågor som berör boendet är inaktuella.

Vänsterpartiet hoppas att förslaget om ett nationellt lägenhetsregister snart ska bli föremål för ett beslut i riksdagen. Förslaget om ett nationellt register för radon och ventilation är ett naturligt led i detta.

Moderaterna tycker att det här är onödigt och hänvisar till att människors integritet och frihet hotas. I det här fallet är nog hotet om att dö i lungcancer eller behöva vistas i osund inomhusmiljö ett betydligt större hot än inskränkningen i den personliga friheten.

Byggforskningen och experimentbyggandet är viktiga inslag i fullskaleforskningen. Sedan Byggforskningsrådet försvann och numera ingår i forskningsområdet FORMAS programverksamhet har bostadsutskottet svårare att påverka medelstillelningen till byggforskningen. Vänsterpartiet ser gärna mer medel till byggforskningen och tycker att det särskilda investeringsbidraget för ekologisk hållbarhet i stället ska ha inriktningen mot experimentbyggande, där inomhusmiljön ges ett stort utrymme.

Två investeringsbidrag för nybyggnation som dessutom kan kombineras är ingen bra lösning, därför ska vi ha bara ett stöd, det andra ska satsas på experimentbyggande med ekologisk inriktning. Det stöd vi ska ha ska användas till billiga hyresrätter med krav på ekologiskt hållbara lösningar utifrån en stärkt generell lagstiftning.

Under punkten Övrigt hanteras en rad centerkrav som Vänsterpartiet har samma syn på. Det gäller direktverkande el, den kvalitetsansvariges roll i byggprocessen, synen på strålning från mobiltelefonmaster och kraftledningar. Jag har redan nämnt frågan om förutsättningar för experimentbyggande. Vänsterpartiet räknar med ett fortsatt samarbete i dessa frågor i utvärderingen av miljömålen och i översynen av PBL. Vi har lyft fram flera frågor som nu kommer att ingå i den översyn som ska göras. Därför stöder vi inte i nuläget de här motionskraven från Centerpartiet.

Anf. 98 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp):

Fru talman! Jag ska inte så här på fredagseftermiddagen förlänga debatten med att upprepa vad propositionen och betänkandet innehåller. Det har andra beskrivit så bra. Jag vill bara säga: Äntligen! Äntligen satsas det rejält på radonsanering.

Det här är ett samarbete mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet som faktiskt började redan i budgetsamarbetet och har sin grund där. Det här är ett anslag som jag har bevakat som en hök under allt budgetsamarbete under den här perioden som vi har arbetat tillsammans. De 7 miljonerna i anslag 31:6 Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder har vi nu fått öka med 13 miljoner till 20 miljoner och så småningom ska de öka till 33 miljoner kronor. Nu gäller det att sätta sprätt på de pengarna och att inventera de radonförekomster som finns, att åtgärda de skolor, förskolor och hus som har för höga radonhalter. Jag hoppas att det här ska gå riktigt bra.

Det har efterfrågats lite utbildningspengar och att det behövs fler handläggare som arbetar med de här frågorna. Det är det ju rimligt att börja med i det här läget.

Det är många som har velat ha någon rätsida på radonförekomsten. Jag läste i Vår bostad för två och ett halvt år sedan att man gjorde en inventering och visade: Här är det farligt att bo. Man kunde peka ut adress för adress var det fanns otillåtet höga radonhalter, 144 adresser. Det här arbetet har fortsatt. Det är väl en evig tur att man har släppt sek-

retessen på detta och att det inte ska ses som integritetskränkande att det blir uppenbart att ett hus har radon. Det drabbar ju både mig som bor där och den som köper huset av mig. Det kostar inte så förfärligt mycket att åtgärda, så det är inte så mycket att hemlighålla. Det som är viktigt är ju att man får bort alla de onödiga fall av lungcancer som radon i bostadshus och inomhusmiljö för med sig.

I Bo bättre, SCB:s tidskrift, säger man att det är billigt och lätt att sanera. Man har en rubrik: Hårdare tag mot radon. Den tidningen är från förra året. Man har gjort en inventering, och man säger att markradon är ytterst ovanligt i SBC:s lägenheter men däremot finns det en hel del förekomster av radongas från blå lättbetong. Det byggmaterialet är borta från marknaden sedan 1976. Annars lär Sverige ha världsrekord på att ha byggt i blåbetong. Det är inget rekord att vara stolt över. Det är ett stort misstag, och det har drabbat många människor under årens lopp.

Alldeles riktigt är det några som har påpekat att det finns så mycket mer än radonet och ventilationen i våra bostäder att ta itu med. Det var precis min tanke när vi fick förslaget i propositionen. Det är alldeles för tunt. Är det någon mening att gå fram med detta? Ja, naturligtvis är det det. Radonutredningen låg först framme. Det är hur nödvändigt som helst att sätta detta. Vi vet att det är så, och det går att åtgärda detta. Det är inte heller så hemskt dyrt. SBC skriver att det inte kostar mer än ca 7 000 kr att sanera en lägenhet med för hög radonhalt. Ökad ventilation och radonsugare är relativt enkla åtgärder som oftast räcker för att komma till rätta med problemen.

Det rör sig alltså inte om några hiskliga summor. Det är bra att det för många fastighetsägare går att få bidrag. Jag skulle önska att bidraget möjligtvis var något högre och att fler skulle få ta del av bidragen för att verkligen få snurr på det hela.

Det som många fastighetsbolag ägnar sig åt, och där alla verkligen har slutit upp, gäller inventeringen av inomhusmiljön. MIBB-projektet, som Sveriges Fastighetsägareförbund, SABO, Riksbyggen, HSB och Hyresgästernas riksförbund har ställt sig bakom, är ett sätt. Den obligatoriska inventeringen blev lite för krånglig med det förslag som fanns från Boverket. Branschen har själv tagit itu med detta. Jag vet inte var det kommer att hamna. Jag ser fram emot att utredningen ska komma fram till något vettigt och bra.

Under den här mandatperioden har vi åtminstone lyckats se till att radonsaneringen äntligen blir av.

Anf. 99 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Fru talman! Helena Hillar Rosenqvist slår sig för bröstet och säger att hon har varit som en hök när det gäller att bevaka miljöfrågorna. Kan verkligen Miljöpartiet känna sig nöjt med att vi inte har fått ett helhetsgrepp om inomhusmiljöfrågorna? Är ni helt nöjda?

Anf. 100 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Fru talman! Jag vill påminna Rigmor Stenmark om att jag i början av mitt mycket korta anförande påpekade att det var flera frågor – buller och annat – som vi skulle vilja se åtgärdade. När vi inte kunde få allt kunde vi åtminstone få detta. Jag vill inte sänka denna proposition om inomhusmiljöfrågor därför att allt inte är med. Jag instämmer i Rigmor Sten-

marks kritik mot regeringen att man inte har tagit itu med detta på ett mer bestämt sätt.

Jag passar på att yrka bifall till förslaget i betänkandet – jag glömde det i mitt anförande.

Jag vill betona att i propositionen och betänkandet behandlas vissa inomhusmiljöfrågor. Det finns inte någon ambition att täcka in alla frågor. Jag hoppas att både Rigmor Stenmark och jag får vara kvar i riksdagen nästa mandatperiod så att vi gemensamt kan ta itu med dessa frågor. De behöver verkligen åtgärdas. Jag riktar dessa ord till statsrådet. Jag är glad att hon är här och deltar i bostadsutskottets debatt i dessa frågor.

Anf. 101 Statsrådet LENA SOMMESTAD (s):

Fru talman! Jag har med intresse tagit del av debatten i kammaren, och jag ser fram emot en fortsatt dialog i dessa frågor. Jag vill inleda med några av regeringens och mina överväganden kring inomhusmiljöpropositionen.

Som vi redan har konstaterat är inomhusmiljön vår kanske viktigaste livsmiljö. Det gläder mig att det i kammaren finns ett stort intresse för inomhusmiljöfrågorna och att stödet för en offensiv politik på detta område är mycket starkt – med undantag av Moderata samlingspartiet.

Från regeringens sida har vi höga ambitioner, samtidigt förväntar vi oss, liksom många av er andra, att övriga aktörer inom fastighetssektorn tar det ansvar som vi också har anledning att förvänta oss. Kvaliteten på vår inomhusmiljö beror i slutändan på att alla intressenter, från byggherrar och förvaltare till husägare och hyresgäster, tar inomhusmiljön på allvar.

Vi lägger fram inomhusmiljöpropositionen i samarbete med Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Vi ser det som ett viktigt steg i en offensiv strategi för en bättre inomhusmiljö. Propositionen är en del av regeringens miljömålsarbete, och i centrum står miljö kvalitetsmålet god bebyggd miljö – som nu kompletteras med ett delmål för inomhusmiljön.

Som ni vet är utgångspunkten för miljömålsarbetet, som riksdagen har ställt sig bakom, att de stora miljöproblemen ska vara lösta inom en generation. När det gäller inomhusmiljöarbetet betyder generationsperspektivet att det ställer särskilt hårda krav på ny bebyggelse. De hus som vi bygger i dag kommer att gå i arv i flera generationer. Vi måste bygga rätt från början. För befintlig bebyggelse innebär generationsperspektivet att vi sätter upp mål och tidsramar för ett systematiskt förbättringsarbete steg för steg. Ambitionen är att uppnå delmålet för en god inomhusmiljö under perioden 2010–2020. Det långa tidsperspektivet är, menar jag, viktigt. Många investeringar i inomhusmiljön är, som vi har konstaterat, kostsamma, men genom det långa tidsperspektivet finns det tid att anpassa sig till de nya kraven. Spelreglerna blir tydliga.

Jag vill understryka med anledning av Rigmor Stenmarks kritik mot det långa tidsperspektivet att det självklart inte innebär att vi skjuter målen och arbetet framför oss. Tvärtom! Det är ett sätt att strukturera arbetet på ett effektivt sätt.

Problemen i inomhusmiljön är, som vi alla vet, många och komplexa. Vi vet att den påverkar vår hälsa, men det är inte alltid lätt att slå fast hur orsakssambanden i de enskilda fallen ser ut. Byggnaders kvalitet och förvaltning spelar roll men också den omgivande miljön och vår egen

livsstil. Det är mot bakgrund av komplexiteten som vi har valt att lägga tyngdpunkten i propositionen på två problem, nämligen radon och ventilation.

Båda problemen är centrala för inomhusmiljön, och båda kännetecknas också av att vi i dag har ett kunskapsunderlag som vi anser är tillräckligt för de förslag och de delmål vi nu lägger fram.

När det gäller radonhalterna anser vi att det är motiverat att tydliggöra att målet ska vara 200 becquerel per kubikmeter luft inte bara för nybyggda hus utan också för befintlig bebyggelse. Det är också viktigt att ha en särskilt hög ambitionsnivå för skolor och förskolor. Vi vill också peka på den förstärkta finansieringen, som vi har talat om tidigare i debatten. Bidraget för åtgärder mot radon i bostäder höjdes från 7 miljoner kronor för år 2001 till 20 miljoner kronor för år 2002. Nästa år, 2003, höjs anslaget till 33 miljoner kronor.

Det andra problemområdet, ventilationen, har strategisk betydelse för inomhusmiljön. Jag vill lyfta fram detta med anledning av att många av de problem som vi inte särskilt tar oss an i den här propositionen ändå är betydelsefulla på det sättet att ventilationen har en inverkan på lösningen av problemen. Det gäller t.ex. fuktproblemen. De flesta problem som vi möter inomhus – allt från höga radonhalter till fördröjda halter av dammpartiklar, koldioxid, mögel och bakterier – kan motverkas med en god ventilation. Målet som sätts i propositionen är att samtliga byggnader där människor vistas ofta eller under längre tid senast år 2015 ska ha en dokumenterad fungerande ventilation.

Vi anger i propositionen en rad åtgärder som kan bidra till att målet om en god ventilation uppnås. När det gäller nybyggande är kraven på ventilation ändamålsenliga, enligt regeringens bedömning, men kraven efterlevs inte på ett tillfredsställande sätt. Inte heller den löpande kontrollen av ventilationssystemen, den s.k. OVK:n, fungerar tillfredsställande.

Mot bakgrund av dessa problem är det regeringens uppfattning att det finns skäl att se över nuvarande regler för samhällskontroll. En sådan översyn kommer att ske inom ramen för en kommande utredning av plan- och bygglagstiftningen. Regeringen kommer också att låta utreda om uppgifter om radon- och ventilationsstatus kan samlas i ett nationellt register, som vi också har diskuterat här i dag. Slutligen kommer frågan om byggnadsdeklarationer, med en redovisning av bl.a. ventilationsstatus, att utredas vidare. Sammantaget är detta, menar jag, ett starkt åtgärdsprogram på ventilationsområdet.

Flera ledamöter har i debatten efterfrågat fler skarpa åtgärder i fråga om radon och ventilation och likaså förslag på fler områden, som t.ex. när det gäller fukt och mögelskador.

Jag har förståelse för den otålighet som de reservationer som har lämnats är uttryck för. Jag har också en förståelse för den besvikelse som finns över att propositionen inte är mer omfattande. Samtidigt är det viktigt, menar jag, att inte låta otåligheten ta överhand. Vi har i denna proposition visat vad vi vill åstadkomma och pekat på vägen framåt. Vi redovisar utförligt hur det ska gå till. Vi menar också att det inte är meningsfullt att snabbt gå fram med förslag på områden där det krävs ytterligare utredning. Byggnadsdeklarationerna är ett exempel. Vi har arbetat länge med dem, men icke desto mindre anser vi att det finns anledning att avvakta och utreda ytterligare innan vi lägger fram skarpa förslag.

Jag kan försäkra er att vi snabbt och målmedvetet kommer att driva inomhusmiljöfrågorna vidare med utgångspunkt i denna proposition. Närmast i tid ligger den översyn av plan- och bygglagstiftningen som aviseras i inomhusmiljöpropositionen. Jag avser att inom kort tillsätta en parlamentarisk utredning med uppdrag att bl.a. ta upp frågor om kontroll av nybyggande. Regeringsbeslut om denna utredning förväntas i juni.

Från flera ledamöter har det framförts önskemål om mer utarbetat helhetsperspektiv på inomhusmiljöfrågorna. Man efterfrågar ett nationellt handlingsprogram och hävdar att arbetet med inomhusmiljön tydligare bör kopplas till folkhälsopolitiken.

Om detta vill jag säga att jag instämmer i behovet av ett helhetsperspektiv på inomhusmiljön. Samtidigt är det regeringens bedömning att det ligger ett mycket stort värde i att koppla arbetet för en bättre inomhusmiljö till miljömålsarbetet snarare än att skapa ett särskilt handlingsprogram. I miljömålsarbetet finns en systematik och en bredd som är värdefull. Här finns utrymme, menar jag, för den helhetssyn som efterfrågas.

Inordningen i miljömålsarbetet utesluter heller inte en stark koppling till arbetet för en bättre folkhälsa, tvärtom. Människors hälsa är i själva verket ett av de grundläggande värden som hela miljömålsarbetet vilar på. Detta uttrycker för mig som miljöpolitiker någonting som är mycket viktigt och grundläggande, nämligen att det är i mötet mellan människa och miljö som en hållbar utveckling kan skapas, att människan och hennes livsmiljö hör ihop och att det är i strävan efter att förbättra människor som arbetet för en god inomhusmiljö får sin mening.

Till sist kan vi konstatera att vi arbetar i en mycket lång tradition, även om vi tycker att det går långsamt. Redan i början av 1800-talet blev inomhusmiljön en politisk fråga i Sverige. Då visade svenska läkare att överdödligheten bland unga soldater hade med usla uppväxtmiljöer att göra. Fukt och drag skapade ohälsa. I slutet av 1800-talet föranledde den bostadssociala frågan en storm. ”I mörker, fukt och smutsiga trasor uppväxer här ett uselt släkte”, skrev fattigdomskommittén i Göteborg 1865 efter att ha granskat stadens bostadsbestånd.

Kampen för en god inomhusmiljö har sedan dess fortgått. Det blev en kamp för utrymme och ljus, en kamp för goda bostäder i växande städer och i förlängningen en kamp för välfärd och rättvisa. Jag tycker att vi ska komma ihåg att det i långa stycken var en framgångsrik kamp, även om problem återstår. Kvadratmeter fönsteryta och kubikmeter luft blev viktiga verktyg i skapandet av välfärdssamhället.

Här fortsätter vi i dag, menar jag. Miljö-, bostads- och folkhälsopolitiken behövs för att säkra goda livsmiljöer för alla medborgare. En sund inomhusmiljö är fortfarande en grundbult i välfärden.

Jag vill till sist tacka Vänsterpartiet och Miljöpartiet för ett gott samarbete och debatttagarna här för en konstruktiv debatt.

Anf. 102 ANNELIE ENOCHSON (kd):

Fru talman! Jag måste också säga att jag tycker att det är roligt att ministern är med i denna debatt. Det visar att de frågor vi debatterar har hög dignitet.

Jag tänkte först att jag skulle prata om hur viktigt jag tycker att det nationella handlingsprogrammet är, men eftersom ministern är med vill

jag ställa en direkt fråga. Det är samma fråga som jag ställde till representanten för Socialdemokraterna, som jag inte tyckte att jag fick något svar på. Det gällde om Småhusskadenämnden kan tänka sig att ta över administrationen av detta bidrag.

Som era samarbetspartner sade tidigare gäller det att sätta sprätt på pengarna. Vi går från 7 till 20 miljoner, och nästa år blir det 33 miljoner. Det är oerhört viktigt att man handskas rätt med dessa pengar. Tydligt har länsstyrelsen inte till fullo den kompetensen, men Småhusskadenämnden har det. Som jag sade tidigare har den ett unikt nätverk när det gäller fukt, mögel och radon.

Jag undrar om miljöministern kan ge mig ett svar på frågan om man kan överväga att Småhusskadenämnden sköter handläggningen, så att det blir bra. Man ska inte bara snabbt sätta sprätt på de 33 miljonerna.

Anf. 103 Statsrådet LENA SOMMESTAD (s) replik:

Fru talman! Jag vill tacka för den frågan. Vi har övervägt förslaget om Småhusskadenämnden. Jag känner väl till myndigheten och dess goda kunskaper på detta område. Dock har det av flera skäl varit vår bedömning att nämnden ändock inte är rätt myndighet att hantera just dessa bidrag.

Det är en central myndighet. Den arbetar ofta med konsulter. Det är en dyr verksamhet, och varje ärende blir mycket dyrt att handlägga. Även om det finns mycket pengar att sätta sprätt på vill vi att detta arbete ska försiggå i hela landet. Kompetens ska byggas upp i hela landet.

Dock ser vi problemen, och vi anser att arbetsfördelningen mellan länsstyrelse och kommuner behöver ses över. Vi kommer att göra våra insatser för att detta ska ske på ett bra sätt. Efter beredning av denna fråga är det vår bedömning att Småhusskadenämnden inte är rätt väg att gå i detta fall.

Anf. 104 OWE HELLBERG (v):

Fru talman! Även jag tycker att det är kul att ministern är här och deltar i debatten. Ministern var inte så ofta närvarande under förhandlingarna.

Ministern sade allmänt att ventilation är väldigt viktigt, för om den är bra kan man komma åt problemen med fukt och mögel. Jag tror att det är en lite farlig inställning. Man måste naturligtvis gå till källan för att komma till rätta med problemen med fukt och mögel. Det gäller byggmaterial, process och lagstiftning i första hand. Ventilationsmaffian har vi haft nog av i Sverige.

Frågan om ventilation är dock viktig. När det gäller småhusen har regeringen vänt. Man tycker att det ska finnas en deklARATION när det gäller ventilationen även där. Kommer man att ta tillbaka det man sade också om den obligatoriska ventilationskontrollen när det gäller småhus, så att vi får en bild av hur det ser ut på detta område? Det borde vara en konsekvens av beslutet.

När det gäller radonfrågan tycker vi att hyresgästerna blir missgynnade i detta fall, eftersom de inte själva kan påverka om det blir någon radonsanering eller inte. Fastighetsägarna kan ju inte vara bidragstagare. Är inte detta någonting som vi måste fundera över?

Till sist har jag en fråga om direktverkande el i nyproduktion. Det finns i dag nyproduktion för vilken man får statliga investeringsbidrag om man sätter in direktverkande el. Det tycker vi är ett slöseri med en kvalitetsenergi, och vi bör inte göra så i fortsättningen. Det har att göra med vem som har hand om bidragen och om problemen mellan Finansdepartementet och Miljödepartementet. Har ministern någon kommentar till det sista?

Anf. 105 Statsrådet LENA SOMMESTAD (s) replik:

Herr talman! Jag vill ge Owe Hellberg rätt i att vi inte löser fukt- och mögelproblemen enbart med ventilation. Tvärtom är det i högsta grad en fråga om byggandet. Det handlar, som Owe Hellberg också vet, tyvärr inte bara om regelverken utan också i väldigt hög grad om förhållningsätt och problem som vi i dag har i byggbranschen.

Här vill jag peka på den byggkommission som just nu arbetar med de frågorna. Många forskare har uppfattningen att det i mycket hög grad handlar om att synliggöra problemen och skapa en ökad medvetenhet bland alla som sysslar med byggfrågor.

Den obligatoriska ventilationskontrollen är inte något som vi just i dag har för avsikt att återinföra. När den togs bort, som jag vet att Owe Hellberg har varit kritisk till, var det i hög grad en resursfråga. Det är ett stort problem att ventilationskontrollen inte har fungerat. Det var angeläget att fokusera där vi ansåg att mest kunde göras. Man gjorde bedömningen att man tills vidare skulle låta småhusen stå utanför.

Långsiktigt ser vi att även småhusen ska omfattas. I vad mån det på sikt ska innebära att den obligatoriska ventilationskontrollen ska in även där kan jag inte uttala mig om nu. Vi ser ett problem när det gäller resurserna på den sidan. Småhusägarna måste därför ta ett större eget ansvar.

Anf. 106 OWE HELLBERG (v) replik:

Herr talman! Jag tycker nog att det är en viktig fråga att ta tag i så att vi kommer tillbaka till det läge vi hade. Det är en signal till egnahemsägarna och småhusägarna att de inte behöver syssla med detta. Barnallergierna fördubblas var tionde år, och det är här barnen bor till 70 %. Det är en viktig fråga inte minst ur ett barnperspektiv.

Jag är också intresserad av en kommentar till flerfamiljshus och hyresgästernas rättigheter i radonfrågan.

Anf. 107 Statsrådet LENA SOMMESTAD (s) replik:

Herr talman! Jag håller helt med Owe Hellberg om att det ur barnperspektiv är mycket angeläget med småhusen. Ändock måste vi ha en fungerande kontroll. Det är inte meningsfullt att ha någonting om det inte finns resurser att upprätthålla det. Vi får återkomma till detta. Men jag är helt enig med Owe Hellberg i sak om detta.

När det gäller radonsaneringen och hyresgästernas situation har jag inte svar på den frågan i dag. Jag får återkomma och sätta mig bättre in i problematiken än vad jag har gjort hittills.

Anf. 108 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp):

Herr talman! Jag vill fråga statsrådet Sommestad om investeringsbidraget för ekologisk hållbarhet. Vänsterpartiet vill ha bort det, som vi nyss hörde i Owe Hellbergs anförande. Miljöpartiet anser tvärtom att ekologiskt byggande ska vara ett villkor för att få investeringsbidrag för byggande av hyresrätter och studentbostäder. Jag skulle vilja höra statsrådets syn på saken.

Anf. 109 Statsrådet LENA SOMMESTAD (s) replik:

Herr talman! Helena Hillar Rosenqvist får gärna utveckla frågan om investeringsbidraget för ekologiskt byggande. Det är en fråga som jag inte har satt mig in i.

Anf. 110 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Herr talman! Jag hinner inte göra det på ett par minuter här i kammaren. Det är ett bidrag för de merkostnader som en byggare har som det ekologiska byggandet medför. Han kan få vissa bidrag. Det är lite krångligt. Det bidraget går att kombinera med investeringsbidrag för hyresrätter och studentbostäder. Det var något som Miljöpartiet fick igenom i det senaste budgetsamarbetet med s och v. Vi är väldigt angelägna om att det bibehålls. Nu har vårt samarbete i dessa frågor upphört, och jag är lite orolig för det ekologiska byggandet.

Anf. 111 Statsrådet LENA SOMMESTAD (s) replik:

Herr talman! Frågan om det ekologiska byggandet har legat på Finansdepartementet, om jag har rätt. Jag tar till mig Helena Hillar Rosenqvists synpunkt om detta och ska följa frågan.

Anf. 112 RIGMOR STENMARK (c):

Herr talman! Det är intressant att höra frågorna från Vänsterpartiet och Miljöpartiet till statsrådet. Nyss framhöll man det goda samarbete som hade varit kring propositionen. Jag förstår nu att det samarbetet nog har haltat ganska betänkligt. Jag tar det som ett friskhetstecken från Miljöpartiet och Vänsterpartiet att också de har lite åsikter kring dessa frågor. Det kanske kan föra dem framåt under nästa mandatperiod.

Jag har en fråga om ventilationssystem. Det är helt riktigt som statsrådet visade på. Förut var det på grund av drag och smutsiga miljöer som människor mådde dåligt. I dag är det nästan tvärtom. I dag är det för tätt i husen, och det kan åtminstone på ytan synas vara för rent.

Ventilationssystemen är problematiska. Det är i regel gammal luft som pumpas runt. Jag skulle väldigt gärna vilja veta statsrådets åsikt om naturlig ventilation. Det handlar om möjligheten att komma in med frisk luft och även vara ute i frisk luft.

Anf. 113 Statsrådet LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Det är naturligtvis oerhört viktigt att vara ute i frisk luft. Om Rigmor Stenmark med naturlig ventilation avser självdrag är det inte fullt så enkelt som man kanske i förstone kan tycka och att det alltid fungerar väl med självdrag.

Tvärtom anses det bland många byggforskare vara viktigt att vi har en mekanisk ventilation som inte bara ger luftväxling utan också en rejäl ventilation. Här är det viktigt att vi när vi gör ventilationskontroller och följer upp systemen ser till att de undan för undan får den kvalitet som behövs för att få en riktig ventilation så att luften verkligen byts ut.

Anf. 114 RIGMOR STENMARK (c):

Herr talman! Det finns väldigt mycket intressant forskning på området. Jag har också varit och tittat på nybyggda skolor där man har tagit tillvara möjligheten att öppna fönstren för att få in frisk luft. Samtidigt har man föst ut ungarna i den andra friska luften utanför.

Det har visat sig att det är bra för människorna att röra sig i en sådan miljö. Jag skulle vilja uppmana att man tittar noga på det. Det är positivt att vi får en ny minister med lite nya ögon på detta område. Det kan föra saken framåt. Det är något som gagnar oss allihop.

Det gäller att komma till rätta med de dåliga byggmaterial vi har och de fuskbyggen vi har. Inte menar statsrådet att det ska behöva ta 20–30 år innan vi får bort dåligt byggmaterial? Som jag sade inledningsvis måste vi komma till rätta med ohälsan. Vi måste få bort det som är möjligt att få bort.

Anf. 115 Statsrådet LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Låt mig börja med det sista. Jag försökte just säga att jag inte menar att det ska ta 20 år. När vi sätter målen försöker vi göra en realistisk plan för när hela problemet ska vara helt löst totalt sett i samhället.

När det gäller byggmaterialen framgår det i propositionen att vi arbetar intensivt också med denna fråga. Här har Kemikalieinspektionen en mycket viktig uppgift. Vi jobbar också med att se hur vi ska kunna få deklARATIONER som gör att vi kan återfinna material som vid en senare tidpunkt visar sig vara giftigt. Vi har t.ex. haft problem med PCB. Arbetet är mycket intensivt när det gäller detta. I samband med att regeringen presenterade propositionen lämnades ett uppdrag om PCB i byggnader för att vi ska se till att få fart på det arbetet.

Det Rigmor Stenmark säger om frisk luft är mycket viktigt. Det gäller att synliggöra inomhusmiljöproblemen. Det finns spännande forskning om att synliggöra och försöka tänka på hur det ser ut i våra klassrum. Här har medvetenheten sjunkit. Att man skulle ut och få frisk luft var en del av det normala i gamla tiders skolor. Det är det inte i dag. Jag tror att vi alla kan bidra till att synliggöra inomhusmiljöproblemet och betydelsen av frisk luft. Vi kan inte bara lösa det med regler om ventilation utan också med vår livsstil. Det är en del av arbetet.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 4 juni.)

8 § Ändringar i konsumentköplagen

Föredrogs
lagutskottets betänkande 2001/02:LU33
Ändringar i konsumentköplagen (prop. 2001/02:134).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 4 juni.)

9 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Konstitutions- och utrikesutskottets betänkande
2001/02:KUU2 EU:s framtidsfrågor

Utrikesutskottets betänkande
2001/02:UU10 Verksamheten i Europeiska unionen under år 2001 samt
det svenska ordförandeskapet

Konstitutionsutskottets betänkande
2001/02:KU34 Handlingsoffentligheten i EU:s institutioner, m.m.

Finansutskottets betänkanden
2001/02:FiU17 Förändringar i kommunkontosystemet
2001/02:FiU22 Utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning
1997–2001

Försvarsutskottets betänkande
2001/02:FöU11 Materieförsörjning och forskning

Näringsutskottets betänkande
2001/02:NU15 Vissa utrikeshandelspolitiska frågor

10 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 31 maj

2001/02:1269 av *Fanny Rizell* (kd) till justitieminister Thomas Bodström
1998 års föräldrabalksreform

2001/02:1270 av *Maria Larsson* (kd) till statsrådet Jan O Karlsson
Flyktingar från Kosovo

2001/02:1271 av *Christina Axelsson* (s) till näringsminister Björn Rosengren
Handledning vid övningskörning

2001/02:1272 av *Fanny Rizell* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Förebyggande arbete mot sexuellt våld

2001/02:1273 av *Fanny Rizell* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Rattonykterhet
2001/02:1274 av *Fanny Rizell* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Underhållsstöd
2001/02:1275 av *Lars Gustafsson* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Handlingsplan mot allergi
2001/02:1276 av *Berit Jóhannesson* (v) till statsminister Göran Persson
Indien och Pakistan
2001/02:1277 av *Annelie Enochson* (kd) till justitieminister Thomas
Bodström
Polisen på västkusten
2001/02:1278 av *Berit Jóhannesson* (v) till utrikesminister Anna Lindh
Förhandlingslösning mellan Indien och Pakistan
2001/02:1279 av *Jonas Ringqvist* (v) till miljöminister Kjell Larsson
Internationella regler för en hållbar globalisering
2001/02:1280 av *Jan-Evert Rådström* (m) till miljöminister Kjell Larsson
Blyförbudet

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 4 juni.

11 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 31 maj

2001/02:1227 av *Matz Hammarström* (mp) till näringsminister Björn
Rosengren
Biogas som drivmedel
2001/02:1237 av *Lennart Bolander* (m) till näringsminister Björn Ro-
sengren
Elräkningar
2001/02:1241 av *Chatrine Pålsson* (kd) till finansminister Bosse Ring-
holm
Ungdomar med socialbidragstagande föräldrar
2001/02:1242 av *Chatrine Pålsson* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Tandhälsan
2001/02:1247 av *Chatrine Pålsson* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Kartläggning om abort
2001/02:1250 av *Carina Hägg* (s) till socialminister Lars Engqvist
Vård för kvinnliga missbrukare

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 11 juni.

Förhandlingarna leddes
av tredje vice talmannen från sammanträdet början t.o.m. 3 § anf. 36
(delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 4 § anf. 69 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 7 § anf. 104 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Monica Gustafson

1 § Anmälan om sammansatt utrikes- och försvarsutskott.....	1
2 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 30 maj	2
KU20 Granskningsbetänkande	2
FöU13 Beredskapslagring av olja och kol	6
MJU21 Handel med skogsfrö och skogsplantor	6
3 § Integrationspolitik för 2000-talet.....	7
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2001/02:SfU15	7
Anf. 1 Statsrådet MONA SAHLIN (s)	7
Anf. 2 PER UNCKEL (m).....	9
Anf. 3 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik	10
Anf. 4 PER UNCKEL (m) replik	11
Anf. 5 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik	11
Anf. 6 PER UNCKEL (m) replik	12
Anf. 7 TASSO STAFILIDIS (v)	13
Anf. 8 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik	15
Anf. 9 TASSO STAFILIDIS (v) replik	15
Anf. 10 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik	16
Anf. 11 TASSO STAFILIDIS (v) replik	16
Anf. 12 STEFAN ATTEFALL (kd)	17
Anf. 13 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik	18
Anf. 14 STEFAN ATTEFALL (kd) replik	19
Anf. 15 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik	19
Anf. 16 STEFAN ATTEFALL (kd) replik	20
Anf. 17 TASSO STAFILIDIS (v) replik	20
Anf. 18 STEFAN ATTEFALL (kd) replik	21
Anf. 19 TASSO STAFILIDIS (v) replik	21
Anf. 20 STEFAN ATTEFALL (kd) replik	21
Anf. 21 ÅSA TORSTENSSON (c)	22
Anf. 22 TASSO STAFILIDIS (v) replik	24
Anf. 23 ÅSA TORSTENSSON (c) replik	24
Anf. 24 TASSO STAFILIDIS (v) replik	24
Anf. 25 ÅSA TORSTENSSON (c) replik	25
Anf. 26 JOHAN PEHRSON (fp).....	25
Anf. 27 TASSO STAFILIDIS (v) replik	27
Anf. 28 JOHAN PEHRSON (fp) replik	27
Anf. 29 TASSO STAFILIDIS (v) replik	27
Anf. 30 JOHAN PEHRSON (fp) replik	27
Anf. 31 MARIA WETTERSTRAND (mp).....	28
Anf. 32 JOHAN PEHRSON (fp) replik	30
Anf. 33 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik.....	30
Anf. 34 JOHAN PEHRSON (fp) replik	30
Anf. 35 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik.....	30
Anf. 36 GÖRAN LINDBLAD (m).....	31
Anf. 37 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik	34
Anf. 38 GÖRAN LINDBLAD (m) replik	35
Anf. 39 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik	36

Anf. 40	GÖRAN LINDBLAD (m) replik	36
Anf. 41	KALLE LARSSON (v)	36
Anf. 42	GÖRAN LINDBLAD (m) replik	38
Anf. 43	KALLE LARSSON (v) replik	39
Anf. 44	GÖRAN LINDBLAD (m) replik	39
Anf. 45	KALLE LARSSON (v) replik	39
Anf. 46	MAGDA AYOUB (kd)	40
Anf. 47	BIRGITTA CARLSSON (c)	42
Anf. 48	ANA MARIA NARTI (fp)	44
Anf. 49	MIKAEL JOHANSSON (mp)	46
Anf. 50	ANITA JÖNSSON (s)	48
Anf. 51	KALLE LARSSON (v) replik	51
Anf. 52	ANITA JÖNSSON (s) replik	51
Anf. 53	KALLE LARSSON (v) replik	52
Anf. 54	ANITA JÖNSSON (s) replik	53
Anf. 55	GÖRAN LINDBLAD (m) replik	53
Anf. 56	ANITA JÖNSSON (s) replik	53
Anf. 57	GÖRAN LINDBLAD (m) replik	54
Anf. 58	ANITA JÖNSSON (s) replik	54
Anf. 59	MAGDA AYOUB (kd) replik	55
Anf. 60	ANITA JÖNSSON (s) replik	55
Anf. 61	MAGDA AYOUB (kd) replik	56
Anf. 62	ANITA JÖNSSON (s) replik	56
Anf. 63	ANA MARIA NARTI (fp) replik	56
Anf. 64	ANITA JÖNSSON (s) replik	57
Anf. 65	ANA MARIA NARTI (fp) replik	57
Anf. 66	ANITA JÖNSSON (s) replik	57
Anf. 67	ULLA WESTER (s)	58
	(Beslut skulle fattas den 4 juni.)	58
4 §	Tillämpning av EG-förordningen om gränsöverskridande betalningar i euro	59
	Finansutskottets betänkande 2001/02:FiU24	59
Anf. 68	CARL-AXEL JOHANSSON (m)	59
Anf. 69	TOMMY WAIDELICH (s)	60
Anf. 70	CARL-AXEL JOHANSSON (m)	61
Anf. 71	TOMMY WAIDELICH (s)	62
Anf. 72	CARL-AXEL JOHANSSON (m)	62
Anf. 73	TOMMY WAIDELICH (s)	62
	(Beslut skulle fattas den 4 juni.)	63
5 §	Krigsmaterielexporten år 2001	63
	Utrikesutskottets betänkande 2001/02:UU11	63
Anf. 74	KARIN ENSTRÖM (m)	63
Anf. 75	BERIT JÓHANNESSON (v)	64
Anf. 76	MARIANNE SAMUELSSON (mp)	66
Anf. 77	CARINA HÄGG (s)	67
Anf. 78	MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	69
Anf. 79	CARINA HÄGG (s) replik	69
Anf. 80	MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	70
Anf. 81	CARINA HÄGG (s) replik	70

Anf. 82 ÅKE CARNERÖ (kd).....	70
(Beslut skulle fattas den 4 juni.)	72
6 § Ett forskningssamarbete med Västeuropeiska försvarsmaterielgruppen (WEAG) och fördraget om observationsflygningar m.m.....	72
Utrikesutskottets betänkande 2001/02:UU15	72
Anf. 83 CARINA HÄGG (s).....	72
Anf. 84 BERIT JÓHANNESSON (v)	73
(Beslut skulle fattas den 4 juni.)	75
7 § Vissa inomhusmiljöfrågor	75
Bostadsutskottets betänkande 2001/02:BoU14	75
Anf. 85 EWA THALÉN FINNÉ (m)	75
Anf. 86 ANNELIE ENOCHSON (kd)	76
Anf. 87 RIGMOR STENMARK (c).....	78
Anf. 88 SIW WITTGREN-AHL (s)	80
Anf. 89 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik	82
Anf. 90 SIW WITTGREN-AHL (s) replik.....	82
Anf. 91 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik	82
Anf. 92 SIW WITTGREN-AHL (s) replik.....	83
Anf. 93 RIGMOR STENMARK (c) replik	83
Anf. 94 SIW WITTGREN-AHL (s) replik.....	83
Anf. 95 RIGMOR STENMARK (c) replik	83
Anf. 96 SIW WITTGREN-AHL (s) replik.....	83
Anf. 97 OWE HELLBERG (v)	83
Anf. 98 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp).....	85
Anf. 99 RIGMOR STENMARK (c) replik	86
Anf. 100 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik.....	86
Anf. 101 Statsrådet LENA SOMMESTAD (s)	87
Anf. 102 ANNELIE ENOCHSON (kd)	89
Anf. 103 Statsrådet LENA SOMMESTAD (s) replik	90
Anf. 104 OWE HELLBERG (v)	90
Anf. 105 Statsrådet LENA SOMMESTAD (s) replik	91
Anf. 106 OWE HELLBERG (v) replik	91
Anf. 107 Statsrådet LENA SOMMESTAD (s) replik	91
Anf. 108 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp).....	92
Anf. 109 Statsrådet LENA SOMMESTAD (s) replik	92
Anf. 110 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik.....	92
Anf. 111 Statsrådet LENA SOMMESTAD (s) replik	92
Anf. 112 RIGMOR STENMARK (c).....	92
Anf. 113 Statsrådet LENA SOMMESTAD (s)	93
Anf. 114 RIGMOR STENMARK (c).....	93
Anf. 115 Statsrådet LENA SOMMESTAD (s)	93
(Beslut skulle fattas den 4 juni.)	93
8 § Ändringar i konsumentköplagen.....	94
Lagutskottets betänkande 2001/02:LU33	94
(Beslut skulle fattas den 4 juni.)	94
9 § Bordläggning.....	94
10 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	94
11 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	95

